

T.C.
İSPARTA VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

*Böcüzâde Süleyman Sami'nin
Isparta Ahalisine Beyannâmesi ve
Şehir Mektupları*

Hazırlayan
Hasan BABACAN

Isparta - 2012

Böcüzâde Süleyman Sami'nin Isparta Ahalisine Beyannâmesi ve Şehir Mektupları

ISBN: 978-605-359-597-7

T.C. İSPARTA VALİLİĞİ İL ÖZEL İDARESİNİN KAYNAKLARI İLE BASTIRILMIŞTIR.

T.C.
ISPARTA VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

*Böcüzâde Süleyman Sami'nin
Isparta Ahalisine Beyannâmesi ve
Şehir Mektupları*

Hazırlayan
Hasan BABACAN

Isparta - 2012

*TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN TEMELİ KÜLTÜRDÜR.
K. ATATÜRK*

İçindekiler

GİRİŞ	XI
BÖCÜZÂDE SÜLEYMAN SAMİ’NİN HAYATI	XI
A-Böcüzâde’nin Seçim Beyanamesi	XIII
B-Beyanname Metni	1
C-Şehir Mektupları	21
Dizin	79
Kısa Lügatçe	85
Ekler	89

GİRİŞ

BÖCÜZÂDE SÜLEYMAN SAMİ'NİN HAYATI

Böcüzâde Süleyman Sami, Emir Abdullah oğlu Kadı Mehmet Efendi soyundan gelen Yeniçeri zabiti Hüseyin Dayı'nın oğlu Hacı Hasan Başağa'dan dolayı büyük babası, Hacı Osman Ağa'nın ilk nüfus kayıtlarında, Hacı Hasan Paşa oğlu Osman olarak kaydolduğunu yazmaktadır¹.

Dedesinin ve sülalesi Hicri 1265 (1848) tarihine kadar Başağalar şöhret ve lakabıyla anılmaktaydı. Bu tarihten sonra ise, dedesinin ticaret maksadıyla Bursa'ya gidip gelirken orada gördüğü ipek böcekçiliğini öğrenerek Isparta'da öğretmeye ve yaygınlaştırmaya çalışması, bu nedenle her sene ipek böceği kozalarını getirip dağıttıkça, müşterilerin "Böcü gelmedi mi" sözleriyle tohumlarının gelip gelmediğini öğrenmek istiyorlardı. Bu sırada dedesi Hacı Osman Ağa'ya halk arasında Böcü denilmeye, dolayısıyla sülalesi de Böcüzâde'ler olarak anılmaya başlanmıştır.

Böcüzade Süleyman Sami, 1268 yılı Rebiyülahirinde, yani Şubat 1852'de Isparta'da doğdu. 13 yaşında iken Hafızlık ve Hüsn-i Hat diploması aldı. Rüstiye ve Medrese'de okumuştur. 18 yaşına geldiğinde, 1286 senesi Şaban ayı sonlarında, yani 20 Kasım - 3 Aralık 1869'da Rüstiye'yi bitirdikten sonra, 100 kuruş maaşla Isparta (Hamidâbad Sancağı) Tahrirat Kalemi ikinci mübeyyizliğine tayin edildi. İki sene sonra, 1288 senesi Rebiyülevvelinde (Haziran 1871) 150 kuruş maaşla İl İdare Meclisi ikinci kâtipliği ve buna ek olarak Rüstiye yazı öğretmenliğine atandı. Ardından, 1294 senesi Rebiyülâhbirinin 29'uncu günü (13 Nisan 1877) 475 kuruş maaşla İl İdare Meclisi'nin Birinci Kâtipliğine atanmış ve daha sonra adı geçen meclisin Maarif Azalığı'na getirilmiştir. Bu görevlerindeki başarılarından dolayı mükâfat olarak 1303 yılı Zilhicce ayının 29'unda (27 Eylül 1886) kendisine Üçüncü Rütbe'den maaş bağlanmıştır⁴. Süleyman Sami Bey, 1891 tarihine kadar bu görevde kaldı. 1891'de Bidayet Mahkemesi azalığına seçildi. 1893'te bu görevden ayrılarak İstanbul'a gitti İstanbul'da hukuk derslerine devam ederek Sorgu Yargıçlığı diplomasını aldıktan sonra tekrar Isparta'ya döndü. 1895'te Evkaf Müdürlüğü'ne üç ay sonra da Isparta Belediye Başkanlığı'na seçildi. Meşrutiyet'in ilanına kadar (1908) Belediye Başkanlığı görevini yürüttü.

İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra, 12 Kasım 1908'de ikinci seçmenlerden 25 oy alarak Isparta Mebusu seçilmiştir. 1911 yılında Meclis-i Mebusan'ın feshedilmesi üzerine emekliliğini isteyerek Isparta'ya döndü. Böcüzade Süleyman Sami 30 Mayıs 1932'de Isparta'da öldü.

Çalışmamıza ilk konu olarak aldığımız İkinci Meşrutiyet'in Isparta mebuslarından Böcüzâde Süleyman Sami, 1908 seçimlerinde halkın heyecan ve teveccü-

hüne dayanarak mebus seçilmesine rağmen, 1912 seçimlerinde aşağıda ayrıntılarıyla ele alacağımız, seçim çevresine yaptıkları ve yapmaya çalıştıklarını anlattığı seçim beyannamesidir. Böcüzâde, bildiği üzere bir seçim beyannamesi bile hazırlamış olmasına, yoğun bir propaganda faaliyetine girişmesine rağmen Hürriyet ve İtilaf taraftarı olduğu gerekçesiyle seçilememiştir¹.

Çalışmamızın ikinci kısmını Böcüzâde Süleyman Sami'nin *Isparta Vilayet Gazetesi*'nde haftalık yayımlanan "Şehir Mektupları" adlı makaleleri oluşturmaktadır. Bu makalelerinde Böcüzâde, Isparta'nın o dönemki ekonomik yapısı, in-

1 1908 ve 1912 Seçimleri hakkında özetle şunlar söylenebilir: İkinci Meşrutiyet ilan edildiği zaman, 1876 ve 1877'den sonra 1908 yılında Osmanlı Devleti'nin üçüncü genel seçimini yapması gerekiyordu. Birinci Meşrutiyet parlamentosu Millet Vekilleri Seçimi Kanunu'nu hazırlamıştı. Abdülhamit'in Kanun-ı Esasi'yi sıkıya alması üzerine Meclis-i Umumi'nin kabul ettiği bu metin padişahın onayına sunulmaması sebebiyle kanunlaşmamıştı. İkinci Meşrutiyetin ilanı üzerine o zamana kadar bilinmeyen ya da unutulmuş olan bu metin bulundu ve bu metin gereğince seçimlere gidilmişti. İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra ilk parlamento seçimleri Osmanlı Devleti içindeki çeşitli milletlerin ve azınlıkların bir siyasi mücadelesine sahne oldu. Bu mücadelede özellikle İttihat ve Terakki, Ahrar Fırkası ve Rumlar büyük rol oynamışlardır. Seçimler, Kasım-Aralık aylarında yapılmıştır. Hasan Babacan, *Mebmed Talât Paşa 1874-1921*, Ankara, 2005, s. 54-55; Tarih Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, Cilt: 3, İstanbul, 2000, s. 206; İkinci Meşrutiyet'in bu ilk seçimlerini İttihat ve Terakki kazandı ama Türk Mebusların dahi birçoğu gerçekten ittihatçı sayılamayacak kimselerden oluşmuştu. Buna Türk ve Müslüman olmayanlar da eklendiğinde, ittihat ve Terakki'nin bu yeni yasama döneminde mecliste gerçekten hâkim olamadığı ortaya çıkıyordu. Örneğin çalışmamızın konusu olan Isparta Mebusu Böcüzâde Süleyman Sami dahi İttihatçı değildi. Sonraki yıllarda kendisini Hürriyet ve İtilafçı kişiliği ile tanıyoruz. İkinci Meşrutiyet'in ikinci seçimi 1911 ara seçimidir. Bir genel seçim kadar önemli olan bu ara seçim, Meşrutiyetin getirdiği siyasi hayatın şartları altında ortaya çıkmıştır. 1908 yılından beri üç yıl içinde, İttihat ve Terakki karşısında büyüyen bir muhalefet meydana gelmiştir. Meclisteki azınlık mebusları, Müslüman, Hıristiyan hepsi bu muhalif gurupta yer almışlardır. Hatta Meşrutiyet'in en güçlü ve kalabalık muhalefet partisi olan Hürriyet ve İtilaf Fırkası, 21 Kasım 1911 tarihinde kurularak siyasi hayatına başlamış ve bir grup oluşturmuştur.

1911 yılı Aralık ayında gerçekleşen bu ara seçim, sonucu bakımından önemlidir. Çünkü bu seçimi daha kurullu bir ay kadar olan Hürriyet ve İtilaf Fırkası kazanmıştır. Bunun üzerine meclisteki çoğunluklarını kaybedeceklerini anlayan İttihat ve Terakki'de istifalar başlamış ve Kanun-ı Esasi'de değişikliğe gitmeye kalkışmışlar, bunu başaramayacaklarını anlayınca Meclisi feshetmişler ve 1912 seçimlerine gidilmiştir. Meşrutiyet'in ikinci genel seçimi büyük iç ve dış sarsıntılar içinde yapılmıştır. Bir tarafta Trablusgarp savaşı sürmekte, diğer yanda Balkanlarda ayaklanmalar ve isyanlar patlak vermekteydi. Ordu içerisinde huzursuzluklar başlamıştı. İttihat Terakki'nin Kanun-ı Esasi'de yapmak istediği tadilat mecliste fırtınalar koparmış ve meclis feshedilmişti. 1912 yılı sonunda yapılan, "dayaklı ve sopalı" seçim olarak adlandırılan bu seçimde, muhalefet çok küçük bir guruba indirgenmiş ve diğer bir deyişle parlamento dışı bırakılmıştır. 270 ittihatçı mebus karşısında, muhaliflerin sayısı ancak 15'i bulmuştu.

Meşrutiyet'in en dedikodulu, en fazla suçlanan ve kanunsuz sayılan bu seçimi, neredeyse silme bir ittihatçı çoğunluğunu meclise getirmiştir. Fakat bu şartlarda oluşan meclis bile ancak iki buçuk ay kadar çalıştıktan sonra feshedilmiştir. Tarih Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler*, Cilt: 3, İstanbul, 2000, s. 208-210.

sanların günlük yaşayışları o dönemde kurulan binalar, belediye tarafından yapılan yollar ve Isparta'nın başından geçen ilginç olaylar hakkında bilgi vermektedir. Süleyman Sami'nin birçok olay karşısındaki düşüncelerini de bu mektuplar sayesinde öğrenebilmekteyiz. Yazılarının bir kısmını kendi ismiyle yazarken bir kısmını da Ebu's-Suad imzasıyla yazmıştır².

Makalelerin toplamının ne kadar olduğunu, *Isparta Vilayet Gazetesi*'nin tamamına ulaşamadığı için kesin olarak tespit edilememektedir. Dolayısıyla bu çalışmada Türkiye genelindeki bütün kütüphaneler taranarak gazetenin mevcut nüshaları esas alınmıştır. Eksik nüshalar nedeniyle “mabadı vardır” diye biten bazı makalelerin devamı yoktur. Biz de sadece bulabildiğimiz makaleleri okuyucuların hizmetine ve bilgisine sunmayı uygun bulduk.

A- Böcüzâde'nin Seçim Beyannamesi

Böcüzâde Süleyman Sami, aşağıda tam metnini verdiğimiz, seçmenleri için hazırladığı seçim beyannamesinin başlangıç bölümünde; 1908 seçimlerinde nasıl seçildiğini ve seçim sonrası, 19 Kasım 1908 günü İstanbul'a vardıklarını anlatmaktaydı. Bunları anlatırken, seçilmesinin kanuni ve siyasi temellerinden de bahsediyordu. Bu kısımda en dikkat çekici husus, 1908 seçimlerine girdiği dönemde, mebus seçildiği zaman yapacaklarını bir program şeklinde yine halka beyan etmesidir. Ayrıca kendi memuriyet hayatından ve başarılarından, kanunî şartları taşıdığından bahsederek adaylığını ilan ettiğini belirtiyordu.

Beyannamenin devamında, Mebus seçilip İstanbul'a gitmesinden itibaren yaptıklarını anlatmaya devam etmekte, bu kısımda da özellikle vurguladığı husus, milletin menfaatine olacak her konuda verilen tekliflere hangi fırkadan gelirse gelsin vicdani kanaatine uyduğu takdirde kabul ve destek olduğunu belirtmesidir. Bunun yanında kendi seçim bölgesi olan Isparta'nın ve bununla bağlantılı olarak civar vilayetlerin ihtiyaçlarının giderilmesi yönünde verdiği kanun teklifleri ve bunların sonuçlarını değerlendirmekte, yapabildiklerini ve takip edebildiklerini de sıralamaktaydı.

Böcüzâde Süleyman Sami'nin kendi seçim çevresi ve civar vilayetler için mebuslar meclisinde görüşülmek üzere verdiği teklifler ve hükümetten istediği icraatlar; imar, sağlık, eğitim, ticaret, ulaştırma ve eğitim gibi ana başlıklarda toplanabilir. Bu tekliflerinden ilki, Aydın-Dinar-Eğirdir hattının Isparta'ya bir şekilde uğratılması veya mümkün olmazsa Isparta'da bir şube istasyonunun açılması yönünde verdiği tekliftir.

² Bu konuyu en yakını olan torunu Suat Seren şöyle izah eder; “Ben dedemi çok severdim. O da beni çok severdi. Erkek çocukları yaşamadığı için kendi adını bana koymuştu. Büyük babalık hakkımı, bir baba gibi kullanmaktan hoşlanırdı. Birçok yazılarına ‘Ebu's-Suad, Süleyman Nihad’ diye imza atar ve bundan çok hoş dıyardı.”, Suat Seren, “Dedemden Hatıralar”, *Ün Dergisi*, Cilt: 12, Sa: 140-141, s. 1962.

Bilindiği üzere demiryolları projelendirilirken ve güzergâhlar belirlenirken halkın genel ihtiyaçları değil hattı döşeyen ülke veya şirketlerin ekonomik menfaatleri göz önünde bulunduruluyordu. Bu bakımdan Aydın demiryolu hattının Dinar'dan Eğirdir'e kadar uzatılmasındaki amaç da Toros Dağlarının Eğirdir mıntıkasındaki çam ve meşe ormanlarına ulaşmak ve bunları İzmir limanına veya ticari hayata kazandırmak olarak düşünülmüştür. Böcüzâde Süleyman Sami, bu hattın bir şekilde projede yapılacak bazı tadilatla Isparta'dan geçirilmesi yönünde meclise ve Nafia Nezareti'ne tekliflerde bulunduğunu belirtmektedir. Ancak bu tekliflerine yine Isparta mebusu olan Eğirdir'li Hacı Eşref Ağa'nın destek olmamasından yakınmaktadır. Eşref Ağa, Böcüzâde'ye İttihat ve Terakki Fırkasının bilgisi ve onayı olmayan hiçbir işe imza atmayacağını söylemiştir. Böcüzâde, Eşref Ağa'nın bu duyarsızlığının bir diğer nedeni olarak; Eğirdir'in demiryolu hattının son noktası olması halinde kasabanın şeref ve haysiyetinin artacağını, böylece Mutasarrıflık merkezinin de Isparta'dan Eğirdir'e nakdedilmesinin sağlanacağını düşündüğünü söylemektedir. Böcüzâde Süleyman Sami, bu nedenle bu yöndeki teklifi tek başına verdiğini yazmaktadır.

Böcüzâde Süleyman Sami'nin beyannamesinde dikkat çeken ikinci husus Isparta ve havalisinin imar ve ticari gelişimi için verdiği, Isparta-Dereboğazı-Antalya karayolunun yapılması hakkındaki teklifidir.

Böcüzâde'ye göre, eğer Antalya'ya bir liman inşa edilir ve bu liman Akdeniz havzasında dolaşan yerli ve yabancı tüccarların istifadesine açılırsa, Konya, Afyon, Isparta ve Burdur havalisinde yetişen tarım ürünleri, açılacak Isparta Antalya karayoluyla bu limana ulaştırılacak böylece bu havali insanının ürünü yerli ve yabancı tüccarın eline daha kolay geçtiği için daha da değerlenmiş olacak hem de ürünlerin üzerindeki ve tüccarların zorluk çektiği ulaşım masrafları da neredeyse yarı yarıya azalmış olacaktır.

Bu hattın yapılabilmesi halinde kara, deniz ve Aydın-Dinar demiryolunun Karaman'a kadar uzatılması ile üç ana ulaşım hattı birleşmiş olacaktır. Bu durum askeri ve siyasi açıdan da önem kazanmış ve önemli kolaylık sağlanmış olacaktır. Böcüzâde Süleyman Sami, bu durumu, Yunan muharebesinde Isparta havalisinin redif taburlarının cepheye intikali esnasında Afyon'a kadar karadan oradan demiryoluyla İstanbul'a gönderilmesi örneğini vererek açıklamaya çalışıyordu.

Böcüzâde Süleyman Sami, Isparta ve havalisinin genel yollarının durumu ile ilgili de seçim beyannamesinde önergeler verdiğini bildirmektedir. Bu önergesinde Böcüzâde, Isparta-Eğirdir hattından mevcut olan kara yolunun Eğirdir gölü kenarından Yalvaç-Akşehir üzerinden Konya'ya ulaştırılmasını öneriyordu. Hatta bu hattın bir kısmının yasal mecburiyet dolayısıyla açık bulunduğunu, ancak 1910 yılında "yol ve geçitlerde mecburi çalışma" mükellefiyetinin bedenen ve malen yerine getirilmesi mecburiyetinin kaldırılması üzerine yarım kaldı-

ğından hatta yapılan kısımların da bakımsızlıktan harap olduğundan şikâyet etmektedir. Böcüzâde Süleyman Sami, beyannamesinde bu yolun açılması halinde bölge halkının ürünlerini ana yollara daha kolay ulaştırarak kazancının artacağına işaret etmektedir.

Böcüzâde Süleyman Sami, Isparta'da ticaret ve ziraatın gelişmesi ve halkın refahının artması için mecliste yaptığı faaliyetlerden biri de halıcılık ve gülcülüğün gelişmesinin önündeki engellerin kaldırılması için arayışları olmuştur. Bu bakımdan ilk müdahale ettiği konu, Fransa Hükümetinin Isparta halılarına getirdiği yüksek gümrük duvarının indirilmesi için yaptığı girişimler dikkat çekicidir. Isparta halılarının yıllardır pazarlamasını yürüten Ispartalı Rumlar olduğu için bu konuda İzmir mebusu olan Aristidi Paşa ile işbirliği yaptığını beyannamesinde ifade etmektedir.

Buna benzer ikinci mesele de Isparta'da 1890'larda ziraat hayatına giren ve ziraat ve ticaret hayatı içerisinde önemli yer tutmaya başlayan gülyağcılığı önündeki Bulgaristan engelini kaldırılması için, Böcüzâde Süleyman Sami'nin yaptığı girişimlerdir.

Isparta gülyağının bazı yerli tüccar eliyle Bulgaristan'a gönderilerek oradan Avrupa pazarına aktarıldığı öteden beri bilinmekte idi. Ancak kendisi de gülyağ üreticisi olan Bulgaristan, Türk gülyağına %11 gümrük vergisi uygulayarak pazarı kontrol etmeye çalışıyordu. Bu da Isparta gülyağı üreticilerini ekonomik olarak zor durumda bırakıyordu.

Böcüzâde Süleyman Sami, Osmanlı Mebusan Meclisine verdiği takrirlerle bu tür ticari meselelerde müteakabiliyet esasının uygulanmasını istemiş, bunun üzerine Maliye Nezareti 1911 yılında aldığı kararla Bulgar mallarına da benzer gümrük uygulanacağını ilan edince, Bulgar Hükümeti Osmanlı gülyağlarının "en fazla müsaadeye mahzar olan millet" esasına dayalı vergiye tabi tutulacağını bildirmek zorunda kalmıştır.

Böcüzâde Süleyman Sami'nin beyannamesindeki ifadelere göre, seçim çevresi için yapmaya çalıştığı ve hükümetin dikkatini çektiği konulardan biri de Büyük ve Küçük Hacılar köylerinin halkın ve hayvanların içme sularının temin edilmesi yönündeki girişimleridir. Geçimleri neredeyse tamamen hayvancılığa dayalı bu köyler ahalisinin içme suyu sorununun halli için Konya ve Niğde mebuslarının da desteğini aldığı beyannameden anlaşılmaktadır.

Şehrin imarı için Böcüzâde Süleyman Sami'nin Meclisin ve Osmanlı Hükümetinin dikkatini çektiği bir başka husus da şehir içinde ve civar köylerde sel ve taşkınların önlenmesi için yapılması gereken işler ve alınması gereken tedbirlerin hükümet ve bakanlık programlarına alınması ve ödeneklerinin gönderilmesinin sağlanması yönünde olmuştur.

Böcüzâde Süleyman Sami, seçim beyannamesinin son kısmında toplum eğitimi ve sağlık sorunlarının giderilmesi için yaptıkları veya yapmaya çalıştıklarını eklemiştir. Kendi ifadelerine göre bu girişimlerden ilki; daha önceleri lağvedilen Ağros (Atabey) Nahiyesi müderrisliğinin iade edilerek yeniden oluşturulmasının sağlanması olmuştur. Ardından Isparta'da bulunan okullarda görev yapan hocaların maaşlarının Maarif Nezareti bütçesinden karşılanmasının sağlanması ve devam etmekte olan okul inşaatlarının bir an önce tamamlanması için ödenek ayrılmasının sağlanması olmuştur. Şehir merkezinin yanı sıra ilçelerde iptidâi (ilk tahsilin) tahsilinin yaygınlaştırılmasına çalışmıştı.

Son dönemlerde Isparta'da yaygın olan Frengi hastalığının tedavisi için bir Frengi Hastanesinin tesis edilmesi yönündeki girişimleri de dikkat çekicidir. Bu arada Uluborlu Kazasında meydana gelen büyük yangında evlerini kaybedenlere yeniden ev yapılması ve yardım edilmesi gündeme gelmişti. Bunun sağlanması için de Böcüzâde Süleyman Sami, girişimlerde bulunmuş ancak beyannamedeki ifadelerine göre meclisin feshedilmesi, bu girişimlerin bir kısmının yarım kalmasına sebep olmuştur.

Böcüzâde Süleyman Sami, seçmenlerine hitaben yazdığı beyannamesinin son kısmına, vatandaşlardan oy isterken bunu yapmaktaki haklılığı ve halkın kendisini tercih etmemesi durumunda bile nelere dikkat etmesi gerektiğini şu cümleleriyle ifade ediyordu: *“İşte üç buçuk seneden beri derubte ettiğim mebusluğumuzu gücüm yettiği kadar bu yolda ifa edebilip müddetin sona ermesi üzerine şu hesabı veriyorum. Yeniden icra edilecek ikinci seçim devresinde benim adaylığımı dahi müitalaya alacak olursanız, bu âcizane beyannamemin baş tarafında harfiyen yazdığım eski ilannâmedeki sözlerden başka bir şey diyemeyeceğim. Belki o zaman düşündüğüm müşkülâtı üç buçuk senelik toplantı devrelerinde bilfiil daha ziyade anlamış olduğumdan, bu defa seçeceğiniz sancağımız mebuslarını bizim gibi güç okuryazar ağalarımızdan beylerimizden değil, yüksek mektep ve medreselerde birçok bilgileri görerek, dinî, siyasî, iktisadî konulara vakıf ebil ve senelerce tecrübe sahibi, kâmil birini peyda edip vicdanen dahi hiçbir emel ve şabsi ihtirasa tenezzüil etmeyerek amiller ve diğer tesirler ve gafletlerden çekinmiş ve çekinecek tecrübeli zevattan seçmenizi âcizane rica ve tavsiye eyleyeceğim ve eyliyorum.”*

B- Beyanname Metni

Hamidâbad Sancağı Muhterem Ahalisine Beyannamemdir¹

Muhterem vatandaşlarım!

Aradan unutulacak kadar zaman geçmediğinden hepimizin hatırlarında olması gerektir ki, Meşrutiyetin 23 Temmuz 1908 tarihinde ilân olunması üzerine sancağımızdan seçilecek iki mebusun birine ben aday gösterilmiş ve Allah'a hamd ve minnetlerimi bildiririm ki, bu şerefe sayenizde ulaştım. Necip Osmanlı milletinin bu defa yeniden başlayan yükselme ve gelişme döneminde bu sene yeniden seçilecek milletimizin Mebuslar Meclisine, sancağımızdan iki seçilmiş üye istenmektedir. Bu üyelik için de kanunen, sıfat ve şartları belirttikten sonra her yerde seçileceklerin her haliyle uygun ve ehillerden olmaları dahi tavsiye edilmektedir.

Her kim ki o sıfatları yerine getirmektedir, kendisini aday ilân etsin yahut 300 kişi ile yeterliliğini şahitlendirsın, denilmesi üzerine memleketin her yerinde dinî, siyasi, etrafına ilim ve feyzini yayan birçok saygı değer, ilim sahibi aday ve üyelerin yanında benim gibi sadece okur, yazar olanların böyle büyük ve seçkin, maddî manevî sorumluluğu benzersiz olan önemli bir hizmete seçileceklerin arasında bulunmayı arzu etmek hadsizliğini kamuoyuna arz eyleyecek kadar idraksizliğe mağlûp ve mahkûm olmak istememiştim.

Kendimce memleketimiz mevcut sakinlerinden kâfi gördüklerime geçen hafta uzun uzadıya arz eylemiş isem de merkez ve bağlı yerlerden ve saireden küçük, büyük yüzlerce teveccüh ve iyi niyet gösteren beni seven vatanperverler, adaylık ilânı kanunen herkese verilmiş bir hak ve genel oyların çoğunun alınması halinde, gücünün yettiği kadar hizmet eylemek dahi bir mukaddes vazife olduğundan bahsettiler. Kırk senedir memuriyet mesleğinden her türlü mülkî, malî, adlî, askerî, vakıflar ve belediye meseleleri içinde geçirdiğim ömrün sonunu da bu mukaddes vazifeye hasır ve vakfederek sancağın ve vilâyetin mühim noktalarındaki geçmişteki ahvale ve hâlihazırdaki ihtiyaçlara tecrübe ve vâkıf olmamdan dolayı bu vatan hizmetini dahi yerine getirmek istek ve arzuma binaen her halde adaylığımın ilânını beyan ve ifade etmektedirler.

Binaenaleyh ben de arkadaşlarımla ve sevenlerimin iyi gördüğü bir şey Allah katında da iyidir diyerek hakkımdaki teveccühlere ve iyi niyetlere teşek-

¹ *Isparta Sancağı Mebusu Süleyman Sami Efendi'nin Daire-i İntibabiyesi Ahalisine Beyannamesidir*, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, İstanbul, 1330.

kür ettim. Hamdolsun şimdiye kadar, kırk senedir hiçbir zaman mesuliyet ve mahkûmiyet cezası görmemiş ve 5 Nisan 1310 (18 Nisan 1894 Salı) tarihinde Adliye Nezaret-i Celilesi Heyet-i Mümeyyizesinde Pekiyi derecesinde birinci mertebe diploması almış ve Isparta'nın yerli ahalisinden ve Osmanlı Devleti tebaasından bulunmam dolayısıyla Isparta Sancağı Mebuslarından biri bendeniz olmayı arzu ediyor ve işte adaylık hakkımı ilân ediyorum.

Eğer ki sancak genelindeki vatandaşlarımız ve seçmenlerimiz, kanunun ve kanuna saygılı milletin tavsiye buyurduğu üzere, devlet ve millet menfaatleri ve mebusluğa ait o mühim hizmeti bendenizden daha güzel düşünecek ve yerine getirecek kimseleri takdir ve tercih ederek, beni seçmeyecek olurlarsa, zaten bu husustaki genel maksat, devlet ve millete hakkıyla hizmet edecek bir meclise ehil olmayan ve ehliyetli arkadaşlarının bile düşündüklerini, söylediklerini anlamaktan aciz ve gafil kimselerin seçilip gönderilmemesi esasına dayalı olduğundan bendenizin kabul olunmamam yine memleket menfaatine uygun olacaktır. Bu yüzden bize ait bildiklerimiz ne ise onları doğrudan doğruya yine mebuslarımıza, Meclis-i Mebusan'ımıza bildirmek ve sormak yönünde mesai harcamak suretinde de görevimi yerine getirir, memleketimize hizmetimi de sadakatle devam ettiririm demiş ve bir program dahi vermiştim. Bunları vilâyetimiz basını vasıtasıyla o zaman kamuoyuna sunmuştum. Ne zaman ki, seçimler yapılmış ve sonuçlanmış, o sırada ben Tefenni Kazasında memur olarak bulunduğumdan Isparta'ya dönüşümde aldığım bilgiye göre Karaağaç Müftüsü merhum Hacı Said Efendi ile eş değer olarak bir diğerini kazandırmak üzere sözleşme ve teşebbüslerde bulunan bağlı ilçelerimiz eşraf ve hanedanzâdelerinden Eğirdirli Burhanzâde Hacı Eşref Ağa ile birlikte, oyların çoğunu aldığımız anlaşıldığından mazbatalarımızı alarak 6 Teşrinisani 1324 (19 Kasım 1908 Perşembe) tarihinde İstanbul'a vardık ve 4 Kânunuevvel 1324'te (17 Aralık 1908 Perşembe) de Meclisimiz toplandı ve işbaşı yaptı.

Acemilik devirleri ve 31 Mart faciaları geçirildikten sonra mecliste meydana gelen genel meselelerden, halkın menfaatine ve fayda getirecek her konudaki teklifi, her hangi bir fırka ve arkadaşın teklifi olursa olsun vicdanî kanaatime uyduğu takdirde kabul ettim. Sırf seçim bölgemize ait ihtiyaçları, ya tamamen giderme veyahut kolaylaştırma ve hafifletme yolunda tekliflerde bulunarak ve takip ederek amacıma ulaşmaya çalıştım.

Birinci defa cümlemenizin arzu ve temenni ettiği veçhile Dinar'dan Eğirdir'e kadar uzatılacak olan Aydın demiryolunun Isparta kasabasına uğrayarak Eğirdir'e geçmesini, verdiğim bir taktirle talep ve teklif edeceğim zaman,

muhterem arkadaşım Hacı Eşref Ağa ile görüştüm. Kendisinin İttihat ve Terakki Fırkası üyesi olmasından dolayı fırkaca karar verilmedikçe kendi başına hiçbir teklifte bulunamayacağını söyleyerek tereddüt gösterdi. Daha sonra işittiğime göre, güya şimendiferin Isparta'ya uğramaması, Eğirdir'in hattın son noktası olması sayesinde şeref ve itibarının artacağını düşünüyor, bu sayede Mutasarrıflık merkezinin Eğirdir'e naklini temin etmek gibi sebepleri haksız yere düşünerek bu fikrime iştirak etmediği ve etmeyeceği anlaşıldı. Ben de, tek başıma müracaat ve teklif ettim. Buna dair Nafia Nezareti'nin meclisimiz başkanlığından tebliğ olunan cevabî yazısı aşağıdadır:

Meclis-i Mebusan Reisliğine:

“Dinar Eğirdir hattının Isparta'ya uğratılması, Isparta Mebusu Süleyman Sami Efendi tarafından verilen yazı ile gönderilen arzıhalde istenmiştir. Bu husustaki muamelenin yerine getirilmesi hakkında 14 Haziran 1325 (27 Haziran 1909) tarihli ve 145 numaralı Mebuslar Meclisi Reisliğinin tezkiresi tarafından mütalâa edildi. Demiryolları İdaresine havalesini talep ettiğim bu arzıhalde; hattın 20 kilometre kadar uzunluğunun artırılmasını ve bu da hattın en mühim nakliyatını teşkil edecek olan Eğirdir ve Senirce ile bazı mevkiilerin arazi mahsulâtını ve bazı eşyalarını yirmi kilometre fazla mesafe kat ederek o nispette nakliye ücreti farkı meydana getireceğini bildirdim.

Hatta imtiyaz müddetinde hattın bedeli verilerek devletçe mubayaası mukavele şartlarından olmasına göre güzergâhın değiştirilmesi ve hattın uzatılmasındansa, Isparta'ya bir şube inşası daha münasip ve devlet menfaatine uygun olacaktır. Eğirdir hattının tamamlanmasından sonra bu şubenin inşası deruhte olunacağı şirket tarafından ifade edilmişti. Şayet bu şubenin teminatsız olarak imtiyazına talip bulunmazsa ileride şirket ile bu hususun müzakeresinin gerekeceği tabii olduğu yönünde cevabî yazı gönderilmiş ve bu yazı eklenerek gönderilmişti.

Bu hususta 17 Haziran 1325'te (30 Haziran 1909) bu tebliğe karşı İttihat ve Terakki Fırkasından ayrılarak Ahali Fırkasını teşkil eden muhterem arkadaşlarımızdan Konya mebusu Zeynelabidin ve yine İttihat ve Terakki Fırkasında olduğu halde sancağımızın durumuna ve ihtiyaçlarına vâkıf Mehmed Emin Efendilerle müştereken bir telgraf aldık. Bu telgraf üzerine 24 Mayıs 1326 (6 Haziran 1910) tarihinde verdiğimiz şiddetli bir şikâyet önergesini sadrazamlık makamına verdik. Bu hususta, Nafia Nezareti'nden gelen cevabî yazı tarafımıza tebliğ olundu. Bunun da sureti aşağıdadır:

Sadaret Makamına, Numara: 88

“Dinar’dan Eğirdir’e temdit edilmekte olan şimendifer hattının Isparta kasabasına üç saat mesafede bulunan bir mahalden geçmek üzere güzergâhı tayin ettiği ve yakında toprak hafriyatına başlanılacağı işitildiğinden ve bunun ahalinin menfaatlerine uygun bulunmadığından bahisle bazı ifadeyi içeren Isparta merkezinden çeşitli imzalarla, Konya Mebusu Mehmed Emin ve Zeynelabidin ve Isparta mebusu Sami Efendilere çekilen telgrafnamede, adı geçenler tarafından verilen takrir ile beraber gönderildiği beyan edilmektedir. Verilen bilgilere nazaran ortaya çıkacak mütâlaanın arz ve haber verilmesini emreden makamınızın yazdığı, 1 Haziran 1326 (14 Haziran 1910) tarihli ve 193 numaralı tezkire tarafımdan mütâlaa edildi.

Aydın demiryolunun Dinar’dan Eğirdir’e kadar uzatılması imtiyazı verilmiş olmasından dolayı bittabi belirtilen hat, Eğirdir’e kadar uzatılmaktadır. Isparta kasabası şimdiye kadar nakliye vasıtalarından mahrum iken şimdi demiryoluna üç saat mesafede bulunacağından bundan fazlasıyla istifade edeceği anlaşılmaktadır. Binaenaleyh bu hal Isparta’nın ümran ve terakkisine mani olduğu yolunda ortaya atılan iddia doğru değildir. Söz konusu hat tamamlandıktan sonra lüzum görüldüğü zaman bir şube ile Isparta’ya bağlanabilir. Ancak şimdilik mukavelename hükümlerine aykırı ve bunca masraf ve mesai ile icra edilen hâlihazırdaki çalışmaları terk ederek hattın Isparta’ya yönlendirilmesi mümkün bulunmamıştır. Gönderilen telgrafname ve takrir iade edilmiştir.

22 Cemaziyelahir 1328 ve fi 17 Haziran 1326 (30 Haziran 1910)

Ticaret ve Nafia Nazırı

Hulusi

Şu tebligattan özel olarak nezarete müracaat ederek bu hattın teminat-sız bir imtiyaza tabi’ olması sebebiyle halkça ve hükümetçe hiçbir şekilde mecbur edilemeyeceği ifade edilmiştir. Arzumuz üzerine Isparta’ya uğratılmayacağı anlaşılacak “mâ lâ yüdraku küllühu lâ yütraku küllühu”² kaidesine uyarak aşağıdaki takrir verildi.

Osmanlı Mebuslar Meclisi Reisliğine Numara: 9

Aydın demiryolunun Dinar istasyonundan seçim çevrem olan Hamidâbad Sancağı dâhilinde bulunan Eğirdir kazasına kadar uzatılmakta olan 91 kilo-

² Bir şeyin bütünü elde edilemiyorsa hepsini terk etmek gerekmez, ortadaki iyi şeyin bütününe elde edilmesi mümkün değilse bir kısmı dahi almak için çaba sarf etmeye devam etmek gerekir.

metrelik kısmı esasen Isparta şehrine uğratılarak oradan Eğirdir'e geçirilecek iken, demiryolu şirketinin Isparta'ya uğramaksızın 10–12 iki kilometre mesafeden doğruca Eğirdir'e ulaşacak bir güzergâh tayin ettiğini ve inşaat faaliyetine başladığını müşahede eden bütün ahalimizin içi kan ağlamaktadır.

Fakat bu husustaki defalarca müracaata karşı, Nafia Nezareti'nce inşaatın bitiminden sonra Isparta'ya bir şube inşasını şirketin vaat ve resmen tebliğ etmesi üzerine, biraz teselli bulmaktadır. Ancak, o vakte kadar söz konusu hattın istifadesinden büsbütün mahrum kalmamak üzere Dinar'dan başlayıp 64. kilometrede inşa edeceği Isparta istasyonunu 70. kilometreye nakil ve düşünülen yerinin değiştirilmesiyle, Isparta ahalisini 5-6 kilometre uzak mesafeye gitmek mecburiyetinde bırakacağı anlaşılmaktadır. Bu durumun memleket menfaatine uygun bir surette düzeltilmesi dileğine dair 17 Kânunusani 1326 (30 Ocak 1911) tarihinde düzenlenerek gönderilen bir mazbata eklenecek takdim kılındı.

Mütâlaasından anlaşılacağı üzere, Isparta istasyonunun velev ki geçici olsun, hattın bitimine yakın bir mevkide olması manen ve maddeten pek çok hasar ve zorluğu beraberinde getireceğinden, söz konusu istasyonun 59. kilometre yakınında inşasıyla, oradan Titreyen Beli adı verilen mevki boğazından bir yarma ile geçilerek Çünür köyüne 5-6 kilometrelik bir şose yapıldığında, Isparta'dan Çünür köyüne kadar zaten 5 kilometre şose mevcuttur. Isparta-Dinar şosesi adıyla nezaretçe de malûm olmasından dolayı Isparta tüccar ve yolcuları hem 20 kilometre kadar bir şose mesafesini gitmekten ve hem de demiryolu boyunca 11 kilometrelik nakliye masrafından kurtulacak ve tasarruf etmiş olacağından söz konusu şimendifer hattının, Senirce köyü civarındaki 59. kilometresi mevkiinde Isparta istasyonunun kumpanyaca inşa ettirilmesiyle beraber bu istasyondan Çünür'e doğru yapılması lâzım gelen 5-6 kilometrelik şosenin inşasına teşebbüs olunmak üzere tarafıma ve vilâyete tebliği talep ve teklif olunur. 17 Şubat 1326 (2 Mart 1911)

Isparta Mebusu

Süleyman Sami

Bu meyanda Isparta'yı Dereboğazı'ndan Antalya şosesine birleştirmek ve Antalya'da bir liman yapılmak ve Isparta havalisine denizden dahi bir giriş ve çıkış açılmak üzere aşağıda suretleri yazılı iki takrir daha verildi.

Osmanlı Mebuslar Meclisi Reisliğine Numara: 3

Isparta Sancağı'nın eskiden beri ihracat ve ithalât iskelesi Antalya olduğu halde Aydın şimendiferinin Isparta yönüne uzatılması adı geçen iskele işlerini tatil ve yalnız bir iki tüccarın kereste ve mahrukata ihracatına hasrettirmişti. Zahîre ve mallarını kendi arabalarıyla iskeleye indirmek arzusunda bulunan ziraatçı ve tüccarımızın Isparta'dan Burdur yoluyla Antalya'ya kadar 80 kilometresi yapılabilir, geri kalanı yapıp tamamlanacak olan şoseden gitmek için 150 kilometreden fazla bir mesafe kat etmesine ve en azından beş altı gün yollarda kalmağa mecbur olmalarından dolayı, eski deveçilerin kestirme ve kış yolu tabir ettikleri Dereboğazı'ndan Yalak Beli denilen bir yamaç geçildikten sonra Ağlasun Suyu mecrasının bir yanından Antalya'nın Bucak nahiyesi civarında genel şoseye kavuşmak üzere, tahminen 50 kilometre kadar bir şosenin yeniden inşası uygun olacaktır.

Isparta ziraatçıları ve tüccarının iki günde Antalya'ya ulaşabilmelerini sağlacağından söz konusu şosenin başlangıcı, Isparta'nın Gökoğlan sokağı olarak belirlenip ve orada yapılacak demir köprüye geçen sene Nafia Nezareti'nce 100 küsur bin kuruş tahsisat ayrılmış ve köprünün ihale muamelesi yapılmıştı. Ancak, şosenin güzergâhı henüz tayin ve projesi tanzim edilmediğinden 1327 senesi inşaat mevsiminde başlanmak üzere muamelenin tamamlanması yönünde mahallî Nafia mühendisliğine şimdiden emir verilmesi hususunda bu takririn ilgili nezarete gönderilmesi talep ve teklif olunur. 1 Kânunusani 1326 (14 Ocak 1911)

Isparta Mebusu

Süleyman Sami

Osmanlı Mebuslar Meclisi Reisliğine Numara: 8

“Konya Vilâyeti'nin Antalya iskelesi, civarında bulunan Isparta ve Burdur Sancaklarıyla beraber, vilâyete bağlı yerlerden ve hatta Hüdavendigâr vilâyetinden bazı kazaların ürünlerini ihraç ettiği ve Avrupa'dan ve Şam çöllerinden getirilecek tüccar mallarının girdiği Antalya, pek mühim bir ticaret merkezi idi. Daha sonra, Aydın şimendiferinin Dinar'a ve Anadolu hattının Karaman'a kadar inşası ve uzatılması, Isparta ve Burdur taraflarının ihracat ve ithalâtını Dinar üzerinden yapmaya başlaması ve Konya ve Hüdavendigâr kazaları işlerini Anadolu hattına çevirmesi üzerine Antalya iskelesi terk edildi ve yalnız İskenderiye yönüne odun ve kömür ihracatına münhasır gibi bir halde kalmıştır.

Gerçi bu şimendiferlerle meydana gelen ihracat ve ithalât sürat ve emniyeti temin etmiş ise de mesafenin uzaklığı yönünden, tahıl ve ticarî malların yarı bedelleri kadar nakliye ücreti verilmekte olduğundan, Isparta ve Burdur ticarî ve zirâî işleri istenen derecede gelişemediğini nazar-ı dikkate alan ziraat ve ticaret erbabımız Meşrutiyetin ilânından evvel oraya bir liman inşasıyla şoselerden arabalarla iskeleye indirilecek tahıl ve mukabilinde getirilen ticarî mallardan istifade edilmesi lüzumunu istemekteydi.

Devletçe siyaseten dahi önemi beyan edilip Nafia Nezaretinden gönderilen Tekfuryan Efendi vasıtasıyla keşif yapılarak harita ve keşifnamesinde gösterildiği üzere siyasî iktisadî önemi takdir edilen adı geçen limanın 200 bin lira ile meydana gelebileceği anlaşılmış, fakat o vaktin icaplarına göre bu masraflar çok görülmüş ve nezaretçe bazı değişiklikler yapılarak 85 bin kûsur liraya indirilmişken o da yapılmamıştır. Meşrutiyetin ilânının ikinci senesinde, bu liman yapılamayacaksa, çaresiz Aydın şimendiferinden Antalya da biraz istifade edebilmek için Burdur veya Isparta'dan Antalya'ya kadar başkaca bir şimendifer inşasına müsaade olunmasını Antalya ahalisi istemeleri üzerine, Vilâyet Genel Meclisinde müzakere olundu. Bu ihtiyacın lüzum ve ehemmiyeti tasdik ve nezarete bildirilmesi ve yazılması kararlaştırıldığı halde, Nafia Nezareti'nin 14 Kânunusani 1325 (27 Ocak 1910) tarihli ve 229 numaralı cevabî yazısında, Aydın demiryolu kumpanyasıyla Osmanlı Hükümeti arasındaki mukaveleye göre söz konusu hattın inşası mümkün olamayacağı bildirilmiştir.

Herkesçe bilindiği üzere Antalya iskelesi, Adalar Denizi'nin (Akdeniz) mevki olarak Şam çölleri ve adalar tarafına mukabil ve Kıbrıs açıklarına nazır olması hasebiyle Avrupa'nın meşhur yerleri ve ticarî merkezlerinden kalkıp Akdeniz ve İzmir ve İstanbul'a geçen vapur vesair deniz araçları, denizcilik bilgileri icabınca, nokta-i nazarı Antalya'dan 40 mil kadar mesafede bulunan Adrasan Burnu'na atf ve isnat ederek geçmektedir. Söz konusu limanın olmaması yüzünden bu vapurlar muntazaman Antalya'ya uğrayamıyorlar. Eğer liman yapılırsa, her posta ve bahusus bundan sonra işleyecek Osmanlı vapurları mütemadiyen uğrayıp Isparta ve Burdur ve Antalya'ya ait eşya, zahire ve saireyi ihraç ve alarak ziraatçı ve tüccarımız kendi iskelelerinin önünden geçen gemilerdeki mallarını beş gün kadar denizi dolaşp da İzmir'e, oradan şimendiferle Burdur ve Isparta'ya götürmek ve ortalama olarak deniz ve karada olmak üzere iki kattan ziyade nakliye ücreti vermekten kurtulacaklar ve ticaret ve ziraatın gelişmesi için yeniden bir yol bulmuş olacaklardır.

Siyasî önemi konusuna gelince, Yunan Muharebesi'nde vilâyet dâhilinden Alasonya yönüne sevk olunacak 20 tabur kadar redif askeri sekizer, onar gün

karadan Karahisar istasyonuna giderek Anadolu şimendiferiyle İzmit'e ve oradan Rumeli tarafına geçirilmiştir. Bu nedenle sevkiyatta mecburen bir hayli gecikme, zorluk ve masraf meydana gelmişti. Hatta Yunanlıların Antalya körfezindeki iki taraflı sahillere birçok yeni tüfek çıkararak Osmanlı Rumlara dağıtmışlardı. Böylece onları devlet aleyhine teşvik eylemek teşebbüsünde buldukları halde vilâyetimiz Rum ahalisinin öteden beri muhafaza ede geldikleri iyi niyet ve sadakat, Yunanlıların teşebbüslerini akim bırakıp içeri taraflardan İslâm ahalinin, tanesini bir mecdiyeye kadar bu yeni tüfeklerden alabilmesine meydan verildiği görülmüştü. Hatta Antalya ile Kaş kazası arasında, Finike'nin Kekova limanı denilen bir mühim mevkie hâkim araziden Elmalı tapu kâtibi marifetiyle tabiiyeti şüpheli bir Rum namına satın alınan ve tasarrufunu içeren senet verilerek daha sonra bahsi geçen senedin belirttiği arazi güya Rusya İmparatoru namına hibe ve bağışlanacağından, oraya mabet namıyla bir de gösterişli binalar yapılacağından dolayı hükümetçe birçok yazışmalar meydana gelmişti. Nihayetinde o mevkide yüz neferden ibaret bir seyyar müfreze istihdamına lüzum görülmüştü. Rusya'nın Osmanlı Anadolu'su sahillерinden nazarı dikkate aldığı böyle bir mevkide bu türlü siyasî mahzurlar bugün de mevcut görünmekte ve hele bundan böyle Arabistan ve Şam yönlerinde ortaya çıkacak her türlü sevkiyat, Antalya limanının yalnız iktisâdi değil askerî ve siyasî bir liman olmasını dahi icap ettirmektedir. Binaenaleyh her halde söz konusu limanın bir an evvel vücuda getirilmesi hususunda ya Nafia Nezaretindeki Tekfur-yan Efendi'nin keşifnâme ve haritasının veyahut tekrar keşif yapılarak tanzim edilecek yeni haritanın tatbik edilmesini talep ve teklif ederiz. 30 Kânunusani 1326 (17 Şubat 1911)

Isparta Mebusu Süleyman Sami, Antalya Mebusu

Yine bu kabilden olan, sancağın genel yollarına dair sureti aşağıdaki ayrıntılı takrir verildi.

Osmanlı Mebuslar Meclisi Reisliğine Numara: 4

Isparta ve bağlı yerlerinden merkez vilâyet olan Konya'ya süratle ulaşabilmek için Akşehir'den, Yalvaç kazasına bağlı Örkenez köyüne kadar daha evvel yapılan 37 kilometre şoseye bağlanmak üzere Isparta'dan adı geçen Örkenez köyünde sona eren, 113 kilometre şosenin güzergâhı önceden hazırlanarak, plân ve profilleri Nafia Nezaretince kabul ve tasdik olunmuştu. Isparta'dan Eğirdir'e kadar 23 kilometresi inşa ve tamamlanma merasimi yapılmış ve Eğirdir'den Afşar nahiyesinin Garkın Çiftliği civarındaki Deliktaş mevkiine dek 32 kilometre 280 metresinin 1323 ve 24 (1907-1908) senelerinde toprak

hafriyatı görevli amele³ marifetiyle emaneten yaptırılıp Yalvaç ve Karaağaç kazalarına ve Konya'ya araba işlemeğe başlamıştı.

Ancak, 1325 (1910) senesi zarfında turuk u maâbir mükellefiyetinin (yol ve geçitlerde mecburî çalışma mükellefiyeti) bedenen veya bedelen ifasındaki mecburî hizmetin kaldırılmasından dolayı bu toprak hafriyatı işi yapılamamış ve yolların geri kalanı da metrûk kalmıştır. 1326 senesi tahsisatında Isparta-Eğirdir için 38 kilometrelik inşaat ve Isparta-Burdur şosesindeki tamirat karşılığı bütçeden çıkarıldığı halde yalnız Isparta-Dinar güzergâhının tamiratına başlanılıp diğerleri başlanmadığından Eğirdir'den Deliktaş'a kadar sözü edilen 26 kilometre küsur metrelik toprak hafriyatı ve Eğirdir gölünün mecrası üzerinde bulunan bu şosenin ahşap köprüsü harap olmaktadır.

Örkenez köyünden Afşar'a vasıl olan şoseden Akşehir istasyonuna nakliyat yapabilmek için Yalvaç'tan ve Karaağaç'tan birer bağlantı hattı yapılması evvelce kararlaştırılmışken, biraz evvel bildirilen Akşehir-Örkenez şosesinin Yalvaç ve Karaağaç'a biraz sapa ve dolambaçlı olmasından dolayı ahali hava müsait olmadıkça zahire ve diğer ticarî mallarını hayvanlarıyla Yalvaç'tan Akşehir Beli yoluyla ve Karaağaç'tan Zengibar ve Çimendere yollarıyla eski yollarından götürüp getirmekteydiler. Bu nedenle Yalvaçlılar Akşehir Belinden, Karaağaçlılar da Zengibar köyünden Akşehir'e varacak birer yol arzu etmektedirler.

Bu defa, seçim çevremi gezip gördüğüm zaman, az evvel zikredildiği üzere görülen ihtiyaçlar arasında şunlar da vardı: Isparta'nın Keçiборlu nahiyesine bitişik Alan (Kavak Alanı) ve İleydağı silsilesiyle, Uluborlu kazasına ulaşmak üzere keşfi ve haritası yapılmış ve uzunluğu yirmi kilometrelik kadar şosenin Tülü boğazından İleydağı deresine dek yarısından fazlasının ve hem de en zor yerlerinin toprak hafriyatı bitmiş olduğu halde geri kalanı ve taş döşemesi kaldığından yapılan hafriyatın mahv ve heder olduğu görülmüştür.

Halbuki Aydın şimendiferinin Dinar'dan Eğirdir'e uzatılmakta olan kısmı Keçiборlu'ya vararak, Keçiборlu istasyonundan tahıl, ticarî mal ve yolcu almağa başladığında ve Uluborlu için şimendifer şirketinin tahsis ettiği, Çapalı istasyonuna hiç yol bulunmadığından şirketin daha evvel yapıverdiği Çapalı yolundan yaz günlerinde mümkün mertebe araba işletmek kabil olsa bile, kış günlerinde hiç mümkün olamayacağından her halde İleydağı yönünden Keçiборlu'ya doğru yapılan şosenin tamamlanmasını yalnız Uluborlu ahalisi değil, Yalvaç kazası dahi istemektedir.

3 O dönemde yol yapımı gibi işlerde çalışmak resmi görev olarak yapılıyordu, (turuk u maâbir mükellefiyeti).

Çünkü Yalvaç kazası merkezinden Hoyran nahiyesinin merkezi olan Kumdanlı köyüne ve oradan da Uluborlu'ya bağlı Senirkent nahiyesine ve Senirkent nahiyesinden de Uluborlu'ya kadar hali hazırıyla bile müsait havalarda araba pek güzel gidip gelmektedir. Bu nedenle Yalvaç kazasıyla Hoyran ve Senirkent nahiyelerinin büyük ölçüde ürettikleri afyon, palamut ve yapağı gibi ürünleri öteden beri İzmir'e sattıkları için, bunları Aydın şimendiferi vasıtasıyla İzmir'e nakle mecbur olduklarından çaresiz bu yola muhtaçtırlar. Bu da pek az masraf ve emekle az zamanda gerçekleşebilecektir.

Karaağaç kazasının dahi bu yola kısmen ihtiyacı olacak ise de bu kaza ahalisinin ekilebilir arazisi, 1 milyon İstanbul kilesi kadar çeşitli hububatı üretmeye müsaittir. Buna mukabil kendilerine en yakın bulunan Akşehir istasyonuna ancak senelik 300 vagon, yani 150 bin İstanbul kilesi kadar zahire sevk edilebilmektedir. Aydın demiryolunun Eğirdir'e geleceğinden dolayı, Eğirdir gölünden eski kayıklar ve ileride işletilecek istimbob vasıtasıyla çekilecek mavnalarla zahirelerini Eğirdir'e çıkarabilmek ve oradan isterlerse İzmir'e ve isterlerse Antalya iskelesine sevk etmek üzere Karaağaç'tan Eğirdir gölü kenarındaki Afşar nahiyesinin Gelendos köyü iskelesine, 40-50 kilometrelik bir şose daha yapılmasını talep etmektedirler. Aynı talep ve lüzum Yalvaç kazasınınca da vakidir.

İşte bu yollar Hamidâbad Sancağı'nın ziraatının ve servetinin artmasına ve gelişmesine ve harap haldeki köylerinin ve kasabalarının mamur hale gelmesine hizmet edecek, bütün bunların acil ve aslı ihtiyaçlardandır. Dolayısıyla, Nafia Nezareti tarafından bunlar nazarı dikkate alınarak gerekenlerin süratle yerine getirilmesi hususunda bu takririn ilgili Nezarete gönderilmesi talep ve teklif olunur. 23 Muharrem 1329 ve 11 Kânunusani 1326 (24 Ocak 1911)

Isparta Mebusu

Süleyman Sami

Yukarıda bahsettiğimiz takrirleri nazarı dikkate alan Nafia Nezareti, Isparta istasyonunun, Senirce civarındaki 59. kilometre mevkiine inşasını 17 Mart 1327 (30 Mart 1911) tarihinde bir tezkire ile kumpanyaya bildirdiği gibi, Isparta-Dinar, Akşehir-Örkeniz yollarının tamirâtı içinde bulunduğumuz sene bütçesine dâhil edildi. Ayrıca, Eğirdir-Karaağaç yolunun keşifnamesi daha evvel tasdik olunduğu ve diğerlerinin inşalarına Vilâyet Meclis-i Umumî'since lüzum gösterilip gösterilmeyeceğinin ve vilâyet yolları konusunda gelecek sene inşalarına imkân bulunup bulunmayacağına açıklığa kavuşturularak bildirilmesi lüzumu 5 Şubat 1326 (18 Şubat 1911) tarihinde 249 numaralı tahriratla Konya vilâyetine yazıldı.

Bu cihetle vilâyetin genel inşaat karşılığı olan 2 milyon 601 bin 164 kuruş tahsisattan başka, az bir ödeme ile Isparta-Dinar yolu tamiratına 3518 ve sanayi imalâtına 30 bin ve Eğirdir-Örkenez yolunun 14. kilometreye kadar toprak hafriyatı ve istinat duvarları tamiratına 20 bin ve Gökoğlan sokağındaki Antalya şosesi başlangıcına yapılacak Çay Köprüsüne 96 bin ve Yalvaç-Akşehir yoluyla Uluborlu Keçiborlu yoluna 10'ar bin ki, toplam 169 bin 518 kuruşun havesi vilâyete gönderildiği resmen tebliğ ve kaydedilerek bildirilmiştir.

Ben de derhâl bu yolların işlerini ve sancağın emniyet ve asayişini temin edecek sair şeylerle Yalvaç ve Karaağaç kazaları hapisanelerinin ve Uluborlu kazası hükümet dairesinin içlerine girilemeyecek harap olduğunu vilâyete tafsilâtı bir şekilde yazdım. Diğer ihtiyaçlar yönünde bir husus gündeme getirildiği zaman, yine cümlenizce malûmdur ki, sancağımızın merkeziyle Eğirdir ve Uluborlu kazalarının arazisi, diğer bol ve geniş arazili yörelere oranla dar ve verimsiz olduğundan buralardaki vatandaşlarımızın idare ve maişetleri öteden beri ziraattan ziyade sanat ve ticarete dayalı idi.

Ticarî işlerin, Avrupa'da mükemmel bir şekilde gelişmesi, bizim taraflarda ve bütün memlekette eski usuldeki sanayi ve ticareti sekteye uğrayınca, yenden işler bulmak çareleri düşünüldüğü zamanlarda teşkil edilen ve yaygınlaşan halıcılık sanatını mahv ve iptal edecek derecede, Fransa hükümetince Isparta halılarında pek yüksek gümrük resmi alınacağı haber alınmıştı. Bunun üzerine şimdi Ayandan bulunan İzmir Mebusu Aristidi Paşa hazretleriyle birlikte Isparta ve İzmir adına Hariciye Nezareti'nden istekte bulunarak, Paris'teki Osmanlı Sefareti tarafından gerekli tedbirlerin alınmasıyla sakıncalı gördüğümüz yüksek gümrük, Fransa Parlamentosunda ve de iyi ilişkilere bağlı olarak itidalli bir seviyede bırakılmıştı. Bunun gibi, gül yağlarımızdan da Bulgaristan Hükümetince beher kiloda iki yüz frank kadar gümrük istenildiği zaman bunun ve sair gelişmemiz için gerekli olan ihtiyaçlarımız ve arzu edilen gelişmenin tafsilâtını içeren aşağıda okuyacağımız takrirler verildi.

Osmanlı Mebuslar Meclisi Reisliğine Numara: 1

Konya vilâyetine bağlı Hamidâbad Sancağı merkezi olan Isparta kasaba ve köylerinde on beş sene kadar önce dikilerek üretilmeye başlanan gül ile gül yağı istihsal etmeye başlayan ahalimiz teşebbüslerini epeyce ileri götürdüğünden, maksatlarına ulaşmak için Hükümetin yardım ve önyak olmasına ihtiyaçları vardı. Fakat bulamıyordu. Meşrutiyetin ilânı ve yürürlüğe girmesi üzerine, ilmî gelişmelerden istifade edilmek üzere, geçen sene meclisimizden talep ettiğimiz ve kabul edilerek gönderilen 40 bin kuruş tahsisatla Isparta'da bir de

gül ve emsali ziraat mektebi açılmış ve fen memurları ve muallim gönderilmişti. Bu sayede memleketimizin müteşebbisleri ve tüccarları, gül ve dut yetiştiriciliğine devam ederek bu sene, hamdolsun, civarımızda bulunan Burdur kasabasıyla beraber, 90 bin miskal kadar gül yağı istihsal edilmişti.

Ancak, bu yağları almakta bulunan İmsi kumpanyasıyla Holştayn denilen diğer kumpanya adamları, beher miskali 16 dereceden 22'ye kadar olan yağlarımızın beher derecesini 50 paradan fazlasına almaktan çekindikleri halde, geçen sene buradan dönüşü müteakip kurulan Isparta Gül Yağı Komisyonu tarafından Bulgaristan'a gönderilip, kazanlık yağlarının müşterileriyle muamele yapmak isteyen vekil Hasan Efendi, kazanlık derecesini 90 paraya alacak başka kumpanya bulunmuş idi. Bu defa, Bulgaristan tarafından bizim gül yağlarımızdan beher kiloda 200 frank kadar gümrük resmi alınacağını vekil Hasan Efendi anladığından ve şimdiye kadar Bulgaristan hükümetinden Osmanlı Devletine getirilen gül yağlarından Osmanlı gümrüklerince hiçbir şekilde resim alınmadığı da tahkik edilerek haber alınmıştı. Bunun üzerine Bulgar Hükümeti ile imzalanmış bulunan ticaret muahedesinin, Osmanlı gül yağlarından, bundan böyle bütün ticarî mallar hakkında mütekabiliyet esasına göre uygulanacak gümrük resminin Osmanlı Devleti'nde teşebbüs edilen bu ziraat ve sanatın çoğalması ve gelişmesine mani olmayacak derecede mutedil bir tarife bağlanması yönünde, söz konusu komisyon başkanlığından bir hafta önce aldığım 10 Kânunuevvel 1326 (23 Aralık 1910) tarihli mektup eklenerek takdim kılınmıştır. Ayrıca bu mektubun Maliye Nezaretine gönderilerek gereken nazar-ı dikkate alınması talep olunur. 19 Kânunuevvel 1326 (1 Ocak 1911)

Isparta Mebusu Süleyman Sami

Osmanlı Mebuslar Meclisi Reisliğine Numara: 5

Hamidâbad Sancağı merkezi olan Isparta kazasında, on beş sene evvel kurulmasına teşebbüs olunan gül yağı sanat ve ticaretinin gelişmesini temin etmek üzere, büyük gayret ve mesai harcanmasıyla daha fazlası için âcizane teklifim üzerine, meclisimizden tahsis edilen 40 bin kuruş karşılıkla, Orman ve Ziraat Nezareti'nce bir de gül ve dut ziraatı mektebi açılarak fidan yetiştirilmekte ve üretimin fenni olarak yapılmasından fayda görülmektedir. Bundan dolayı bu sene de pek çok gül dikilmekteyse de bu teşebbüsün bütün Anadolu'da yayılması ve kabullenilmesi ve bu ziraatın geleceğinin teminat altına alınması hususunda Orman ve Ziraat Nezareti'nce istihdam olunan, gül memuru Kazanlıklılı Rıfat Efendi'den alınan bir rapor eklenerek takdim kılındı. Mezkûr raporda gösterilen şeylerden gümrük meselesi 19 Kânunuevvel 1326 (1 Ocak 1911) tarihli takririmle arz ve talep olunmuştu.

Takririm hususunda gereğinin yapılması, Maliye Nezaretine bildirilerek Isparta ve Burdur'a ait diğer konuların da Nezaret heyetince nazarı dikkate alınması lâzımdır. Ekteki raporla bu takririn de Orman ve Ziraat Nezaretine gönderilmesi talep ve teklif olunur. 11 Kânunusani 1326 (24 Ocak 1911)

Isparta Mebusu

Süleyman Sami

Bu takrirler üzerine, 22 Kânunuevvel 1326 (4 Ocak 1911) tarihli derkenarlarla Maliye Nezareti bundan sonra Osmanlı gümrüklerinde Bulgaristan gül yağlarından %11 gümrük resmi alınacağı yönünde, Osmanlı gül yağlarının da Bulgaristan gümrüklerinde “en fazla müsaadeye mazhar olan millet” esasına dayalı bir resim ödeyeceklerini beyan etmişti. Ziraat ve Orman Nezareti de gül yağının takdiri için yeni usullere göre üretilmiş imbiklerden, gelecek sene imal ettirilmesine kesin olarak karar verilmiş olduğunu da beyan ve tebliğ etmişlerdir. Bu sıralarda sıhhi ahvale dayalı ihtiyaçlardan, Isparta'ya bağlı Büyük ve Küçük Hacılar ve Ali köylerinin sularına dair meydana gelen bir müracaat ve genel istek üzerine bazı muhterem arkadaşlarımla birlikte, kelimesi kelimesine aşağıya yazdığım müşterek takrir takdim edildi.

Osmanlı Mebuslar Meclisi Reisliğine Numara: 2

Konya vilâyeti dâhilinde bulunan Hamidâbad Sancağı'nın idarî merkezi olan Isparta kazasına bağlı Büyük ve Küçük Hacılar ve Ali köylerinin içecek ve hayvanlarını sulayacak suları olmadığından şimdiye kadar ihtiyaçlarını gidermek için, esasen toplayıp biriktirdikleri suları kullanıyorlar, bu da ihtiyaçlarını karşılayamayacak bir hale gelmişti. Buna karşı, bazı teşebbüslerini de istek mertebesine getiremediklerinden bahisle, Hükümetçe istikballerinin ve ihtiyaçlarının giderilmesi yönündeki isteklerine dair adı geçen köylerin ihtiyar heyetleri taraflarından gönderilen 27 Teşrinisani 1326 (10 Aralık 1910) tarihli dilekçeleri eklenerek takdim edildi. Adı geçen köylerde, 352 hanede, erkek ve kadın bin beş yüz yirmi beş nüfus ve dört yüz deve ve beş yüz sığır ve öküz ve on bin davar ve keçi ve koyun bulunur.

Oldukça büyük köylerden meydana gelen ve başlıca geçim kaynakları, eskiden aşiretler benzeri göçebe halinde devencilik ve davarcılık ve kiracılık suretinde pek sade ve sınırlıydı. Büyük çoğunluğu içecek sularını tulumlarla taşıyarak getirdikleri halde, işlerinde meydana gelen değişiklik, şimendifer ve şoseler sayesinde, nakliyat usullerinin değişmesi yüzünden kendileri de geçim tarzlarını değiştirmeye başladılar. Köylerinde mütemediyen ikamet etmeye ve zira-

atla meşgul olmaya mecbur olmaya başladılar. Bundan dolayı köylerinde esasen akarsu ve kuyu suyu bulunabilmek imkânı olmaması hasebiyle yağmur sularının ve Minasun köyünden haftada bir iki gün kullanabilecekleri çay suyundan doldurabildikleri külçelerini durgun ve kokuşmuş suları çaresiz içiyorlardı. Her sene kendileri ve hayvanları hastalanmaktan geri kalmıyor, temizlik imkânından da mahrum kalıyorlardı.

Hatta bir iki defa yangın meydana geldiğinde hiçbir türlü söndürme çaresi bulunamadığı için daima tehlikeye ve felâkete maruz kalabilecek bir haldedirler. Bunun için, bir zaman, olanca paralarını ve emeklerini sarf ile Koz Ağacı denilen yaylalarındaki akarsulardan köylerinin ihtiyaçlarına kâfi olabilecek derecede birer, ikişer çeşmelik beşer onar masurasını bir tünel açıp getirmek üzere iki tarafı hafriyata başlamışlarsa da o zamanlarda yeteri kadar para ve fen memurları bulamadıklarından, başladıkları işi başa çıkaramayarak bazı cihazların göçmesinden de telefata meydana gelmişti. Bunun üzerine bu işten sarfi nazar etmişler ve Minasun köyünden getirilecek suyun akış kuvvetiyle, sürekli akmasına çalışmışlar, fakat bunda da başarılı olamamışlardır.

İçinde buldukları bu zaruret ve yokluk hallerine Meşrutiyetin ilânından evvel bir çare bulunmak üzere defalarca mahalli idarelere müracaatları meydana geldiğinde, Nafia mühendislerine keşfettirilerek, 500 lira kadar bir masrafla yukarıda bahsettiğimiz yayladan lüzumu kadar suyun demir borularla adı geçen köylere getirilebileceği beyan olunmuşsa da karşılığında para bulunamadığından o teşebbüs de akim kalmıştır.

Şu halde, Nafia Nezaretince keşifleri yapılarak bir müteahhit vasıtasıyla veya emaneten yaptırılır da istenilen su aktılırsa üç köy halkının ve hayvanlarının sıhhatleri, nüfuslarının artması ve hayvancılık ve ziraatları sebebiyle ve yakın gelecekte harcanan paranın birkaç misli sürekli gelir elde edilecektir. Nafia Nezareti'nce bu hususun şimdiden nazarı dikkate alınması, bu taktir ve eklerinin oraya havale edilerek gönderilmesi talep ve teklif olunur. 27 Kânunuevvel 1326 (9 Ocak 1911)

Isparta Mebusu	Konya Mebuslarından	Konya'dan
Süleyman Sami	Akşehirli Mustafa	Zeynelabidin
Niğde Mebusu	Niğde	Isparta
Muhiddin	Yorgaki	Eşref

Memleketimizin mühim ve acil ihtiyaçlarının, bir an evvel karşılanması ve diğer hususlar için her türlü teşebbüste bulunmuşsam da bunlardan da yalnız

bir mühim takririn harfiyen aşağıya yazarak beyannameme son vermek istiyorum.

Osmanlı Mebuslar Meclisi Reisliğine Numara: 6

Geçen sene buradan döndüğümde seçim çevrem olan Isparta Sancağı merkez ve bağlı yerlere yaptığım geziler esnasında görülen dikkate şayan ahval arasında Nafia Nezaretini ilgilendirenler aşağıdaki şekilde arz olunur:

Birinci olarak, yazın çokça yağmur yağdığı zamanlarda ve kışın daimî surette, Isparta kasabasının ortasından akarak geçmekte olan seller ve şehir suyu, arada sırada taştıktıça, şehrin hane ve bağ ve bahçelerini tahrip ediyordu. İnsanlardan ve hayvanlardan tesadüf ettiklerini itlâf eyleyerek bu korkunç halin neticesinde memleket sakinleri dayanamadıklarından, Gülhâne Hatı Hümayunu'yla Tanzimat-ı Hayriye'nin ilânını müteakip, işçiliği halkın mecburî mükellefiyetiyle, parasız yapılmak kaydıyla ve yalnız gerekli araç gereçlere harcanmak üzere İstanbul'dan 100 bin kuruş kadar tahsisat ayrıldı. Bu para dışında mahallî yönetimden gerekli mallar ve gereçler de kullanıldı. Ayrıca Bina Emimi adı verilen bir memur gönderilmiş ve mecranın iki tarafına setler, duvarlar yapılması kararlaştırılarak memleket sakinleri bedenlen ve parasız olarak münavebeli olarak çalıştırılıp bazı ihtiyaçları emniyet levazımından ve tahsisatından ve mal sandığından karşılanmak suretiyle şehir dışına kadar 2-3 metre yüksekliğinde kargir binalar yaptırılmıştı.

Ancak o zamanlarda selin hâsıl olduğu dağlarla derelerdeki pir-nâl ve çalı ve hatta bazıları halen mevcut çam ağaçlarıyla geven tabir edilen bitkiler, kumları ve toprakları tuttuğu ve bu sayede selin derin mecrası, şehrin hanelerinden çok aşağı ve engin olduğu için uzun zamandır zarar vermediği halde otuz kırk seneden beri bir taraftan bazı kimselerin bozdur, boştur diyerek ziraat yapmaya başladıkları yerlere, tapu dairesinin tasarruf senedi vermesinden ve diğer taraftan da orman idaresinin kitre istihsaliyle seyyar aşiretlere ruhsat vermesinden dolayı pir-nâl ve çalılar ve sair ağaçlar sökülüp tarla açılmış ve ziraat yapılmaya başlanmıştır. Geven otlarının da kitre istihsali için verimli olanlarının kazılarak, köklerinden kesilmesi sebebiyle, dağlarda ve derelerde ne kadar kaptırılmış kum, toprak, taş ve çakıl var ise yağmur yağdığı zaman sele karışıp şehre gelmişti. Böylece, bu mil mecrayı doldura doldura, çayı memleketin hanelerinden yüksek bir hale getirmiştir ki, yakın zamanlarda böyle bir sel tekrardan Isparta mahallelerinin bir kısmını basıp haneleri harap ve fazlaca toz ve toprak kaplamıştı. Hatta insan, hayvan ve hayvanlarının telef olmasıyla, milyonlara varan telef ve hasara neden olmuştu.

30 bini aşkın ahali, her sene beden gücü ve malî yükümlülüklerinden bir kısmını ve belediyece idare edilen maktu' memleket suyu bedelini, bu afatın tesirlerinin giderilmesi için harcayarak bitap bir hale gelip, hiçbir vakit bu yöndeki tehlikeleri tamamiyle ortadan kaldıracabilecek bir neticeye ulaşamamıştı. On sene kadar evvel nakit yol bedelleri vergilerinin geri kalanlarından, 100 küsur bin kuruş daha havale verildiyse de, tahsilâtın yapılamaması ve daha tehlike ortadan kaldırılamadan yol nakit bedelleri mükellefiyetinin affedilmiş olması sebebiyle, sele karşı yapılan çalışmalar bugün için baki kalmıştır.

İkinci olarak, Yalvaç kazasının Hisarardı köyünden gelen bu türlü selin bu köyle Yalvaç kasabası bağ ve bahçelerini ve en sonunda, kasabanın tabakhaneysiyle bir iki mahallesini tehdit altında bulunduruyordu. Bu durum, geçen sene nazar-ı dikkate alınarak Nafia Nezareti'nce 70 bin kuruş tahsisat ayrılarak bu köyde setler yaptırılmıştı. Buna 45 bin kuruş kadar harcanıp, iş bitirilersek yirmi beş bin kuruş da tasarruf edilmiş ise de güya ilk keşifnamede Yalvaç kasabasının tabakhane mahalleri açıkça bildirilmediğinden, geri kalan meblağ Antalya'nın Elmalı kazasındaki bu nevi işlere harcanmasına karar verilmişti. Aslında bu yönde duvar ve setleri yapılmazsa esasen bir köyün tehlikesinin giderilmesine sarf edilen 45 bin kuruşun, 3 bin haneli Yalvaç kasabasına hiç faydası olmayacağı ve kasabanın yine bir tehlike içinde kalacağı anlaşılmıştır.

Üçüncü olarak, Karaağaç kazasının Çarıksaray yönünden gelen sel, arada sırada şehri basmakta olduğundan 15-20 sene evvel mecranın iki tarafına söğüt ağacı dikilmesiyle ağaçların aralarına setler yapılarak yıkımın meydana geldiği mahaller kapatılmıştı. Şimdi ağaçlar büyümüş ve meydana gelecek tehlikelere bir dereceye kadar çare teşkil eylemişti. Ancak, setlerin fenne uygun yapılamaması ve hiç yapılmayan yerlerin açık kalması yüzünden bugün yıkımın ve tehlikenin mevcut olduğu görülmüştür.

İşte bu üç mevkideki mühim tehlikeli mahallere bir fen heyeti gönderilir de gerekli keşifler icra ettirilirse, fennen yapılacak tedbirlerle üç büyük kasabanın sürekli tehlike ve sel korkusuna nihayet verileceğinden gerekenlerin yapılması hususunda bu takririn ilgili Nezarete gönderilmesi talep ve teklif olunur. 11 Kanunusani 1326 (24 Ocak 1911)

Işparta Mebusu

Süleyman Sami

Sureti yukarıda yazılı 8 numaralı, Antalya Limanı yoluyla, Hacılar'luların sularına dair olan 2 numaralı takrir Nafia Nezaretince nazar-ı dikkate alınarak

2362 ve 2363 numaralarla müzakere edilerek Meclis'e havale olduğu gibi, çaylar hakkındaki 6 numaralı tahrir de Konya'da fevkalade komiserlikle bulunan mühendis Nadir Bey'e 22 Mart 1327 (4 Nisan 1911) tarihinde 839 genel ve 288 özel numaralarında yazılan tahriratla bildirilmişti. Bunun üzerine, Nadir Bey, o sırada Eğirdir Gölü'nün temizlenmesi işini görmek üzere sancağımıza gelmekte bulunan mühendis Sami Bey'e bu işleri havale etti. Sami Bey de gerekli keşifleri icra ederek, Gölcük deresi ıslahatıyla beraber 355 bin kuruş masrafla istenilen işlerin ancak yapılabileceğini bildirmişti. Verdiğim 23 Haziran 1327 (6 Temmuz 1911) tarihli arıza ile vilayete gönderdiğim ve bildirdiğim havalenamelerle yapılması gerekenleri resmen mutasarrıflık makamına bildirdim. Ancak bu sene bütçelerinin müzakereleri esnasında, daha sonra yapılacak işlerin karara bağlanması tabii olduğu halde görüşmeler tamamlanmadan, bütçeler müzakereye konulmaksızın 5 Kanunusani 1327'de (18 Ocak 1912) meclisimiz feshedilmiştir.

Mebusluğumuzun ilk senesi ve daha sonraları teşebbüs ve takip olunan şeylerden birisi, kaldırılan Ağros Nahiyesi müderrisliğinin iade edilerek yeniden teşkil olunmasıdır. Dahiliye Nezareti'nce havalesi tertip ve yola çıkarıldığı gibi maaş ve masrafları memleketin ilköğretimi mahalli tahsislerden verile gelmekte olan, merkez kız rüştiyesi ile iptidai Darümuallimlerinin maaş ve masraflarının Maarif Nezareti bütçesine dâhil edilerek, mal sandığına ödenmesine ve mekteb-i idâdimiz inşaat masrafının noksanı bulunan 250 bin kuruşun geçen sene bütçesinde mecliste kabul ve tasdikini müteakip havalesi istenmiştir.

Sancağımızın çok zamandan beri gelişmesine çalıştığım iptidai tahsilinin ve diğer tahsillerden lüzumunu şiddetle istediğim beş mektep ve rüştiyenin her biri, Keçiborlu, Ağros, Barla, Afşar ve Hoyran nahiyelerinde olmak üzere inşa ettirmektir. Pavlu nahiyesinde de muntazam bir iptidai vücuda getirilmek ve nahiyeye merkezi olan Pavlu ve Barla'dan Eğirdir kazasına hayvanıyla bile gidilip gelmek müşkül olan yolsuzluğa son verilip buralardan kaza merkezine birer yol yaptırmak arzularımdandı. Isparta'da bulunan Sancak Gurebâ Hastanesi'nin merkezle bağlı yerler belediye dairelerinden tertip edilen masrafları karşılığı kâfi miktarda ve istenilen derecede olamadığından on beş sene kadar evvel Konya vilayeti namına frengi illetinin tedavisiyle yayılmasının önlenmesi için vilayetin orta merkez noktası demek olan, Isparta'da tesis ve açılışına Şûrâ-yı Devlet kararıyla irade gönderilen Frengi Hastanesine dönüştürülmesiyle bütün ödenekleri Dahiliye bütçesine katılmak ve sancak içerisinde bir takım vakıf müessesesi binalarından gelirleri olmayan ve zaman aşımıyla haraplaşan camiler ve mescitler ve benzerleri hayrâtın tamirlerine, Evkaf Ne-

zaretî bütçesinden karşılık ve tahsisat istemek ve Uluborlu Kazası yangın zedelerinin devletçe kararlaştırılmış tertibat ve bütün yardımlarından rahat ettirilmeleri çaresine bakılmak düşünölmüş ve bu seneye ait programım icaplarından idi. Yukarıda değinildiği gibi, fesih meselesi bittabi bunlara meydan ve imkân bırakmamıştır.

İşte üç buçuk seneden beri deruhte ettiğim mebusluğumuzu gücüm yettiği kadar bu yolda ifa edebilip müddetin sona ermesi üzerine şu hesabı veriyorum. Yeniden icra edilecek ikinci seçim devresinde benim adaylığımı dahi mütalaya alacak olursanız, bu âcizane beyannamemin baş tarafında harfiyen yazdığım eski ilannâmedeki sözlerden başka bir şey diyemeyeceğim. Belki o zaman düşündüğüm müşkülâtı üç buçuk senelik toplantı devrelerinde bilfiil daha ziyade anlamış olduğumdan, bu defa seçeceğiniz sancağımız mebuslarını bizim gibi güç okur-yazar ağalarımızdan beylerimizden değil, yüksek mektep ve medreselerde birçok bilgileri görerek, dinî, siyasî, iktisadî konulara vakıf ehil ve senelerce tecrübe sahibi, kâmil birini peyda edip vicdanen dahi hiçbir emel ve şahsi ihtirasa tenezzül etmeyerek amiller ve diğer tesirler ve gaffetlerden çekinmiş ve çekinecek tecrübeli zevattan seçmenizi âcizane rica ve tavsiye eyleyeceğim ve eyliyorum.

Allah Zülcelâl hazretleri cümlemizi ömrümüzün sonuna kadar her işimizde başarılı kılsın âmin. 12 Safer 1330 ve 19 Kânunusani 1327 (1 Şubat 1912)

Isparta Mebus-ı Sabıkı

Böcüzâde Süleyman Sami

Sonuç

Bazı Osmanlı Mebuslarının da seçmenleri için bu tür seçim beyannameleri hazırlayıp bastırarak veya gazetelerde yayımladıkları görülebiliyordu⁴. Daha fazlası için yeni araştırmalara ihtiyaç vardır. Ancak, yukarıda eserleri hakkında bilgi verdiğimiz Böcüzâde Süleyman Sami, çok yazan ve dönemine göre Isparta şartlarında iyi tahsil görmüş aydın bir kişi olarak seçmenlerine elimizdeki bu beynameyi yazarak bu günkü anlamda icraatını anlatmaya çalışmış, buna dayanarak tekrar oy isteme cesaretini kendinde bulmuştur.

Hazırladığı beynameye dikkat edilirse, Böcüzâde Süleyman Sami, döneminin siyasî kavgalarından ve tartışmalardan uzak, seçmenleri ve seçim çevre-

4 Örneğin, Tireli Halil Akif Bey'in *Abenk Gazetesinde* yayımlanan seçim beyannamesi ve ayrıntıları için bkz., Mehmet Başaran, "Tire'de 1908 ve 1912 Seçimleri ve Bir Propaganda Metni", *Toplumsal Tarih Dergisi*, Temmuz 1997, Sayı: 43, s. 38-43.

si için neler yaptığını, bunun mücadelesini nasıl verdiğini ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Isparta'da belediye başkanlığı görevini de yürütmüş olan bir kimse olarak Böcüzâde Süleyman Sami, halkın ve şehrin sorunlarını meclis gündemine taşımaya bakımından da faydalı girişimleri olmuştur.

Örneğin Isparta'ya demiryolunun getirilmesi projesi ancak Cumhuriyet dönemine nasip olmuştur. Dereboğazi'nden Antalya'ya açılmasını düşündüğü karayolu 1990'larda açılabilmiş, Isparta üzerinden Antalya'ya geçirilmesini düşündüğü demiryolu projesi ise hala gündemde tazeliğini korumaktadır. Antalya limanının açılması için yaptığı girişimler ve bu gün bu limanın faaliyette bulunması ileri görüşlülüğünün göstergesidir.

Ancak İttihat ve Terakki Fırkası'na mensup olmaması siyasi hayatının o dönemde sona ermesine sebep olmuş, bir daha mebus seçilememiş ama Cumhuriyet döneminde yazdığı köşe yazılarıyla memleket meseleleriyle ilgilenmeye devam etmiştir.

» C-Şehir Mektupları «

Şehir Mektubu (25 Haziran 1924)

Hasbel mevsim her vilayette kimi çekirge ve karga kimi sivrisinek ve sitma ve kimisi de muhtelif kazalara, belalara karşı kovma mücadeleleri yapıldığı evrak-ı havadiste okunmaktadır. Bizim vilâyetimizde de son yarım asırdan beri seneden seneye ilerleyen illet-i zühreviyye daire-i muktedire-i sıhhiyemizin ciddî takibat ve tesbitatına göre umumiyetle nazar-ı ehemmiyeti celb edecek dereceyi gösterdiğinden sıhhiye müdürümüzün geçen hafta gazetesinde münderic beyannamesinde kanun-i sıhhiyenin halka ve vazife-dârânâ gösterdiği mükellefiyet ve mesûliyet noktaları daha vazih surette teşrih ederek tedabir-i müessire ittihazına sevk ve icbar etmiş olmalıdır ki hastanemizce idare-i sıhhiyemizin taht-ı tedavi ve murakabeye aldığı malulattan maada köylerde ve mahallelerde yerli gizli icra-i fuşşiyatla illet-i mezkurenin tevsih daire-i sirayetine sebebiyet verenlerin dahi el birliğiyle zîra daire-i inzibata alınması zımmında makam-ı âli-i vilâyete vuku-ı müracaatı üzerine geçen gün bütün yerli memurin idare ve muhterem mubuslarımız ve eşraf ve muteberan-ı esnafı davetle hükümet dairesinin büyük müşavere salonunda mesele mevzu bahis ve müzakere olmuş ve vali-i âlimiz Ahmet Müfit Beyefendi'nin âlimane ve mücerrebane itâ eylediği izahat-ı mukniâne ve hakimaneyeye karşı memleketin ahval ve menafî-i hazıra ve müstakbelesini iyi bilenlerimizden müfti-i belde Şakir Efendi'nin taht-ı riyasetinde sekiz –on zaddan mürekkebe bir mücadele heyeti teşkiline karar verilmiş ve bu heyet, kurrâ ve mahallatta lâzimu't-tedavi ne kadar zükûr ve inâs varsa tayin edecekleri tali heyet ve vasıtalarla bu makuleleri cihet cihet mevaki-i münasebe-i karibeye celb ve cem' ederek bu illet-i müthişenin def ve tehvinine çare bulmaları tensip olunmuştur.

Balkan ve Rusya muharebesi dolayısıyla 1293 ve 94 senelerinde idare-i mülkiyece icra edilen kur'a ve ahz-ı asker muamelâtında his olunan bu illet ehemmiyeti şahikasıyla yirmi beş sene evvel Konya vilâyeti namına vilâyetin merkez-i vasatîsi demek olan Isparta da bir Frengi Hastanesi tesis ve küşadiyla zarar-ı mahsus ve muhakkakin önüne geçilmesi düşünülmüş ve arz ve ıstirham kılınmış idiyse de müsait tahsisat tefrik ve itâ olunamamakla beraber Konya ve Antalya ve Burdur ve Niğde sancakları merkezlerinde yapılacak bir umumî hastanelerde bu illet içinde birer mevki-i mahsus tefrik ve tayin edile-

rek her mahallin kendi daire-i belediyesi idaresinde bu maksadın temin-i husulü daha muvafık ve müessir olacağından bahisle Isparta da bu yolda muamele icrasına emir verilip zelzeleden münhedim eski hastane buna göre yapılmış ve birinci derecede olanların burada tedavisiyle ikinci üçüncü dereceyi bulanların ve burada buldukları müddette kendisini korumayan ve intişar-ı illet ve tevsi-i sirayete sebep olmaktan fikrini geri alamayan erkek ve dişilerin Kastamonu vilâyetindeki hususî hastane-i umumîye sevk olunmaları emir ve tensip olunmuş idi.

Bu tedbir-i müessirin gösterdiği mecburiyetle her malûl daire-i sıhhiye-i belediyeye müracaatla hatta masraf bile vererek mümkün olduğu kadar kendilerini burada ve behemehâl hastane-i umumîye gönderilmeleri icap ederse orada tedavi olunmak üzere taht-ı tedavi ve müşahadeye alınmalarını kendileri talep ve temenni etmeye başladıkları cihetle mücadele heyet-i muhteremesi bu esası ele alır da beyannamede izah olunan hüküm-ü kanun ve emri, bihakkın icra ve tatbik himmet ederse maksadın husulüne birinci adım atılmış olacağında şüphe yoktur. Zira görülüyor ki hastanece muayene ve tedavi altına alınan serbazlar etrafına memleketin nev-residegânı toplanıp bir aralık her türlü muhatarayı göze alarak idare-i sıhhiye ve inzibatîye men-i sirayet kavaidini takip ve tatbik ederken nik ve bedbini düşünemeyen o makuleler tevsi-i sirayete cüret ve hele köylerde daha ziyade izhar-ı cesaret eyliyorlar. Bunların önünü alacak tedabir-i müessireyi elbette heyet-i mücadelenin bihakkın iltizam edeceği ümid ve memleketin menafi-i haliye ve müstakbelesine ait bu mesele-i mühimmeyi dahi nazar-ı dikkatten dūr tutmadıklarından ve ihmal etmediklerinden dolayı sıhhiye müdüriyetiyle vali-i âliye beyan-ı şükran ve memnuniyet-i dakikadan memleketimiz sekencesi ve vacibattan bilmektedirler.

Geçende tatile uğrayan birinci kısım Kaymak Kapı Caddesi kaldırımının hastaneye kadar olan inşaat ve tamiratına tekrar başlanmış ve bu defa sekteye uğratılmaksızın bayrama kadar ikmalî belediyemizin ve bilhassa kalfanın himmet-i mesaisinden intizar olunmakta bulunmuştur. Çünkü bu caddenin Samsun tahrirat müdürü Nuri Efendi hanesi önüyle oradan yukarı Kumyol'a kadar birkaç yüz metre tülündeki pek fena mevkileri gündüz gözlülerin bile güç yürüyebileceği ve geçebileceği derecede olduğunu herkes görüyor ve teessüf ediyor. Hastaneden yukarı kiraz bahçelerine ve Kaya Çeşmeye kadar giden yolların kaldırılmalarıncı da bu defa kiraz mevsiminde kadınların ve çocukların ve herkesin ne zahmetler çekildiğini elbette memûrîn-i âidesi görmüş ve takdir etmiş ve kış günlerinde halkın değirmenleri yolu olan bu caddelerin dahi kışa girilmeksizin bir çare-i imar ve ıslahına bakılması hesaba alınmış zan ve ümid olunur.

Isparta'dan Kuleönü istasyonuna kadar senelerden beri tamiri bitirilemeyen 13–15 kilometrelik şose tamiratının lehülhamd Derbent denilen mevkie kadar olan kısmı yapılp kısm-ı mütebakisi de kariben ikmal edileceğini gidip gelenler lisan-ı şükranla yâd etmekte oldukları gibi Çünür den Fandas'a doğru iki kilometrelik kadar Dinar şosesi bozukluklarının da mühendis muavini Selahattin Bey tarafından geceli gündüzlü tamiratına çalışılarak harman ve orak işleri başlamaksızın bitirilmesi meclis-i umumî encümen-i âliyesiyle muhasebe-i hususiyeye takip olunmakta olduğu dahi kezalik bais-i memnuniyet-i umumîye olmaktadır.

Ebus-Suad

Şehir Mektubu (30 Temmuz 1924)

Muharriri Ebu's-Suâd Süleyman Nihat

Her muharrir ve muhabirin gördüğünü, duyduğunu, düşündüğünü şayan-ı istifade ve mevsuk gördüğü halde gazetesine yazması umur-ı tabiiyedir. Binaenaleyh gazetemizin intişara başladığı günden beri gördüklerimizi, duyduklarımızı, düşündüklerimizi yazdığımız sırada ve vilâyetin en yakın mülhakatına pazarcılarımızın her hafta gidip geldikleri Eğirdir kazasında Kaymakam Sami Bey'in daire-i belediyesi inşa ve muhterik hükümet dairesi inşaatının istihbar-ı levazımına hasr-ı nazar-ı itinaya etmekte oldukları haber verilmesi üzerine bu teşebbüsün Uluborlu kazasıyla Atabey nahiyesi kaymakam ve müdürü tarafından dahi numune-i emsal addolunması yedi ay evvel yazılmıştı. Uluborlu ile Atabey cihetlerinden maatteessüf teşebbüs-ı iptidâye için bile hala bir haber ve eser zuhur etmemesine karşı mumaileyh Sami Bey'in bu defa da Eğirdir kasabasının methal ve mahrecindeki yollar ve kaldırımlarını ve Hızır Bey Cami-i şerifinin emsali Anadolu'ca görülüp işitilmemiş bir şekilde altından büyük bir yol ve cadde geçen kargir minaresinin zelzeleden yıkılmış yerlerini yaptırdığı gibi Eğridir-Isparta şosesindeki köprünün korkuluklarının bozuk aksamını tamir ettirdiği ve bu meyanda kasaba yollarının pek dar mahallerinde belediye kanununa tevfikân tevsi' ve istikamet-i mümkünneyi vücuda getirmek üzere harap yerlerin dermeyerine başlattırılmakla beraber birçok asır evvel Eğirdir muhassılı olan Yılanlıoğlu Şeyh Ali Ağa'nın derun-ı kasabaya getirttiği yirmiye mütecaviz çeşme, suyollarının bozukluğundan hayli zamandır halkın göl suyundan def-i zaruret edebilmesi sebebiyle kuru ve harab kalan kısımları tamiratına da mübaşeret ettiği ve mir-i mumaileyh kendisinde mevcut aşk-ı vazife saikasıyla umranperverlikte nazar-ı itinaya aldığı sair hususattan daire-i belediye karşısında kâin arsaya muhasebe-i hususîye namına dört bab dükkân inşasıyla daire-i hükümet keşif ve inşa plânını dahi yaptırarak havalelerini merkezden talep edip havaleler verildiğinde bunları da tamamen vücuda getirmeye hazırlandığı ve kazanın emn ve asayiş ve inzibat-ı idaresi hakkında da kanunun kendisine bahş ve tevdi ettiği vezaifi hakkıyla ifâya sarf-ı mesai etmekle beraber Eğridir tarikiyle Afşar nahiyesine lieclî'l-iskân gönderilen muhacirinin rahat ve selâmet-i mürurlarına dahi kaymakamlık himmet etmekte bulunduğu mevsukan haber alınmıştır.

Vilâyetin mülhakat-ı mühimme-i sairesinden Yalvaç ve Karaağaç kazalarında dahi mahaller nice ehemmiyet-i mahsusa-i müstaceleyi haiz birçok şeyler olduğu halde bunların sureti vukuu ve cereyanından malûmat alınamıyorsa da bu defa Yalvaç kaymakamlığına tayin ve izan buyurulan Rıfat Bey gerek

vazifenin kendine tahmil ettiği mükellefiyet ve gerek kendilerinin bu vilâyetin yetiştirdiği genç vatanperverlerden olmaları hasebiyle münasebet-i hususiyetin gösterdiği lüzum ve mecburiyet nokta-i nazarından inşaallahu teala vazifelerine başladıkları günden itibaren bu misillü mesai-i meşkureyi iltizam ve husul-ı fiiliyatta az zamanda muvaffakiyet ibraz etmeleri ve icraat-ı vaktısından mahalli erbab-ı kaleminin malûmat vermeleri ümit ve intizar ve Uluborlu kaymakamıyla Atabey nahiyesi müdürlüğünün dahi eser-i teşebbüs gösterildiğinden istihbar ve istibşarı temenniyatı tekrar olunur.

Vilâyet maarif müdürü Fevzi Bey'in maarif vekâlet-i celilesince kendilerinin nezaret ve idaresine tevdi buyurulan, Halil Hamit Paşa Kütüphanesi kütüb-i nefisesini hafız-ı ketebe müftü efendi ve rüfekası marifetleriyle bu mütalâaya suhulet bahş olacak şekil ve surette tertibat ve tanzifata atf-ı himmet etmelerine umumen...

Mabadı gelecek nüshaya

Şehir Mektubu (29 Nisan 1925)

Ahalimizce bilinmesi elzem olan şeylerden...

Geçen nüshadan mabad:

Arkadaşlarına fazla istihdam edileceklerine kadar muhtelif cezalarda gösterilmiş iken bu vazife ve mükellefiyet-i mecburiye ilmihâli herkesin bilip vakit ve zamanda harekete müsariatı ber-vech-i muharrer gazetelerle, ilannamelerle mükerreren devair-i aidesi ilân etmekte olduğu halde ne efrad ve ne de taallukât buna hakkıyla ve umumiyetle riayet etmediklerinden birçok efrad ceza-yı nakdîlere ve zecrî hizmetlere dūçâr olmaktadır.

Hükümet-i Âdile-i Cumhuriyemizin her hususda tabaka-i avamı mazhar-ı adalet ve himayet etmek için haklarında iltizam ve takip eylediği her iyiliği göstermekte ve yapmakta olmasına karşı her memlekette çıkan gazetelerle ihtar olunan vezaîf-i mühimmeyi bazılarımız nazara almıyorlar da muayenelere gelmeksizin gıyaben asker edilen bir takım delikanlılar elde edildiklerinde bu cezaları göreceğini anlayınca türlü türlü özürler serd ederek ceza-dîde olmamasını arzu ediyorlar. Bu böyle görülmekle beraber daha saîr işlerde de emsal-i adideye tesadüf olunuyor ki meselâ mükellefiyet-i turuk ve masarif-i mecburiye-i maarif ve temettuât-ı ticariye ve sınaie vergileri vesaire tertip ve ilân olunduktan ve müddet-i itiraziyeleri gösterildikten sonra bu ilânları vaktinde nazara alınmayıp da tahsildar kapıya geldiğinde bir takım itirazat ve itazarata kıyam ve teşebbüs olunuyor. İçlerinde muhikk olanlarına da tesadüf ediliyor. Fakat kanunen bir şey yapılamıyor.

Yazık değil mi ki okuyup yazmasını bilenler haftada bir defa çıkmakta olan gazetemizi şu zamanda en küçük paramız demek olan beş kuruşu verip de almak ve okumak ve okumak bilmeyenler köylerinde, evlerinde mektebe giden çocuklarına okutmak ve hükümet işlerine kesb-i vukuf ve ittılâ' ile zamanında hakkını müdafaaya çalışmak ve hakkına nâil olmak pek kolay bir iş iken ihmal ve tesâmühunun en son gösterdiği mecburiyetle birçok masraflara ve zahmetlere giriyor çok kere vaktini kaybettiğinden dolayı katiyet-i iktisabı sebebiyle fâide de göremiyor.

İşte köyler de, kasabalar da her gün, her hafta mesalih-i âmmeye dair gazetelerde, ilannamelerde ne ilân olunuyor ve hangi şeyler için nasıl kanunlar çı-

kıyor bunları bilmeye ve öğrenmeye devam göstermek ulemanın ve fukahanın herkese farz-ı ayın dedikleri ilmihâl tahsil etmek demek olduğu şüphesiz görünmüyor mu?

Ebus-Suad

Şehir Mektubu (26 Ağustos 1925)

-mabad-

Cemaat-i mahallenin dahi şekli-i kadimi dairesinde ikmaline elyevm sarf-ı mesai ettirmekte bulunmasıdır.

2- Memleket Hastanesinin yedi sekiz sene nâ-tamam bırakılan işlerinin tedricen ve mütemadiyen bizzat takiple evvelki sene resm-i küşadına muvafak olup emsaline kıyasla her halde şükran ve rüçhana layık umur-ı sıhhiye müdürü Nazif Bey'in tertibatı üzerine bu kere bizzat mir-i mumaileyhi İstanbul'a gönderip otuz karyola ve mualecat-ı tıbbiye getirtirmek ve eczahaneyi hastahane içinde açmak ve ayrıca dispanserler yaptırmak suretinde eser-i muvaffakiyet göstermesidir.

3- Daire-i hükümet pişegâhında tahribattan mezbele haline getirilen maarif akârât-ı mühimmesini idare-i hususiyeye rabtıyla kıyıda, bucakta adı komisyonlar gibi ictima eden meclis-i umumî-i vilâyet ve encümen-i daimîsine mahsus daire-i muntazama-i mevcudenin vücuda getirilmesidir.

4- Daire-i mezkurenin Garb cihetine tesadüf eden Cami-i Kebir'in inşasını iki sene evvel mebus-ı muhtemlerimiz Hoca Hacı Hüsnü ve Hafız İbrahim Beyefendiler hazeratının dahi muavenet ve himem-i celileleri inzimamıyla havalesini alarak komisyon-ı mahsusuna tevdi edip kezalik bit-takip hal-i hazır-ı kemale getirilmesinin görülmesidir.

5- Memleketçe ilk teşebbüs olunduğu gündün beri on senedir yarım kalmaktan kurtulamayan elektirik tenviratına dahi esas olacak büyük iplik fabrikasının kâffe-i levazımını taht-ı temine alıp bu büyük işe başlamakla beraber Bodurzadeler küçük iplik fabrikasında debbağhane civarında ikmal-i inşasına ve küşadına irae teshilatla muvaffak olduğunu her hepimizin nazar-ı şükür ile görmemizdir.

6- Maarifce mektepsiz kalan köyler ve muallim bulunamayan köy mektepleri nevakısını merkez ve kazalarca ikmal ettirip derece-i kafiyyede ve mevkiinde olamayan Ravza-i İrfan Mektebi'nin fûruhtuyla yerine Medrese-i İrfaniye arsasında planına muvafık âli yeni bir mektebin inşasını hal-i hazırda getirmesidir.

7- Evvelki sene Eğridir kazası kaymakamlığında bazı âsâr-ı mühimme vücuda getiren Orhan Sami Bey'in Uluborlu kazasına nakliyle yirmi seneye karip zamandan beri temelden yukarı çıkarılmayan kaza-yı mezkûr Hükümet Dairesinin ikmal-i inşasını ve teyyare iane-i mühimmesini devir ve teftişleri zamanında taht-ı temine almış olmasıdır.

İşte vali-i müşarünileyhin daha birçok fûruat-ı idarede gösterdikleri muvaffakiyata göre yerinde saymıyoruz tedricen ileriye yürüyoruz. Mamafih muhasebe-i hususiye ve Meclis-i Umumiyemiz dairesinin Şark cihetine gelen ve eskiden Reji idaresi ittihaz olunan harab arsaya yapılacak binayı da gelecek sene vücuda getirmelerini arzu ve temininden dahî vazgeçemeyiz. Ve minallah-ı tevfik.

Diğeri

Mukayese-i edvar-ı maziye, müşahade-i etvar-ı hâzıra

Bu ser-nüvişt makalenin tazammun ettiği manadan kârîn-i kiramin mülga idare-i sabıkamızla cumhuriyet-i mübeccelemiz idare-i cedide ve celilesi beyindeki fark ve fevaidi hâkî alâ tariki'l-kıyas bir hülâsa bir zübde ortaya koymak demek olacağını istihraç eylemekte bir gûnâ tereddüt göstermeyeceklerini tâbii addederim.

Edvar-ı maziymizi ilk inklâb-ı dini ve idarimizden nazar-ı mukayeseye almak istediğimizde geçenlerde de bir mektubumda beyan olduğu üzere lehül hamd ve'l-minne dâhil-i daire-i salâh ve necat bahşası olduğumuz devr-i celil-i Cumhuriyet-i Mübeccelemiz mebnası zuhur-ı İslâm- ebediyyül kıyamın ilk asrı evailinde ikinci emirül müminin hazreti Ömer el Faruk radiyallahu an-hın intihâb-ı hilâfetinde icmâa ve ara-yı ümmetle başlayıp kavaid-i medeniye-i tabiiyeye tevfiikan icra ve itra olunan takibat-ı âdilâne ve müteessirane sayesinde her zaman kendi kavmiyet ve ırkiyet-i islamiyesinden müntehap bir emir idareye “Seyyidü'l-kavmi hâdimuhum” unvan-ı mâ bihi'l-ımtiyâzını vermiş ve emir-i müşarunileyh hazretleri zulüm ile adli tefrik ve kaide-i müsavâtı mütemadiyen ve müttesalen tatbik buyurmasından dolayı “Faruk” mahlâs-ı mübeccelini ihraz eylemiş olmasıyla bunun eser-i zâhirînde daima zir-i idaresindeki halka kölesiyle birlikte şehre girerken devesine rukub nevbetinin kölesine geldiği anı kendiye hasr ve asla ar ve vakar ihtiyar etmeksizin köleye vermek suretiyle ishar etmiştir.

Bu suret-i idarenin mürur-ı edvar ve âsârla Şam'da, Bağdat'da ve her tarafta gûna gün idarat-ı mutlaka ve istibdat-ı sefahate münkalip olmasından dolayı kadim bir silsile-i kavmiyeye sahip olan Türkler Selçukîlerinin İran ve Turan semtlerinden bir heyet-i fethiye suretinde reisler haymeleriyle birlikte Asya-yı Suğraya Anadolu'ya geldiklerinde sırf bu şiar ve anane-i islamiyeye müsteniden teşkil ettikleri hükümet-i selçukiyenin dahi tarihen malûm olan zamanda duçar-ı inkiraz olması üzerine Osman Gazi namına diğerk bir hükümet-i Türkiye-i İslamiye teşkiline muvaffak olmuşlar ve Rum Şark İmparatorluğunu ve teferruatını söndürmüşler idi bu teşkilinde yine tarihen malûm olan...

Ebu's-Suad Sami

Şehir Mektubu (30 Eylül 1925)

Hamdolsun bu senenin feyiz ve bereketi mezruatın tesirat-ı muzır-ra-i ha-vaiyeden masun kalmasıyla beraber Ziraat ve Bankası idarelerinin zürrâ'a gösterdiği teshîlât ve icra ettiği teşvîkât üzerine teceddüd perver ve münevver arazi sahiplerimizin celb ve ilk defa tatbik ettikleri bazı traktör ve orak ve harman makineleri sayesinde göz doyuracak derecede olmasından ve aşârın ilgasıyla da hâsılatı erken idrak edenlerin mültezim, ma'şer beklemeksizin mahsulünü hemen harman edip pazaryerine getirmesinden dolayı birkaç hafta evvel kilesi beş altı liraya güç bulunan buğdayın nısfâ yakın nispette ucuzluğu husule getirmiş ve bu hal belediyemizin nazarından kaçamayarak bir hayli zamandan beri beş kuruşa satılmakta ve bir kimseyi güç ve az doyurabilmekte olan çarşı pidelerinin yüz paralığı çıkarttırılmış ve bu hesapta bir okka has ekmek fiyatı yirmi kuruştan aşağıya düşmüş ve buna halkımız pek ziyade memnun olup ael umûm teşekkür etmekte bulunmuştur.

Geçen hafta pazaryerine zahîrenin biraz noksan gelmesinden ve ucuzluk fiyatının birkaç mecrediye fark-ı terakki göstermesinden me'yus olan sade düşünceli bir kısım ahalimiz bu terakkinin aydın demir yolu boyundaki bazı tüccarın köylere gelip bir iki mecrediye fazlasıyla zahire mübayaa ve kontrato etmesinden neşet eylediğini istihbarla hükümetçe bunların men' olunması hakkında bazı güft ü gü işitiliyorsa da memleketin terakkiyat-ı iktisadiyesini mutlaka ihracatının terakkiyatında gören erbab-ı fikir ve iktisad bundan çok memnun oldukları dahi cümle-i mesmuat ve meşhudattandır.

Çünkü cümleten arzu olunan terrakkiyat-ı zer'iyeye sarfiyat ve ihracatın ziyadelğine mütevakıf olup merkez-i vilâyet kazasını teşkil eden kit'anın kabil-i ziraat ve istifade-i arazisi bir milyon dönümü mütecaviz olduğu halde bunun ancak nısfı ve belki sülüsü ekilebilip maadası nadas ve dinlendirmek için kalmakta ve hâlbuki münevveran ve teceddüt-perveran-ı zürrâın bundan böyle takip ve tatbikini tamim etmek istedikleri usul-i cedide-i ziraat ve makineler sayesinde öteden beri ekilmesine yetişilemeyen ve biz-zarure nadas ve dinlendirmeye kalan boş arazinin de ekilmesini istilzam edeceğinden bi-fezillahi Teâlâ husule gelecek her nevi hububat sekene-i mevcudeyi bâliğen mâ-belağ idare ettikten sonra bir hayli ihracata da kifayet edeceğinden ve işte memleketin servet ve terakkiyatı dahi bu hal temin eyleyeceğinde şüphe yoktur.

Bunun içindir ki mevki-i coğrafiyemiz ve tabiiyemizin gösterdiği suhulet ve yakınlıktan ücret-i nakliyece de hakkıyla istifade ve intifa etmek üzere rub'

asırdan beri memleketimize yüz k s r kilometre mesafedeki Antalya iskele-i kadimemize daha kestirme yoldan Dere Boğazı tarikiyle bir  ose yapılmasını ve hatta bir de dâhili  imendifer olmasını ahalimiz umumiyetle arzu ederek vakit vakit suver-i muhtelifede te ebb sat ve takibatta bulunmuştur.

İnşaallah bu  osenin inşaatına gelecek ilkbaharda başlanmak me'mul ve in-tizar olunuyor. Yakın bir zaman-ı  tide  imendiferin dahi Hükümet-i Celile-i Cumhuriyemizce vücuda getirileceği  mid-i muhakkak-ı tabii görülür.

Şehir Mektubu (21 Ekim 1925)

İhtiyarlığıma munzam olan inhiraf-ı mizaç sebebiyle on beş gündür dışarı çıkamamıştım. Isparta'nın pazarı günü olan dünkü Çarşamba gün gazetemizin mübarek gece ve mesut gün diye tavsif ve vatandaşları tebrik ettiği yevm-i mesudun lazımu't- tebrik zevata ifa-yı vecibe-i tebriği zımında yavaş yavaş fetvahaneye kadar gitmek istedim. Kaymakkapı'ya doğru varabildiğimde bütün halk sarıksız, bütün memurin şapkalı olup müdafa-i milliye ve vataniye harbinin başlangıcından ve sonra bir iki defa Isparta'ya gelip halka hitabette bulunan Fahrettin Paşa'nın gazetemizde münderiç Konya konferansını okumakta olan bazı erbab-ı mütâlaa istizahatta bulunmak istediler.

Paşanın dediği veçhile bu halin ne dine ne de itikada taallûk eden cihe-ti yoktur.

Hep bilirsiniz ki İslâm'da mümin denilen esas altı şeyden ibarettir. Allah zülcelale, meleklerine, kitaplarına, resullerine, ahiret gününe gerek hayır ve gerek şer Allah tarafından olmak üzere kadere imandır. Bunu lisanıyla ikrar ve kalbiyle tasdik eden her ferd müslümandır.

Bunun için de takke, pabuç, sakal, bıyık, şalvar, pantolon, cübbe ceket var mı? Bunlar her yerde iklime milliyete ihtiyaca göre olmasına nazaran içtihadî birer şekil ve tensiptir. Biz de mademki Türküz hükümetimiz Türkiye Cumhuriyeti Hükümetidir.

Mevcudiyet ve mahiyetimizi harice tanıttırmak için bir şekil ve kıyafet-i milliyeyi almak adeta vacip gibidir. Bunu hikmet-i hükümet ve zaman icap ettirmiştir. Bu yalnız bugünün düşündüğü işlediği işte değildir.

Bir asır evvel Sultan Mahmud-ı Sâni dahi daha evvel düşünürken teceddüdât ve inkılabatına göre eski kavukları yeniçeri yapaklarını kaldırıp esasen Yunanilerin adalıların serpuşu olan fesi beğenmiş ta'mim ettirmiştir. Şimdi de bize kadimen ve cedden mine'l-ecdat halis Türk olduğumuzu Yunani-ül-ırk bulunmadığımızı enzar-ı hariçte bi-hakkın göstermek üzere kendi mevcudiyet ve istiklâlimize yaraşır kıyafet-i medeniyeyi iktisab ve iktisaya mecburuz.

Derhâl sarıklar çıkardık şapka denilen serpuşlarımızı giydik. Elbette buna da gözlerimiz ve başlarımız alışır. Bir asır evvel giydiğimiz fesler nasıl olduysa bu da öyle olur.

Şehir Mektubu (11 Kasım 1925)

Geçen iki haftamızın şuûn-ı mühimmesini vali-i cedidimiz Ekrem Beyefendi'nin merkez-i celil-i vilâyetlerine bilmuvasala îfâ-yı vazifeye mübaşeret buyurmalarını takip eden Büyük Millet Meclisi'mizin yedinci sene-i devriyesine müsadif büyük günümüzün büyük bayramı merasim-i tes'idiyesi ve bir de memleketimizde tam dört sene îfâ-yı memuriyetten sonra kendilerinin mülkiye müfettişliği sıfatına nakliyle mezunen bulunduğu İstanbul'dan bera-yı veda vali-i sabıkımız Ahmet Müfit Bey efendinin gelerek büyük bayramımızın füyûz-ı mesûdesinden iktibas-ı meserret etmesi teşkil eylediği malûmdur.

Vali-i sabık-ı müşarünileyhin 31 Teşrinievvel tarihine müsadif Cumartesi günü memuriyet-i cedideleri merkezine müteveccihen müfarekatlarından mütehasıl teessürât-ı tâbii ise de zaman-ı memuriyetlerinde gösterdikleri muvafakiyetlerden hastanemizin ikmal-i inşaatı ve matbaa ve muhasebe-i hususiyye ve meclis-i umumî-i vilâyet daire-i muntazamasından müceddiden vücuda getirilmesi gibi âsar kendilerini unutturmayacağı şüphesizdir.

Hamd olsun talih-i memleket bir gûna inhisâf ve inkisâfa uğramaksızın hallefleri Ekrem Bey gibi bir reis-i idare-i muktedire ve güzîdeye de mazhar olmuştur ki mir-i müşarünileyh hazretleri teşriflerinin ilk haftasında her muvaffakiyetin esası olan ilim ve amel vücud-ı hakikisini daire-i mahdude ve muhtarede bırakmak üzere kanunen mecburî bulunan tahsil-i ibtidaiyenin umumiyet-i mutlakasını nazar-ı dikkate alarak kâffe-i mahallât ve kurrâ heyet-i ihtiyariyesine yaptığı tebliğ ve ihtar-ı umumîde mahalle ve karyelerindeki zükûr ve inas nüfus-ı mevcudeden yedi yaşından on üç yaşına kadar olanların velileri tarafından behemehâl mekteplere gönderilip hiç kimsenin malûmat-ı iptidaiyesiz bırakılmaması ve aksi halde gerek veliler ve gerek heyet-i ihtiyariyenin takibât-ı kanuniyeye dûçar edilecekleri azim ve beyanından başlamış ve eski zamanda bu tahsilden mahrum kalıp da yirmi yaşını tecavüz edenlerin dahi idare-i cedide ve celile-i cumhuriyemiz kavâid-i müniciye ve sâlimesine göre hukuk ve vezâif-i ictimaiyelerini kulaktan öğrenip muktezasıyla amel etmek için zaman zaman ve bâ-husus şehir-i Ramazanda menâtık-ı münasebde marif idaresince muallimler birliği heyetinden tayin edilecek vaazlar, mukarrerler derslerinden istifade etmek cihetini düşünmekte bulunduğu anlaşılmıştır.

Gazetemizin 28 Teşrinievvel 341 tarihinde çıkan 132 numaralı nüshasında münderic ilânât-ı resmîde izah olunduğu veçhile şeran ve aklen “ümmül

habâis” olduğunda asla şüphe ve tereddüt olmayan müsekkirat istimalinin eser-i tahribini tahdit ve mümkün olduğu kadar menh ve tahzir etmek üzere tedabir-i mukteziyeyi ittihaz eylemiş ve takibat-ı lazıme-yi icra ve devam etmekte bulunmuştur.

Bu başlangıçlarından vali-i cedidimizin ilmî ve amelî vukuf-ı tam ve azim ve ikdamlarından vilâyetimizin halen ve müstakilen her ihtiyacı def ve temin olunacağı ümidi hâsıl olmaktadır. Memleketin ziraî, sınaî, ticarî ve iktisâdî terakkiyatını matmah-ı nazar addeden halkımız ve bütün alakadârânımız müşarünileyh hazretlerinin azim ve ikdam-ı âli-i vâkıfâne ve mukaddemanelerinden memleketçe umumî ve hususî fırsat-ı istifadeyi ihmal ve fevt etmeksizin uhde-mize terettüp eden vecibe-i hizmet ve lâzıme-i muvaffakiyeti ciddî ve hakikî surette ifa etmek ve katiyen tesamüh göstermemek zarurî ve tâbiidir.

Zira müşarünileyh daire-i celile-i vilayet penahileri için her ne türlü niyat-ı halisa ve teşebbusat-ı mesûde ibraz buyurulursa netayic-i hasılasında müstefid olacak yine biziz.

Seleflerin ve esleflerin yaptıkları asâr-ı müfideden hiç birini hiç birisi beraber götürmemiş ve hep bize bırakmışlardır.

Bu gün Cami-i Kebirimiz şadırvanından abdest alıyoruz. 1293'de bunu ve daire-i hükümetimizi yaptıran Hasan Tahsin Paşa merhumu hayır ile rahmetle yâd ediyoruz. Maarif hesabına ilk dakik fabrikasını yaptırmaya ve daha bazı asar-ı nafia ve Hayriye vücuda getirmeye on sene hasr-ı vücud eyleyen Hüsnü Bey merhumu has ekmek yedikçe unutamıyoruz.

İşte vali-i âli-i cedidimiz hazretlerinin de inşaallahu Teâlâ memleketimizde istidat ve icab-ı mahalli nisbetinde gösterecekleri her türlü hidemât-ı nafia ve mesudeye muvaffakiyetleri halkımızca an samim-i temenni ve bize düşen hizmetlerde umumiyetle taahhüt olunur. Vallâhu'l-muvaffik...

Ebu's-Suad

Şehir Mektubu (7 Nisan 1926)

Ramazan-ı şerife mahsus şehir mektubunun ikincisi de yine şehir-i mübareke müteallik mesâil-i mühimmenin mabadını ihtiva etmek zarurî görülmüştür. Binaenaleyh bu mesele-i mühimme dahi ber-vech-i ati arz ve izah olunur. Şöyle ki nisaba malik zenginlerle alel-ıtlak sağır ve kebir her zi-hayat müslümanın bayram namazından evvele kadar vermeye mecbur ve mükellef buldukları zekât ve sadaka-i fitrın mahal-i sarfını nisaben fakara ve mesâkin ki hiçbir şeye kudreti olmayarak topraklar üzerinde aç ve sefil yatan ve sonra cibayet-i envale memur âmîlîn ve felâketzede borçlular ve hürriyetine sahip olmak isteyen müslim esirler ve köleler ve en sonra da cihad ve gazaya ve tahsil-i ilim ve kemale sâî yolcu ve yabancılar olduğu bunların el-akrep fel-akrep, el-akdem fel-akdem, el-râcih fel-ercah kaidelerini velhâsıl menafi ve selâmet ve saadet-i umumiyeyi temin edecek sürur-ı cihaniye şart-ı esasî-i sarf ve itadan bulunduğu halde Hükümet-i Celile-i Cumhuriyemizce ulemâ-i hakikîye ile ulema kıyafetli sahte vakar-ı cerrar cahillerin hamd olsun ayrıldığı şu zaman-ı mübeccel-i adılaneye kadar eski zamanlarda kurâ ve kasabât ve şehirlerin efrad-ı cahilesine bu zekât ve sadakanın mahal-i i'tâ ve kabulü esasî en evvel kendileri olduğunu âdetâ nassa müstenid itikat şeklinde telkin ederek mahal-i sarf-ı hakikî hilâfına mükelleflerin zekât ve sadakalarını heder etmeye alıştırdıkları ve görenek haline getirdikleri cihetle bizim vilâyet-i merkez ve mülhakatında ramazan-ı şerifin öşri ahîr dediğimiz sülüs-i ahîri hulûl edince mükelleflin zekât ve sadakalarını köşe bucak bırakmaksızın lâ-yenkati' dolaşan bu cerar-ı bî-arlara verirler.

Halbuki talim ve taallümde behresi ve hidemât-ı nafia-ı umumiyeden hiçbir sıfatla alâkası olmayan güçlü kuvvetli çalışabilmeye muktedir tembel, abes-hârlara verilen zekât ve sadaka kendileri için haram olduğu gibi verenlerin de gerçi uhdelerinde zimmet-i mükellefiyeti iskât ederse de ecir ve sevaba asla nail olamayacakları sarâhat-ı nassiyesine atf-ı nazar etmezler ve ettirmezlerdi.

Hükümet-i Cumhuriye-i mübeccelimiz Diyanet Riyasetinin yevm-i mesud-ı cumhuriyemizden beri maaş tahsisıyla hakk-ı imtiyâz-ı hakikîlerini tayin ve temin ettiği ulemeden vaiz efendilerin şehri mübarek ibtidasından beri camilerde halka vaaz verirken bu hakikati söylemekte pek de ihmal etmeyip bâ-husus inas mektepleri ulum-ı dîniye ve kıraat-ı Kur'ân muallimi Hacı Emin Efendi'nin Abdi Paşa Camii'nde haftada iki gün okuttuğu derslerde bunlar me'a ziyade anlatılmış ve Diyanet Riyaset-i Celilesi'nin fetvası mucibince şu zamanda bunların en elzem mahal-i sarfı Tayyare Cemiyeti olduğu gösterilmiş

ise de hilâf-ı hakikat itiyat ve göreneğin en ziyade köylerde de cari olduğu gayri münkir bulunmakla bunu gazete ile de herkesin anlayacağı yolda ilân etmek ehem ve muktezi görünmektedir.

Bu halde şehirde, köylerde her ferd-i Müslim ve mükellef bilmelidir ki zekât hazreti Ebubekir-i Sıddık'ın zaman-ı hilâfetinde hükümet-i islamiyenin kuvvet ve satveti ziyadeliği için mesârif-i levazım-ı harbiye ve cihadîyeye hasr olunarak ittifak ve icma-i ümmetle vacibül amel hale girmişti, sonra, sonra türeyen marû'l-beyan abes-hârân bunu cer ve menfaatlerine kalb etmek suretiyle cahil halkı birçok şeylerde kandırdıkları ve aldattıkları veçhile bunda da halkı itikad-ı batıl-ı amele ile kendi menfaatlerini âdetâ vâcibât-ı dîniye mertebesinin fevkinde görenek ve teâmül haline getirmeye muvaffak olduklarından asrımız halkı bu misillü batıl eskiliğe rağbet etmemek ve hakikate ittiba eylemek vecibesini elbette ve elbette nazar-ı ehemmiyete alarak zekât ve sadaka-i fitrılarını fetva-yi şer'î mucibince Tayyare Cemiyetine vermelidirler.

Çünkü daha dün ülkemizden sürüp çıkarmaya muvaffak olduğumuz Yunanlılar hükümetlerinin tertip ettikleri tayyare tahsisatından başka millet namına her şahs-ı mükellefin îâne-i mecburiye mükellefiyetiyle hükümetin teşebbüsâtını takviyeye karar verdikleri gazetelerde okunuyor bunların böyle hazırlıklarına karşı bizim karşıdan bakmaklığımız emr-i dinî ve kurânîye muhaliftir Sure-i Enfal'in 62 inci ayeti düşmanları korkutacak kuvvetleri hazır ediniz diyor.

Sulhun devam ve bekası, kuvvetin kifâyet ve itilâsıyla kâbidir. Bu zamanda tayyare kuvvetinin vücub-i mevcudiyeti geçmiş zamanlar hazırlığının iki kat ehemmiyetini haiz görünüyor. Zira tayyare hem tecavüzat-i a'dâyâ mükabele etmeye salihdir. Hem de vakt-i sulh ve asayişte milletin iktisâdî ihtiyaçlarını, postalarını nakliye işlerini temine lâyük ve kâfidir. Artık yalnız bütün zekât ve sadakâtımızı değil ihtiyacımızdan fazla mevcutlarımızı hatta sefahata verdiklerimizi bile Tayyare Cemiyeti'ne vermelimiz. Bu hakikati takdir etmeliyiz. Yoksa maazallah bir taraftan bir düşman taarruzuna hedef olacak olursak ne malımız, ne canımız bizim olmadığı, bize bırakılmadığını görelî aradan çok zaman geçmemiştir. İntibah, intibah vesselâm idare-i celile-i cumhuriyemiz'in ne suretle ahkâm-ı hakîkiye-i islamiyeye muvafık ve harfîyen mutabık muamelât yapmakta olduğunu da başka bir mektupla başkaca izah edeceğiz.

Ebu's-Suad: Süleyman Sami

Şehir Mektubu (21 Nisan 1926)

Vaiz-i şehrimiz Hacı Emin Efendi geçen leyle-i kadirin ilk gündüzüne müsadif cuma günü Abdi Paşa Cami-i şerifinde cuma hutbesi okuyarak mev'iza faslını Türkçeye tercüme ve tefsir etmiş ve kısmen memleketimizde ilk Türkçe hutbeyi mumaileyh okumuştur. Ramazanda devam eden her günkü vaaz ve derslerinde devr-i sabıkın ahval-i müstebidanesiyle Cumhuriyet-i Celile-i Mübeccelemiz idare-i âdile ve hürriyet-perveranesini pek güzel teşrih ve mukayese ederek bayram vaazında da tetimme-i işârât ve ikâzâtına sarf-ı makdiret eylemiştir.

Bayram günü çıkan gazetemizin ilk sahifesinde ser sütun ve ikinciye imlâ eden mükadderâtımız neşriyatında beyan ve izah olunduğu üzere ilk teşekkülünden beri bin bu kadar senedir emâret-i müstakille ve vilâyet-i vâsiâ şekli idaresiyle en müterakki zamanlarda merkezce yüz yirmi bin nüfusu teksif ve idare eyleyen şehir-i şehir ü kadimimizin bu defaki teşkilât-ı mülkiye sırasında kazaya tahvil edileceği şayia ve rivayetini istihbar eden halkımız bu yüzden halen ve istikbalen tesadüf edileceği tâbii ve bedihi bulunan müşkilât ve izmihlâlâtı nazar-ı muvazeneye aldıkça bu hal bir meserret-i id değil diye bir hüznün ve ye's-i medîd içine düşmüş iken gazetenin makineye verildiği sırada alınan haber-i müjde-bahşden sığâr ve kibâr umumiyetle nâil-i mesar olarak bu şeker bayramını ağız ve gönül tatlılığıyla yapmaya mazhar olmuşlar.

Ve İdare-i Celile-i Cumhuriyetimizin âdilâne ve terakki perverane muamelesine teşekkürle Reîs-i Cumhur-ı münci-i celil Gazi-i bi-mesîlimiz hazretlerine ve şerik-i mesai ve himemâtı olan vükelâ-yı muhtereme ve başvekâletine arz-ı ta'zîmatta bulunmuşlardır.

Çünkü esasen memleketin ilk teşekkülünde nazar-ı itinaya alınan merkez-i idarîsini berren ve bahren vasat-ı nokta-i merkeziyesine istinaden “ Hamid İli” tabir ettiğimiz bu kıt'a-i mühimme sekenesinin ziraî ve sînâî ve ticarî muâmelât-ı umumiyesiyle harici taarruzata mukabele ve muhafaza edecek cihatını nazar-ı dikkate alıp şarkan Konya vilâyeti hududundan garben ve cenuben Fethiye ve Antalya ve Alanya limanlarını kıtanın mahrec ve medhali ittihaz ederek en yakın ve uzak yüz, yüz elli kilometreden ibaret Akdeniz sahillerine hâkim olmak suretiyle temin-i terakki ve idame-i mevcudiyete muvaffak olmuş ve alışmışlardı.

Bu defa şekl-i idarîsinin ikinci derecede bir selahiyet-i mahdudeye tahvili halinde ilmî ve inzibatî ve sıhî ve ticarî birçok müessesat-ı cesimenin muamelât ve terakkiyat ve tekemmülatına uzaktan nezaret olunmak usul-ı zarurîsi sekte-i îrâs etmekten hâlî olamayacağını küçük, büyük herkes düşünüyor ve korkuyor. Meselâ memleketin yüzlerce ilk ve orta tedrisat müesseselerini âli tahsil derecesine îsal edecek idare-i maarif olmayacak ve bu günde en ziyade idare ve ihracatı ihşâ-i kuyudla meşhur olan halıcılık sanatının köylere varıncaya kadar taammüm eden tezgâhlara muktezi ipleri yapan ve yapacak olan iki fabrikaya şirketlerin sarf ettiği yüzbinlerce lira ümid-i atiden mahrumiyet sebebiyle heder olacak ve yeniden ihyası takip edilmeye başlayan gül yağcılık ve ipekçilik teşebbüsleri ileri gidemeyecek diyorlardı.

Keza ve keza her hususda gerek idare-i haziranın devlete ve millete temin ettiği varidat ve fevaid günden güne tenâkus edecek ve gerek inzibât-ı idare-i mahdudiyete girecek endişelerini bütün halkımız hadşe bahş-ı derûn olmaktan vareste göremiyorlardı. Hamd olsun bekayı mevcudiyet ibşâr ve istibşarı bu endişeyi bertaraf etti. Sekene-i memleketi mazhar-ı surur-ı na-mahsur eyledi.

Lâkin başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin bu defaki bu havali ve İzmir seyahatlerinde İzmir'ce sebk eden bir konferansta dedikleri veçhile Cumhuriyet-i İdare-i Celilesi'nin edvar-ı sabıkada asırlarca gösterilemeyen âsâr-ı faaliyet ve ciddiyeti şayan-ı şükran olmakla beraber yapacaklarımız yaptıklarımızdan daha çoktur buna da hükümetimizin yalnız himayet ve muavenetiyle yine az zamanda muvaffak olabilmek halkımızın ciddi ve devamlı sarf-ı mesai ve iktidar etmelerine menut ve merbuttur, buyurmaları her ferdimizce nazar-ı dikkate alınacak vacibat-i mühimmedendir.

Ebu's-Suad

Şehir Mektubu (18 Ağustos 1926)

Haftanın ahval-i şe'niyesinden füyuz-ı milli ve iktisâdimizin memleketimizde mevcut ve meşkûr silsilesine dâhil olan büyük Halı İpliği Fabrikasının senelik ictimai ne yolda olduğunu gazetemizin geçen haftaki nüshası yazdığından tekrarına hacet yoktur.

Cumhuriyet-i Celile-i Mübeccelemizin taraf taraf vilâyâtta tesisine iptidar ettiği âbidat-ı milliyemizden şehrimizdeki bu müessesenin halkımıza bahş edeceği fevaid bizi azamî refaha nail eyleyeceği şüphesizdir. Çünkü sa'y-i beşerin netice-i hasılasını bu zamanda kat kat edecek vesait-i muharrike-i fenniye ve onun hüsn-î idare ve idamesidir. İnşaallah bu abide-i nafta kariben hal-i faaliyete geldiğinde şehirli köylü hepimizin el birliğiyle devam ve terakkisine çalışmaklığımız elzem ve zarurîdir ki fen memurlarının içtimada okunan raporlarına nazaran fabrikanın külliyelelî yün ve yapağıya ve kömüre ihtiyacı olacağı cihetle köylülerimiz çok koyun sürüleri peyda etmeye başlamalı ve hazırlanmalıdır.

Şehirlilerimiz de memlekete gelecek kömürlerin araba işleyecek yollarını vücuda getirmeklîğın ardına düşmelidirler. Zira kış günlerinde mangallarda yaktığımız kömürlerin okkasını hiçbir zaman beş altı kuruştan aşağıya alamadığımızı hep biliyoruz. Bu da şehre gelen kömürleri köylülerimizin keçi yollarından merkeplerle bin müşkülâtle getirebilmelerinden ileri geliyor.

Ormanlarımızda kömür yapılacak ağaçlar bu yolsuzluktan ne kereste ve ne de kömür yapılamayıp kendi kendine yerlerinde mahvolmaktadır. Bu ciheti nazar-ı dikkate alan erbab-ı idare-i memleket on sekiz sene evvel ormanlara karşı Dereboğazı'ndan Antalya limanına vasıl olacak bir şose keşif ettirdiler. Mebdeî olan Gökoğlan sokağından ilk köprüsünü bile yaptırmaya muvafak oldular idi. Harb-i Umumî'nin zuhuruyla haliyle kalıyordu.

Cumhuriyet-i Celile-i Mübeccelemiz idare-i dâhiliyece her ehem ve elzem şeyleri vücuda getirmek için hiçbir fedakârlığı dirîğ buyurmadığı halde memleketin ruhu demek olan bu emr-i mühimmin bundan sonra da meskûtun anh kalması elbette şâyân-ı cevaz ve kabul görülemez. Fabrikaya muktezi kömür maden kömürü olacaktır deniliyorsa da bu da İzmir'den yahut Karahisar istasyonundan getirilebilecektir ki her halde pek de ucuza mal olmayacağı meydandadır.

İzmir'den getirilecek dört yüz kilometre imtidadındaki şimendifer ücretiyle Karahisar'ın yüz elli kilometre karayolu mesafesine nisbetle 113 kilometreden ibaret Isparta-Antalya şosesi çok ehvendir. Bunun da bizce yapılacak kısmı elli-altmış kilometreden ibarettir. Ötesini Antalya ve Burdur vilayetleri mülhakatı yapacaktır ve eylevm yapılmıştır da. Biz bu yola Bucak Ovasında iltihak ve iltisak edeceğiz.

Gelecek seneden itibaren bu yola başlamalı biz ki hem çarşımıza gelecek odun ve kömürlerden ve hem de kerestelerden istifade etmekle beraber fabrikanın muhtaç olacağı kömür mangal kömürü olacaksa derece-i kafiyede ucuzca alınabilmeli ve maden kömürü olacaksa o da Antalya iskelesinden aldırılıp getirilivermelidir. Hal-i hazırımız ve terakkiyat-ı ayinemız bize bunu emir ve irae ediyor. Fabrika heyet-i idaresinin ve sair alakadaranın bu ciheti şimdiden nazara almaları umumiyetle intizar ve temenni olunur.

Süleyman Sami

Şehir Mektubu (22 Eylül 1926)

Geçen haftaki mektubumda Isparta'nın tarihinden bahsetmiştim bu babta memleket-i nev-residelerimizin fenni bir surette iltizam etmekte oldukları teşebbüsât ve ikdâmât-ı vatan perveraneyi bazı ahval ve akvalden hisseyledikçe şükran-ı ferâvanla göğsüm kabardığı sırada hatırıma geldiği binlerce sene evvel mevcudiyet-i milliyesini kayıp etmeyen Türk kavm-i necibi Türk inkılâp ve teceddüd-i hâzırımızla yeni Türkiye Devleti ve Cumhuriyet-i celile ve mübecceleimizi kayd ve tesbit edeceklerinde esasdan başlasınlar da vakîâtı sırasıyla ve günleriyle ve amilleri isimleriyle yazsınlar.

Bunun için bu kavm-i necibin bu havalide bin iki yüz bu kadar sene evvel Eskişehir den bed' ile Eğirdir kalesini istihdaf ederek buraları fetih ve istilâ ettiği nakil ve rivayet edilen, Seyit Battal Gazi, yalnız fetih ve istilâ işini umde-i itihad edip ömür ve tākât-ı beşeriyesinin sonunda Seyit Gazi kasabasında kendisine bir karargâh-ı ebedi hazır etmekle Anadolu'nun ilk Gaziliği şerefinden hissedar olmuş. İşte bu bin iki yüz bu kadar senelik anayurdumuzu düşmanlara çığnettiren eski hükümete karşı tarihlerin şimdiye kadar kayd edemediği bir harika ile on beş gün zarfında düşman-ı müstevlinin elinden kurtarıp hainlerin heyet-i umumiyesiyle ülkeden ihraç ve ref'-i vücutları muvaffakiyetini gösteren ve kıyamete kadar baki ve ebedi bir devlet-i Türkiye-i Cumhuriye tesis eden son Gazi-i hakikî ve münci-i halâskârımız Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin nam-ı mübeccelini Türkün evlât ve ahfad-ı müstakbeli elbette ve elbette unutmayacakları ve unutamayacakları tabii ve çok yerlerde Gazi-i Müşarünileyhin heykelini rezk etmekte buldukları bedihî ise de Isparta namına bu mübarek ve mesud günlerin tarihini yazacak münevver gençlerimizden kudret-i kalemiyelerinin müsait olduğu son derecede nam-ı mübeccel müşarünileyhi kendilerinden mülhem olan peyrevâniyle birlikte yazmalarıyla beraber tayyare alarak adına "Gazi Kemal, Isparta" namını verdirmeye müteşebbis ve muvaffak olmalarını vecâib-i diniye ve vataniye-i şükür güzâriden görüyorum.

Çünkü müşarünileyh her Türk ferdinin ensâl-i hazıra ve müstakbilesi hiçbir zaman kalplerinden çıkarmayacakları şüphesiz olduğu halde o namı mübeccelin memleket namına olacak bu tayyaresi semalara suud ettikçe melekler de okusunlar da gerek müşarünileyh ve peyrevânının füzuni-i muvaffakiyetini ve gerek memleketimiz mesudiyetini cenâb-ı bârî te'ala ve tekaddes hazretlerinden dua ve niyaz etsinler. Derim.

Aralık aralık her memleket Çankaya Köşkü'ne heyet-i mebusa isalıyla arz-ı tazimatta bulunduğu gazetelerde okudukça Isparta müştâkânı dahi bu vecibeyi nazar-ı dikkate alıp bunlardan bazı vazife-i resmiye sahibi olanlar ruhsat istediklerinde müsaade buyurulmamış ve İzmir seyahatinden dönüşte Isparta'ya da uğrayacakları vaad buyurulmuş olduğu işitildi idi. Buna muvafakiyet mukadder ve hâsıl olsaydı “Vatan pâyına yüz sürdü şeref buldu kudümünden” “Ne devlettir o toprağa basan gazi-i azamdır” diyecektik bu arzu ve iştiyakı memleket namına ve Gazi müşarünileyh nam-ı mübecceline bir tayyare almış ve arz-ı tazimât-ı memleketi bu suretle olsun îfa ve kaza etmiş olalım vesselâm...

Süleyman Sami

Şehir Mektubu (29 Eylül 1926)

Öteden beri her sene Eylülün onundan sonra bu şehrin bağ bozumu, pekmez kaynatması umumî ve telâşlı bir iş olduğu malûmdur. Yerli, yabancı bazı gençler şekerin varlığına karşı pekmezi iltizamen bunu eski usulde takip etmek teceddüdat ve terakkiyat-ı zamaniyemizin usul-ı inkılâbına muvafık görülebi-
lecek o kadar faîdeli bir şey olmasa gerektir diye cemiyetlerinde bir bahis aç-
malarına mukabil içlerinden bir ikisi bu üzümlerden şarap vesaire müstahsilat-ı
külliyeye yapılmak mümkündür.

Bunu bu zamanda bu maksadı menfaat-bahşâ noktasından takip etmeli-
dir. Dediğinde sözü bize tevcih ve cevaba intizar eylemişlerdi. Herkes bildi-
ğini, gördüğünü, tecrübe ettiğini söyleyecek değil mi ben de bu kaideye göre
hukuk mezunlarından ve etubbâ-yı mülkiyemizden Doktor Hüseyin Remzi
Bey'in kırk sene evvel okuduğum *İlmihâl-i Tıbbiye*'sinde bu bahsi nazara alıp
"ilm-i tıp Araplarda kalsaydı her türlü faîdeyi baharatta, Arnavutlar pırasada,
Lazlar hamsi balığında, Türkler pekmezde, Acemler çayda ararlardı. Bu ilm-i
celili Avrupalılar iltizam ve takip ettiklerinden şaraba bir kıymet-i fevkelade
vermişler.

Bizim kitabımızda da az, çok faîdesi itiraf olunduğundan deva maksadıyla
istimalini bizimkiler dahi muvafık görmüşler ama tedkikât-ı fenniyede en ziya-
de muzır-ı sıhhat olan meşrubât, kuûlî olan şeylerdir. İlm-i mezkûr ber-vech-i
muharrer küçük yaşından beri şarap içmeye me'lûf Kavim elinde olmasıyla
şarap ve rakı ve emsali elbette nazarlarında mukavvi ve faideli görülür ve öyle
gösterilir. Vakia ispirotolu şeyler mideye dahil olduğunda serian damarlara ge-
çerek kanı alabildiğine aza-yı bedene sevkeder.

Her uzuv muvakkat olarak vazifesini kemal-i derecede ifa edip zihinde kü-
şayış, gözlerde revnak, vücutta zindelik, midede hazma hazırlık, aza-yı saire-
de kuvvet hâsil ederse de birçok da hastalıklar tekvin eder. Bunlardan maada
midenin ve bağırsakların cildi-i makamında olan gışâ-i muhâtının taharrüş-i
daîmisıyla iltihâb-ı müzminini ve bu da çaresi asla bulunamayan seratan İlet-i
mühlikesini ve emraz-ı uzviye-i saireyi intaç edeceğine ve bu illetlerin envâini
söylüyor. Halbuki Türklerin pekmezinde bulunan üzüm şekeri midenin hara-
retiyle ispirotaya münkalip olup yavaş yavaş damarlara dâhil oldukta kanı bir
seyr-i mutedil ile aza-yı bedene sevk edeceği gibi mideye dahi tedricen lüzumu
miktar kan geleceğinden tamamıyla icra-yı vazife-i hazma müheyya olur diyor.

Bizim eski ihtiyarlarımız ise şeker bu kadar mebzul değilken her tatlıyı bal-
dan, pekmezden yaparlar ve kış günlerinde her sabah birer maşraba pekmez
içerek vücutlarının hararet-i gariziyesini tazmin ve tatminle üşümeksizin ha-
rici işlerine giderler, çokları müddet-i ömründe hastalık görmezlerdi. Bu hal-
de üzümü şarap vesair kuûlî şeyler yapmak sıhhat ve saadet-i umumiyenin ak-
sine hizmet demek olacağından şeker ne kadar çok olursa olsun mademki
Avrupa'dan geliyor, bizi mâlen de ızrâr etmekte olmasıyla devr-i celil-i istiklâl
ve cumhuriyetimizde hamd olsun vilâyetlerimizde yapılmaya başlayan şeker
fabrikalarımız faaliyete gelinceye kadar biz yine kendi balımızı pekmezimi-
zi çoğaltmaya, yemeye, içmeye devam ve gayret göstermeliyiz. Bu sene Paşa
Çeşmeleri semtindeki yeni bağlar sahiplerinin ve sair köylerde yetiştirilen kır
bağları alâkadarlarının beş- on senedir tecrübe ettikleri bir miktar kuru üzü-
mü diğer eski bağcılarının da yapmakta olduklarını işitiyoruz. Bunlar ne zaman
olsa bir faîde ve servet-i memleket vasıtası olduklarından mevcut bağları fikr-i
basit ile bakımsız bırakmak ve şekere hasr-ı emel etmek değil, kır yerlerde ye-
niden bağ dikmek lazım ve farz olduğu cevabını verdim. Gençlere de kana-
at geldi gerek meşrubat-ı kuûliyye istimalinin mazarratından kaçmaklığı ve ge-
rek bağlara bakıp yeniden yetiştirmeye dahi gayret etmeliği pek muvafık bul-
dular ve vaad verdiler. Allah muvaffak ve niyetleri veçhile berhürdâr eylesin.

Süleyman Sami

Şehir Mektubu (13 Ekim 1926)

Geçenki mektubumda ilmihal hakkında bazı izahat arz edeceğimi yazmış-tım.” İlmihâl” ferdî değil içtimaî yaratılmış olan insanların emr-i maaş ve me-adında bilinmesi lâzım görünen her şeyi bilmesine ve bildiğine göre işleme-sine bu vasıf ve terkihiyle ilim etmişler ve müddet-i medide heyet-i içtimaîye o yola gitmişler ve terakkیات-ı medeniyeyi o ilim sayesinde husule götürmüşler ise de sonraları fikir ve diyaneti ifrata ve efkâr-ı medenîye-i saireyi tefrite geti-ren kemalat-ı beşerîye ashabı gayenin muaz olması nokta-i nazarından bu iti-barla bunu sırf ibadat ve ubudiyet-i rabbâniyeye hasr eylemişlerdir. *Mısraklı İlmihâlî* ve emsalini o yolda yazmışlar ve cemaate dahi bu fikri vermişler ve ter-kibin manayı şamilindeki mühimmat-ı saireyi ihmal eylemişlerdir.

Halbuki kitab-ı kerim ve hazreti peygamber İslam her ferdin ilmihali bil-mesi farz olunduğunu emir ve tavsiye ediyor. Bu cihetle muharrir-i aciz bunu bu zaman için dört kısma ayırıyorum. 1- Dini 2- Sıhhi 3- İdari 4- İktisadi di-yorum. Dinisini üç beş asırdan beri yazılan kitaplarda yazıyorlar. Sıhhîsine ge-lince hazret-i peygamber ilim ikidir, birincisi ilm-i ebdân, ikincisi ilim-i ed-yan. Derdi yaradan tanrı, devasını da yaratmıştır. Bir derde duçar olduğu-nuzda tabib-i hazika koşunuz fakat derde duçar olmamak için en evvel hıfz-ı sıhhate riayet ve itina ediniz buyururken bu tenbîh-i âli hilâfında kisve-i ilim ve irşadı lâbis birtakım kimseler mesleklerine revaç vermek emel-i menfaat-perestanesiyle ilm-i tıbbî diyanetin zıddı ve etubbâ-yı hayatın hasmı tanıtılarak her ne dert ve maraz ve emr-i müşküle tesadüf olunursa devası, şıfası okumak ve üfürmek ve tekkenin okunmuş suyunu içirmekten ibarettir demişlerde hat-ta yaralı bir kimsenin yarasını merhemle sarıp ovalanmak tabi ve bedihî bir hal zahir olduğu halde bunlara bile okuyup üfürmeyi kâfi görmüşlerdi.

Bu hal hem vücuda ve sıhhate hıyanet ve hem de emr-i ilâhî ve peygambe-riye adem-i itaat olduğunu bilenler hamd olsun epeyce zamandır çoğalmışlar ve ilm-i tıbbî ve dertlerin ilaçlarını ileri götürmüşler ise de bu husul henüz farz-ı ki-faye mertebesinde olup farz-ı ayın derecesini bulmak için her kimse evvelâ hıfz-ı sıhhati ilmîni bilmelidir. Saniyen bir derde duçar olduğunda İdare-i Cedide ve Celile-i Cumhuriyemizde günden güne çoğalmakta bulunan etubba-yı İslâmiye ve hastanelerimize müracaat etmeli ve fakat bu hastanelerin idaresini temin et-mek üzere nakdi iane ve teberruatla fedakârlık da göstermelidir.

Mabadi gelecek nüshaya...

Şehir Mektubu (27 Ekim 1926)

Geçen mektubumda bu haftaya talik ettiğim iktisadi “İlmihal” bahsi diğerlerine nispetle vasi ve her ferde şamil olduğundan biraz uzayacağını muharrir-i aciz zaruri görüyorum. Kârîin-i kiram da kabul-i mazeret lütfunda bulunacakları tabidir. “İktisat” her meslek ve teşebbüs-i meşruun mutedil ve mütevazini demek olup bunun haricine çıkanlara kitab-ı kerim-i İslâm nefesine zulüm edici buyurduğu gibi tayin ettiği derecenin fevkinde muvaffakiyet gösterenlere de sabık bil hayrat diyor ki: Müfessirîn ilk cennete girecek bu zümre-i mübeccele olduğunu söylüyorlar.

Bu cihetle iktisadın tarifi her işte her teşebbüste menfaat zatiyenin ve dolayısıyla menafi-i umumiyenin husul-i galebesi demek olur. Çünkü menafi-i umumiye menafi hususiyeden tereküb eyler. Binaberin gerek zî-maaş memurlar ve gerek kazancı tacir ve amiller daima kazandığını harc ve sarf ettiğinden ziyade olması ati için kazanamadığı zamanlarda sarf etmeye mecbur bulunduğu levâzım-ı mühimme karşılığına hazırlanması ve asla borca girmemesi ilmîni öğrenmek farz-ı ayın mertebesindeki ilmihâldendir.

Bunu öğrenmeyen öğrenip de amel etmeyen nefesine zulm edenler zümresinden ve daha ziyade mesai ve itina ile fevkalâde muvaffakiyet ibraz edenlerde sabık bil hayrat denilen fırka-i Naciye-i muhtermeden olduğuna şüphe yoktur. Mesela bir devlet ve memleketin veya bir aile ve cemiyet ve şirketin kaza ve âfât-ı melhûza ve gayrı melhûzadan salim kalabilecek îrâd-ı dairesini sektedar etmeyecek mesârif-i mühimme ve müsmiresinden fazla olursa bu fazla her türlü ihtimalata karşı bir ihtiyat karşılığı olmakla beraber sarf olunmayıp da sermaye zammını temin ederse alel ala bir haldir.

Bunu bir memur, maaşına nispetle tertip edeceği program ve muvazene göre yapıp ele güne karşı yahut emsalden geri kalınır mı hayal-i gururu saikasıyla ödenmesi müşkül ve belki gayr-i kabil borca girip akibetinde haysiyet-i şahsiyesini dahi büsbütün zâyî etmemeyi evvelden düşünerek işinde ve revşinde şaşkınlığa düşecek yolları öğrenmeli ve bilmelidir. Hükümet hangi konularla hangi şeyleri men ve hangilerini emrediyor vaktinde bilip sonra kanunun...

Mabadi gelecek nüshaya

Şehir Mektubu (3 Kasım 1926)

Geçen nüshadan mabad

...Tatbikinde bilmiyordum demeye mahal kalmasın, zira cehl özür değildir. Bunları halkın ve esnaf ve tüccar ve sanatkârın çoğu emsalini görmekte pratik bilirlerse de daha ziyade bilen Hıristiyan tacir ve sanatkârların makamına kaım olacak bu günkü eski ve yeni Müslümanlar ülkemizden dışarıya gidecek şeylerin hangi şehirlerde ziyade rağbet bulup ne suretle sorulacağını Fen dairesinde öğrenmelidir bunun için Avrupa'nın ticaretgâh şehirlerine gitmeli ve daimi ve müteakabil muamelâtı takip edecek acenteler bulmalıdır.

Eskiden gidenlerimizin ve hükümetçe gönderilenlerin çoğu Avrupa'nın ilim ve iktisadını değil sefahatini ve sırf emtia-i ecnebiyenin bizim ülkede sürümüne hizmet edecek kendi menfaati delaletini öğrenir gelirlerdi. İspartalı birkaç Hıristiyan Amerika'ya kadar gidip onlar da emtia-i Yunaniyenin revaç ve sürümünü nazara alırlardı bizim tüccar ve sanatkârlar İzmir ve İstanbul'dan ileri geçemeyip onlar dahi aynı halde Türk emtiasının revaç ve tekasif-i ihracını hiç nazara almazlardı. Şimdi iş başa düştü ecanibe karşı her türlü istiklaline sahip Hükümet-i Cumhuriye-i Mübeccelemiz muamelat-ı müteakabile teshilatını ifa buyurmakta olduğu şu zamanda memleketimiz iktisadiyatının terakkî ve tealisine yürekten hizmet etmelidir.

Bu da hali hazırımız icâbât-ı mühimmesine göre kavanin-i cedidemiz muciblerince memurat ve mükellefiyâtle memnuat ve makduhatı iyi bilip tatbikat ve takibat-ı kâmilelerine riayet etmeliğimizden ibarettir ki birincisi hükümete vereceğimiz vergilerimizi hatta vaktinden evvel ita ve hükümet bütçesini sektedar etmemeye itina ile beraber eski göreneklere, sefahatlere, hesapsızlıklara ittibaen bir takım israfattan ictinab ve katiyen sarf-ı nazar etmek lüzum ve ehemmiyetidir.

Hala şehrimizde, köylerimizde harmanlar kalkıp da düğünler başladığında alaylar, sekbanlar, fişenk ve silah atmalar ve yemek dökmeler devam ediyor. Ahırda öküzü ve eşiği ve ambarda tohumu eksik iken bunlar için ziraat bankalarından para istikraz edenlerimiz taş döktü ve Kırabtaşonlardan gelin, güveyi urbası ve emsali şeylere aldığı parayı sarf edip mühim ve müsmir ihtiyacını def etmiyor sonunda da merhunatı Satılıyor müşkülât içinde dımızlak kalıyor otuz beş sene evvel Aydın'da Yunanlı bir bakkalın çiftlik sahi-

bi bir beyden dava ettiği mühimce iki düğün masrafı için beyin çiftliğini sattırmaya ve kendi nüfuzuna karar aldığını görmüş ve acımiştım bunlar hakkındaki kavanin-i cedide ve men-i israfat ilmihâli iyi bilinmeli ve ahkâmına tamamen riayet olunmalıdır. Hatta ilk tedrisat mektepleri derslerine bu sıhhî, idarî, iktisâdi ilmihâller çocukların zihinlerinde yer tutacak surette birer kitap ilâve edilmelidir.

Hamd olsun oğlanlarımız, kızlarımız okuyor âlâ, lâkin bir kocaya vardığında efendisine iki yumurta pişirip yedirecek ve iç elbisesinin söküğünü dikecek çamaşırını yıkayacak malûmatı haiz olmadığından veyahud kibir-i gururundan ve hanımlığından aşçı, işçi, hizmetçi, terzi arıyor, bulamıyor. Yahut güç ve pahalı buluyor. Bulamazsa meyus, mütehayyir kalıyor. Yine kırk sene evvel bir mutasarrıfın saraylı hanımı aşçısını darıltmış, kaçırmış olduğundan diğerini buluncaya kadar birkaç gün müşkülât içinde kaldıklarını bilirim. Demek ki bizim Anadolu hanımlarının bu adetlere yeltenmeleri böyle saraylıların muzır âdât ve göreneklerinden sirayet etmeğliğin mahsul-i meşumu oluyor. Zaten Anadolu'ya gelen her fenalık bu saraylardan geliyor der idim on beş sene maaile İstanbul'dan son dönüşte vapurda bulunduğumuz mevkide yanında bir kız çocuğuyla oldukça genç bir Bulgar kadını yanımıza tesadüf etti. Bu kadın vapurun elektirik ziyasıyla tentela örüyor...

Mabadı gelecek nüshaya...

Şehir Mektubu (10 Kasım 1926)

Geçen nüshadan mabad

Çocuğunun her işini kendi görüyordu nereye gidiyor olduğunu sordum yetim çocuğun gül yağı fabrikası şirketinde mühimce sermaye-i mevrusu var şirket tarafından İzmir’ce gül yağı işinden bir meseleye memur edildiği ve İzmir’e çıkacağını söyledi. Bizimkilere dönüp şu Bulgar kadını görüyorsunuz ya, menfaatine hizmet etmeği deruhte etmiş, vapurda da boş durmuyor, yanında bir hizmetçisi bile yok siz hizmetçi kızla şunu yaptık, bunu yapmadık diye daima çekişirsiniz. Menbâ-ı ilim ve marifet ve nezaket olan İstanbul’dan birkaç senedir epeyce insanlık ve hüner öğrendiniz bu meyandaki gördüğünüz sefahatleri unutup memlekette marifetleri ve işinizi şu Bulgar kadını gibi ileri götürmeye gayret ediniz demiştim. İşte bunlar hep ilmihal-i idari ve iktisadi işlerdir.

İlmihâl dini kitaplarında abdest almak için Şat nehri kenarında bulursanız da iktizasından ziyade su sarf etmek israftır, günahdır deniliyor. Bu böyle iken biz batıl göreneklere, eski adetlere ittibaan hala borçla düğün ve fantaziye yolunda israfat-ı memnuaya devamla sonunda günâ gün müşkülât içinde kaldığımızı nazar-ı dikkate almayıp bu hallerimizden bir de şeref ve sevap bekleriz. Bunun sevap neresinde olduğunu hiç düşünmeyiz hemen abes-hârânın yedikleri düğün yemekleri yüzünden cennete girmek isteriz. Çünkü onlar öyle diyorlar. Bunlara inanmamak, ehemmiyet vermemek bu ilmihalleri bilmeye mütevakkıftır. Fenn-i servet diye idare-i beytiye ve hayâtiyeye dair yarım asırdan ziyade evvel yazılıp, Ebuzziya Tefik Bey merhum tarafından neşredilen makalat-ı mühimmeyi dahi gelecek mektubumda mevzubahis edeceğim.

Süleyman Sami

Şehir Mektubu (17 Kasım 1926)

İlmihâl-i idarî ve iktisâdi hakkında geçen haftalar mektubumun sonunda Ebuzziya Tevfik Bey merhumun vaktiyle neşr ettiği makaleleri mevzu bahis edeceğim arz olunmuştu.

Bu makaleden bize bu günlerimizi tavsiye ve teşvik eden Namık Kemal Bey merhumun “Sa’y” makalesinde merhum diyor ki; “İnsan sefalet çekmek için yaratılmamıştır. Saadet içindir. İnsan fena bulur, fakat insaniyet bakidir. Bunun için yarın ölecek gibi hazırlanmalı, hiç ölmeyecek gibi çalışılmalıdır. İbzâl-i mesâide kusur etmeye olmuş, vâbeste bu âlemde sükûnun harekâta “Mevti yakışır var ise rahat döşeginde, ikdam ve tahammül gerek erbab-ı hayata” “ayş u nûş ile bugün anma gam-ı ferdayı sana ismarladılar mı bu yalan dünyayı” diyenlere “Sen yarını düşünmezsen yarın seni kim düşünecek? Müstakbeldeki hali emniyet altına almak, iki kazanıp bir yemekle olur.

Hasis mirasçının hazinedarları derlerse de tenbeller âlemin dilencisi, sefihler de şunun, bunun ırgadı ve kepazesidir. Zaman sermaye-i maişet, sa’y-ı men’-i hayattır. Eğer herkes eline geçeni telef etseydi Âlemin adamdan ne farkı bulunurdu. Bu gün yarı aç durmak, yarın namerde muhtaç olmaktan hayırlıdır. Sefahatle âlemin kepezesi olup da çoluk çocuğa bırakılacak miras gözyaşından ibaret olmasına rıza gösterenler, yavrularını yiyen kedilerden farklı değildir. İşte eğlence vardır, ama eğlencede iş yoktur. İstesek ki bir günün öbür gününden âlâ olsun. Bu günün mahsulünden yarına bir sermaye bırakmaya çalış karıncalardan ibret al, kış yiyeceğini yazdan yuvasına çekiyor. Hazırlıyor, atâlet içinde sefâhat, mezaristana kurulmuş meclis-i işret gibidir, sefâhatle ömür geçirmek isteyenler gençliklerinin hakkını almazdan ölmek isterler. Onlar için zaman bitmez tükenmez müddet-i mücazat kabilindedir.

“Franklin” Tarik-i Maaş makalesinde, vergilerimiz yalnız hükümetin istediği olsa çok kolaydır, lâkin o vergiyi tembellikler iki ve kibir üç ve delilik dört kat ediyor. Sanat ve gayret sahibi zaruretten korkmaz, açlık çalışkan adamın kapısından bakarsa da içeri giremez. O kapıya mübaşirler tahsildarlarda gelmez. Borcu ödeten çalışmak, arttıran ümitsizliktir. Erbab-ı sa’y ve sanat ne define bulmaya, ne de zengin akraba mirası yemeye muhtaç değildir. İş refahın babası, kendin işleyiş, anasıdır. Tembeller uykuda iken siz çiftinizi sürünüz, geç kalkan akşama kadar çabalar ama işe başlar başlamaz akşam olur.

Şehir Mektubu (24 Kasım 1926)

Geçen nüshadan mabad

Tenbellik yavaş gitse de fakirlik süratle yetişir, yakasını tutar ve bir iyi gün muhayyel iki erteden makbul ve hayırlıdır. İhmal ve rahat fikri her kolay işi güçleştirir. Lakin sa'y ve gayret vaktinde işe müdavemet her gücü kolay eder.

İşler sizi sormasın, siz işleri sorunuz. Bir geminin bir küçük deliği ihmal ile gemiyi batırır. Bir kıvılcım ilk halinde söndürülmezse bir konağı, bir mahalleyi yakar bir tek nalın eksikliği süvariye yaya bırakır devam üzere damla damla biriken su göl olur akıbet taşı deler sa'y ve sebat sayesinde bir fare bir halatı keser. Birçok fikir ve hayallerle birçok iş düşünenler temelsiz olduğu için yapamaz akşama aç kalır.

Üç defa göç etmek bir yangın kadar ziyan verir sık sık yeri değiştirilen ağaç meyve vermez akıbet kurur bir işte sebat bais-i muvaffakiyandır. İş iyi görülme isteyenler muktedir oldukları halde kendileri görmelidirler yahut başında bulunmalıdırlar. Ücretle iş işleyenlerin iki ellerinden mal sahibinin gözleri daha karlı ve faydeleridir.

Hele çiftçiler behemehâl çiftlerini kendileri sürmelidirler. İşin iyi olmamasının ekinin onmamasını görmek istiyorsak başkalarına havale et. Dükkân ve sanat sahipleri dükkânlarını sanatlarını korumalıdır ki onlar da sahiplerini korusunlar mezatlarda her gördüğünü lüzumlu lüzumsuz alanlar bir gün olur ki elzem olan şeylerini satmaya mecbur olurlarda değerine satamazlar veyahut hiç istekli alacak kimse bulamazlar. Bir adam hesabını masrafını varlığına göre idare etmezse müddet-i ömründe başını işten kaldırmadığı halde bile yine borçla ölür. Matbah (mutfak) ne kadar yağlı olursa miras o kadar zayıf veyahut hiç kalır.

Kadınlar dokumayı erkekler işrete sefahate dalarak keseri bıçkıyı terk edeli nice servetler kayıp olmuş ve olmakta bulunmuştur. Bir nevi fıski muhafaza etmek iki çocuk büyütmekten daha masraflıdır. İşret, kumar, fuhsiyât ve fena itikad malı eksiltmekle beraber ihtiyaçları arttırır.

Deliler ziyafet verir akıllılar yer bunlar hep tecrübe mahsulüdür. Tecrübe bir mekteptir. Fakat dersleri pahalıdır. Bir adama iyi nasihat verilebilirse de iyi meslek verilemez. İyi nasihati dinlemeyenler yardımdan mahrum kalır...

Mabadı var...

Şehir Mektubu (16 Şubat 1927)

Meclis-i Umumî-i Vilâyet'in 15 Kânunuevvel (1)926'da küşadıyla müzakeratı zabıtlarının harfiyen gazetemize derci ve inzar-ı umumiyeye vaz'ı gibi memlekete daha yüksek menafı tevzi eden maksad-ı âli gazetemizde şehir mektubuna ve emsaline zarurî birer mevki ayıramadığı köşe-i zenburi işgal eden zenbur tarafından (1)927 senesinin hulûlüyle birçok zevata yeni yıl hediyesi tertip ve tevzi olunurken bize de ayrılan istirahat-ı mutlaka levazımından gösterilen temmuz hararetini soba başında temin ve tatmin ve eski tekkeler ilk dervişlerinin mükellef tutuldukları erbâin-i tam mevsimin erbaini içinde tek mil ettirdikten sonra memleketin içtihat ve itikadına göre ilkbaharın müjderesi olan hamsinin son kısmına girildiğinden dolayı bizi de müddet-i istirahatı bitirerek bir sâbık devre-i işgale götürmüş olduğu cihetle mektubumu yine yazmaya başladım.

Üç sene evvel gazetemizde neşr edilen "İhtiyarlıkta Gençlik" makale-i muvâsalasına gösterildiği üzere memleketimiz gençlerinin zamanımızın kendilerine tahmil ettiği vazife-i vataniyeyi enva-i adide ve derecât-ı muhtelifesi nispetinde kavramaya kıyam ettikleri halde tercümanı lisan ve efkârı halk olan gazetenin hâdisat-ı zamaniyeye karşı ikazat ve irşadatta bulunmak mühimmesine o kadar atf-ı nazar etmediklerinden haydi bunu da ihtiyarlığın sonunda yine ben yapayım demiş ve şehir mektubunu yazmaya başlamış idim. İşte o zamandan beri bu başlangıç hamd olsun bugünkü farkları ve mevcudiyetleri gösterdi ve gösteriyor.

Bidaye-i inkılâp ve teceddüdümüzle hükümet-i Cumhuriye-i mübecceleminin teessüs ettiği günden beri her senenin şu'ûnatını nazar-ı dikkate aldığımızda vilâyetimiz merkez ve mülhakatından görüyor ve biliyoruz ki kabiliyet-i ziraiesinden ziyade kabiliyet-i sinaiye ve ticariyesi mücerreb ve müsellemlen bulunan daire-i vilâyetimizde şehir ve kasabalarımızda köylere varıncaya kadar her fert ve vatandaşımız müstehlik sınıfında kalmaktan ziyade müstahsil meslek huda-pesendanesinde temin-i hayat ve tevsî-i muamelât etmek istiyor.

Rub' asır evvelki zamanlarımızı bilenler görenler itiraf ederler ki merkez-i idare-i hükümetten köyler idaresine kadar tabakat-ı muhtelifeyi teşkil eden müstehlikler müstahsillerin âmir-i kâhiri olmak ve onlar kazansın biz yiye lim, zevk ve sefahat edelim demek umdesini istihdaf takip ederlerdi de iki üç yüz kuruş aylıklı bir kitabet ve memuriyete Konya'dan, İstanbul'dan adam-

lar gelirdi. Bu hal karşısında kendilerinin sıraya girebilmelerine medetkar ve imkân bulamayan yerli erbab-ı iktidarımız hakikî ve ulvî bir meslek menfaat ve surur-bahşâ olan müstahsillik yolunu takibe mecbur olarak fakat teceddüt ve inkılâp vecibesini evvel be evvel nazara almak ve umde ittihaz etmek kaziyesini takdir ettiğinden dolayı ilk defa tecrübe-i tasarruf ve kunduracılık şirketlerini teşkil ile memlekette esbab-ı sefahatın yer bulamamasına ve ihtiyacat-ı dâhiliye-i mühimmeden kunduracılığın her levazımı dâhilde tedarik olunabilmek üzere derun-ı memlekette vucuduna yer olmasına teşebbüs edip bu meydana halıcılık sanat-ı nefisesinin husule getirilmesini dahi ekseriyetle kadınlarımızdan bulunan erbab-ı dirayet ve gayret takip ve daha vasi bir şirket teşkil etmişler ve neticeyi yeniden otuz sene de hali hazırı derecesine getirmişlerdir ki bu gün memleketin maişetini ekseriyetle temin eyleyebilen bu sanat-ı mühimmeye erkek, kadın yüzlerce ve belki binlerce halkımız devam ve bu sayede ferîh ve fahûr yaşamaya hasr-ı meram ediyorlar ve bunu daha ziyade tevsî için hükümet-i celile-i cumhuriyemizin himmet ve delâleti ile bu sanatta lâzım olan iplikleri çıkaracak olan büyük küçük memleketimizde iki fabrika bulunuyor.

Bu fabrikaların meydana getirecekleri ipleri hâsil eyleyecek kesretli yün ve yapağıyı eskileri gibi oldum olasıya değil külliyetli yetiştirmek üzere koyun sürülerini çoğaltmak gayreti de köylülerimize düşüyor ki bu türlü milli fabrikalarımızdan Uşak'ta açılan şeker fabrikasına muktezi pancarı, fabrika idaresi derece-i kafiyede bulamadığından vazife ve alâkadarlar yeni sene için külliyetli pancar zeriyyatını temin etmek telâş ve endişesi içinde kıvranıp durduğunu işitiyoruz. Ruhi, iktisâdî hayatta husul-i terakkiyat için hükümeti celile-i cumhuriyemizi teşkil eden Türkiye Vilâyetimizde târik-i istihsali takip eden her fermimiz vilâyetlerimiz dâhilindeki müessesât-ı cedideyi yaşatmak ve envaini artırmak hususunda evvel be evvel vilâyetlerde çıkan gazeteleri seve seve alıp okumalı dâhil-i vilâyette ve civarı mahallerde ne oluyor neler yapılıyor neler çıkıyor ne gibi şeylere ihtiyaç görünüyor bunları anlamalı nerelere ne götürmekliğimiz ve nerelerden neler getirmekliğimiz lâzım bilinmeli ve bilindiğine göre de işlenmeli. İçtimâî müesseselerimizin hakk-ı hürmet ve kıymeti verilmelidir.

Muharriri: Süleyman Sami

Şehir Mektubu (8 Haziran 1927)

Geçen haftadan beri nafi yağmurların aralık aralık devamı ve 3 Haziran (1)927 tarihine müsadif cuma gecesi dolu ile karışık kesretlice yağması bayrama meserretle girecek halkımıza pek şâtr ve şâkir bayram ettireceğine müjde vermekte iken bir de bu haftanın gazetelerinde milli demir yollarımızdan ilk başlangıcın hamd olsun Kayseri'ye îsal edildiği okununca esna-yı resmi küşadında Cumhuriyet-i Celile-i Mübecceleimiz hükümetinin bütün veche-i mesa'î ve umdesi milletin arzusunu husule getirmeye muhtass bulunduğundan bahisle başvekilimiz İsmet Paşa hazretlerinin irade buyurdıkları nutuklarında gelecek sene faaliyetinin ve bu emsali yolların daha çok olacağını ve resmi küşadı yapılacağını beyan ve irad buyurmaları mukaddema Antalya'ya da yapılacak şimendiferin Isparta'ya uğrayacağını tebliğ ve tebşir buyurduğunu hatıra getirerek geçen hafta dahi mebus-ı muhteremimiz Hacı Hüsnü Bey tarafından bu madde teyid olunması üzerine gelecek sene Kayseri resm-i küşadının aynını bizde de görmek için ihtifalat-ı lâzımeye hazır olmaklığımızı umum-ı ahâlîmiz bir vecibe-i vataniye bilip muvaffakiyeti temenni ve intizar etmektedirler.

Bu çok şayan-ı şükran hissiyat-ı rûhiyedir. Fakat arzu olunan ihtifalatta yeni kitârın hareketiyle beraber yakından üç tayyaremizin ilk harekete iştirak etmesi nokta-i nazarından bizim de yek-diğeri hem hudut ve muamele -i iktisadiyesi muhtalit ve merbut üç vilâyetimiz namına üç tayyarenin hazırlanması lâzımdır ki, Isparta, Burdur, Antalya namlarına üç tayyareyi almaya Tayyare Cemiyeti şubelerimiz ne kadar sa'y ve gayret edeceklerse ahâlimiz de vatan borcu olan mürettebat ve îânâtı ümit olduğundan ziyade vakit ve zamanında tediye ve varidat-ı yekûnunu hadd-i muininden fazlaya iblâğ etmeğiği düşünmeli ve faaliyet göstermelidir.

Zira en eski zamanlarda milyonlara varan yüz binlerce nüfus-ı idare ve mesûd eden "Hamid ili, Teke ili" dediğimiz kıt'a-i vâsia ve müsmiremiz'in imârî, iktisadî yeniden hayat ve mesûdiyet bulması kendi mesâî ve ikdamatımıza menûttur. Bunun ilk başlangıcı vakti de içinde bulunduğumuz devr-i celil-i cumhuriyetimizdir. Bunda küçük, büyük, şehirli, köylü hiç birimizin şüphesi yoktur.

Muharriri: Süleyman Sami

Şehir Mektubu (21 Ağustos 1927)

Beş altı ay evvel tertib-i mahsusla resm-i küşadı yapılan “Mimar Sinan” caddesinin mebdei öteden beri “Metris Kapısı” dediğimiz mevki itibarıyla Eğirdir, Burdur cihetlerine giden şoselerin iki tarafına geçen sene belediyenin gars ettiği ağaçlarla eskiden dikilmiş kavaklardan husule gelen yeşillikler zükûr ve nisvân ahalimizin mühim bir tenezzühgâhı haline gelip yine geçen sene o mevkide yaptırdığı demirci ve bakkal dükkânları ve nev-be-nev bazı alakadârânın yaptırdıkları oteller ve misafirhaneler mevki-mezkûru şenlendirmiş ve zaten şehrin medhali de orası bulunmuş olduğundan dolayı oradan Kaymak Kapıya doğru çarşıya ve derun-ı şehre giden müteaddit yolların ve birinci caddenin kaldırımlarını tamir ve otomobillerin ve arabaların mürur ve uburunu teshil ettiği gibi hükümet konağı semtine ayrılan en mühim caddeye çıkarılmak üzere eski odun pazarı dediğimiz mevkinin yazın toz ve toprağından kışın çamurundan herkesin bîzar kaldığı mahalle müceddiden kaldırım inşası mükerreren temenni edildiği halde yapılamayarak hali ile kalmış idi.

Bu kere bu mevkiin kaldırımı dahi pek güzel yaptırılıp Kaymak Kapıdan hastaneye doğru giden yine birinci caddenin Şark Halı Kumpanyası İdarehanesi önünden büyük fabrikaya ve Türk Ocağı ârâmghâhına ayrılan büyük bahçe caddesinin de fena olan kısımlarını tamir ve tecdit etmiştir.

Şehir halkının kadimen sonbahar mesiresi olan “Ayaz-mend” den muhaffef “Ayazmana” dediğimiz ve ismini yeni değiştirdiğimiz Havuzlu Pınarlar tenezzühgâhının kadim yolunu iki tarafındaki bağcıların tecavüz ede ede darlaştırması nazara çarparak bu yolda müteaddid arabalar ve otomobillerin selâmet-i mürurunu temin edecek hale getirilmesine himmet edip şose-varı vasi’ bir şekilde koymuş ve otomobillere şükran borusu çaldırmaya sebep olmuştur.

Fırka-i askeriyemiz merkeziyetinin tensik-i ahire göre Isparta’da takriri üzerine Denizli’den nakil edilen ümerâ ve zâbitân-ı askeriyemiz aileleri için on beş sene kadar evvelki zelzeleden birçok hanelerin harap ve münhedim olmasından naşi sekene-i memleketin o zamanda yapılan muvakkad barakalar içinde yatmaya mecbur olması ve müteakiben zuhur eden harb-î umumî seferberlik dolayısıyla da tamirat ve inşaat-ı mühimme yapılamaması yüzünden hala halkın bir kısmı barakalarda olduğu halde avail-i muhteremeye muktezi haneler tedarikinde dahi hizmet ve delâlet-i mühimme iltizam ve deruhte

ederek hürmetkâr ahalimiz cünud-ı zafer-nemudumuz kumandanlarına şer'an ve insaniyeten göstermek mecburiyetinde buldukları teshilatı kâbil-i sükena meskenlerinden bir kısmını tefrikle ailelere ita ve tahsis ve irahalarını temin etmiş olmalarına binaen firkanın muntazam ve muallim mızıkası her gün bade'l-asr ahenk-i milli marş-ı istiklâl ve gaziye çaldıkça erkek, kadın yüzlerce sâmiîn daire-i askeriye ile hükümet konağı meyânındaki meydan ve belediye bahçesine toplanıp duydukları zevk ve hazz-ı ruhanî ile yalnız bizi değil ervah-ı ecdadı dahi şâd eden mücahidin-i istiklâl ve teceddüdümüzün alemdar-ı has ve peyrevânı haklarında hemîşe tevfikât-ı ilâhîyeye mazhariyet davetini tekrar ediyorlar, fakat bu esnada o mevkideki belediye...

Mabadi gelecek nüshaya

Şehir Mektubu (22 Şubat 1928)

Heyet-i ictimaiyemizi hal-i hazır intibaha getiren ve dünyaya tanıttıran milli zaferimiz pîşvâyân mesai ve muvaffakiyetinin önünde reis-i cumhurumuz müncî-i halaskâr-ı peygamber şiar gazi adîmü'l-emsâl hazret-i Mustafa Kemal Paşa olduğu halde hakimiyet-i milliyeye esasına müstenid büyük millet meclisimizce halk hükümeti olarak teşekkül eden fırka ve hükümet-i milliyemizin şaheseri olduğu malumdur.

Gazi-i müşarünileyh vezirlerinden birinde buyuruyorlardı ki hakikî zafer muharebe meydanlarında muvaffak olmak değil asıl zaferdeki muvaffakiyetlerin menâbiini kuvvetlendirmek milleti yükseltmektir.

İşte bu düstûr-ı hakikat ve hikmeti nazar-ı dikkate alan vilâyetimiz gençliği eskiden ismi mevcut cismi nâ-mevcut ticaret odamızı birkaç senedir daire-i intizam ve ciddiyete sokarak mücadele-i iktisadiyede menâbih ve esasâtı pîş-i hakikate koyup ilk kongresini dünkü cuma günü orta tederîsat mektebi salonunda akdetti.

Muhterem mebuslarımızdan mezunen şehrimizde bulunan İbrahim Bey riyaseti kabul ve deruhte ile okunan mufassal beyannamede inşaatı üç sene de hitam bulan ve bu sene faaliyete başlayan halı iplikleri fabrikasının yevmî çıkarmakta olduğu iplerin mahal-i sarfını dâimî bir surette tayin ve tespit etmek üzere işçiliği vilâyetimiz kadın ve kızları ellerinde bulunan tezgâhların fabrikaya merbutiyeti ve teksiri mevzubahis oldu. Uzun uzadıya taâtî-i efkâr bulunduğu sırada odanın nazar-ı ehemmiyete aldığı dâhili on maddeden ibaret husûsâtta evvel be evvel yerli mamûlât ve mahsulâtımızın koruma cemiyeti teşkiline bi'l-ittifak karar verilip hemen tertibatının icra ve faaliyete iptida edilmesi odaya tevdi olundu.

Cemiyetin alacağı tedbir halkımızın yürekten iltizam edeceği takdirle cây-gir olabileceğinden küçük büyük köylü şehirli her ferdimiz ve bilhassa ev kadınlarımız taraflarından daimi bir prensiple nazara alınmalı ve iltizam olunmalıdır ki bir memleketin dâhili sarfiyat ve ihtiyacatı dâhilen temin olunduktan sonra fazlasının ihracatı hariçten ithal edilmekte bulunan emtia-i ecnebiyenin kıymet ve bedelâtından fazla ve yüksek olmadıkça o memlekette servet ve gınâ bulunmak mümkün olamayacağı fennen aklen ve tecrübeten sabit olmuş kazâyâ-yı müslimedendir.

Binaenaleyh halen ve istikbalen yiyeceklerimizi giyeceklerimizi kullanacaklarımızı kendi ve Türk sanatkâr ve amillerimiz mamulâtına hasır etmeliyiz. Gazetemizde geçen senelerde bir iki defa yazdığım Almanların vatandaşlarına nasihat ve vasiyet ettikleri evâmîr-i aşereye benzer bizim Türk tecrübekarlarımız da “aklı olan fakir olmaz” kendi eşeğiyle odununu getiren kendi söküğünü kendi diken kazandığına göre harc ederek borca girmeyen pehlivanların sırtı yere gelmez.” Demişlerdir. Hakikat her zaman hakikattir.

Muharriri: Süleyman Sami

Şehir Mektubu (7 Mart 1928)

Geçen hafta mektubunda yazılan harikulâde şiddet-i bürûdet cemre-i sa-niyenin hulûlüyle mübeddil-i hiffet olacağı zan ve ümit olunduğu halde bila-kis izdiyâd-ı şiddet eserini gösterdiğinden tam on beş gündür ramazan-ı şerif münasebetiyle bu dinlenme ayının muktezasına göre toplanmak ve musaha-bet etmek ve lazimüt-tesviye işleri görmek şöyle dursun halkımızın çoğu er-kek, kadın evinden dışarı çıkmaya havadan müsaade ve kendinde cesaret bu-lamamakta idi.

Üçüncü cemre'nin toprağa düştüğünde bahar ve yaz kokusu duyulacak memleketçe bu sebeple geri kalan işler görüleceğini ümit ediyoruz. Bu sene-nin bu mevsimi Anadolu'nun her tarafında ve hatta sahillerde bile kar, bora, fırtınadan hali kalmayarak etrafta postaların işleyemediği dahi gazetelerde okunuyor. Binaenaleyh üç hafta evvel inikâd eden ticaret odamız kongresinde tensip olunan Yerli Mamulât ve Mahsulâtımızı Koruma Cemiyeti henüz teş-kil olunamayıp fakat önümüzde bayram olmak münasebetiyle herkes halince kendine ve evlât ve iyaline bayramlık yeni elbise ve ayakkabı alacağından bu kış günlerinde bil fiil tecrübe edenlerin itirafları veçhile ve fanteziye ve nümayişe elverişli zarif ve ince dayanıksız Avrupa kumaşlarına ve hazır elbise ve potin-lerine kirası gümrüğü ve ticareti üzerine konulmuş yüksek bedel paralar verilip hem para ve masraf yüzünden az zamanda ödenemeyecek ve yerine konula-mayacak borç ve harç içine düşmek ve hem de sıhhat-i vücudta mazerete uğra-mak moda perestliğine heves edilmeyerek alaca pazarında görülen her nevi ur-balık döşemelik yerli ve dayanıklı alacalardan koca karılar'ın eskiden beri adet ve devamlı örmekte oldukları yün çoraplardan ve yerli ayakkabılardan almala-rını tekrar tavsiye etmeklik zarûrî görülüyor.

İktisadi gayemize vasıl olmak için aklımızı başımıza alıp da evvelleri kir-manla eğirip güç ve geç vücuda getirdiğimiz çorap iplerini fabrikamızın halı iplerinden alarak şehirli, köylü kadınlarımız uzun gecelerde giyecekleri ve ço-cuklarına ve bizlere giydirecekleri çorapları olsun örmezlerse işimiz ve yaşa-yışımız berbat olacaktır. İbret gözümüzü ve kulaklarımızı açmaklığımızı ve bayrama alacaklarımızı mümkün mertebe yerli mamulatımızdan biraz kaba da olsa tercihen almaklığımızı arzu ve temenniden menfaat-i memleket namına geçemiyoruz ve geçemeyiz.

Muharriri: Süleyman Sam

Şehir Mektubu (14 Mart 1928)

Bu sene ramazanının talihi eseri olmalıdır ki on beş günü çok zamandır emsali görülmemiş cemre soğukları yüzünden herkesi soba başında geçirtirmiş ve toprağa düşen üçüncü cemre şiddet-i bürüdeti derece derece tenzil ve tadil eylemiş olduğundan genç, koca evlerinden dışarıya çıkanlar ramazan ihtilâtât ve musahebatı devresine yeni girmiş olduğu halde oruç tuttuğumuz ilk Perşembe gününden hesapla ayın on beşinci gecesi “tulû-ı kamer” akşamla beraber olacak iken yatsıya doğru pek geç doğmuş olmasıyla galiba bu ayın son çarşambası da bayramın ilk gününe tesadüf edecek diye oruçların eksik geleceğine merak edenler bayram hazırlığını bir hafta evvel görmek ve düşünmek kaydına düşmüşler ve erkek, kadın tüccar mağazalarına üşüşmüşlerdir.

Yerli malları satılan Alaca Pazarıyla haffafhanede yerli rençberlerimiz ve köylülerimizden başka memleketçe pîşvâyân erbâb-ı iktisat ve vatanperverandan pek az zevat görülmesi bir mahfel-i musahabe de mevzubahis olduğunda Avrupa asar-ı mesnuası nefais-cûyandan bulunan birkaç zat vaizler, muharrirler, konferansçılar, hele valimiz hep yerli mamulât ve mahsulâtına heves ve rağbet-i umumîyi tavsiye ediyorlarsa da bizim yerli sanatkârlarımızın da ne kadar dikkatsiz, hesapsız, dayanıksız iş yaptıklarını hiç nazar-ı dikkate alan ve söyleyen yoktur. Ez-cümle genç kunduracılarımız güzel ayakkabılarının her nevini pekâlâ ve yakışıklı yapmakta oldukları ve yaptıkları mamulât-ı mütenevvia memleketin ve hatta civar mahallerin ihtiyacını temine kâfi bulunduğu halde rahat ayakkabı giyenlerden ayakları nasırdan total gezenler daha çok görülüyor.

Bu da lâpçın kundura diktirenlerin ayakları ölçüleri alınırken ustalar bu işi acemi çıraqlara havale ederek sırasıyla numara düzenesinde kalıpları da olmadığından böyle ihtimamsız, hesapsız dikilen ayakkabılarını bir daha almamaya, memlekete muzır olsa da insan rahat edeceği eşyayı nerede bulursa oradan almaya tab'an mecbur ve muztarr olduğu cihetle yerli haffaf çarşısına bir daha uğramamaya insanın ahd-ı peyman edeceği geliyor demeleri üzerine bir zaman eski kunduracılık da Isparta'nın şöhret ve rağbeti Konya, Bursa, Aydın vilâyetlerinin bile ekser nukâtına kadar yayılmış iken sonraları dikkatsizlik, hilekârlık çürük iş yapıcılık halleri o rağbeti ve şöhreti kayıp ettirdiğinden Isparta haffaflarının dahi Kütahya'dan kunduralar getirtirmeye başladıklarını içinde bulunan mevsuk kimseler söyledi.

Hepimiz biliriz ki demircilikte metanet ve maharet-i kamilesi dünyanın her tarafında tanınan İngiliz'in makas ve çakısı, bizim beldelerimizde dahi rağbet ve şöretini kayıp etmeyip hala İngiliz makası, İngiliz çakısı ararız. Bulabildiğimizde başkalarının iki misli fiyatlı da olsa yine onu alırız. Yalnız kunduracılarımızın değil her sanatkarımızın yaptıklarını dikkatli, hesaplı hilesiz mükemmel yapmaya çalışmaları ve daima yaptıklarının rağbet ve şöretini arttırmaya uğraşmaları ümit ve temenni olunur. Zira otuz sene evvel Aydın şimendiferinin Eğridir'e kadar temdîdi ameliyatında kumpanya heyet-i fenniyesi o zamanda Isparta'da dört kuruş madeni paradan ibaret amele yevmiyesinin üç mislini yani on iki kuruş verip bizim şehirli ve köylü ameleyi kullandığında dikkatsizliklerinden münasebetsizliklerinden usanarak onları ref' ile İtalya'dan amele getirttiği görülmüştür. İşte o zaman heveskârân şâir ve edibimizden biri "Hilesiz kimseyi her millet arar hâr olmaz" "Hileli milleti içinde de ber-hâr olmaz" demiştir.

Ramazan-ı şerif iptidasından beri vaiz efendilerin dinen, aklen, hikmeten, tavsiye ettikleri hal ve hareket, meslekte istikamet ve işte sa'y ve gayret ve iktisab-i memduhiyete dikkat meseleleri değil mi böyle lekelerle tutulmayan oruçların zerre kadar fâidesi olmadığını vaiz efendiler söylemiyorlar mı? Bu mektubu yazıp bitirdiğim sırada mülhakatımızdan Şarkıkaraağaç'tan aldığım malûmata göre her tarafça meşhur ve makbul Rumelinin Balkan kaşarı denilen nefis peynir ayarında Anamas Yaylası'nda peynir yaptırıldığı halde mahalli ve civarın rağbetsizliği yüzünden İstanbul'a ve Ankara'ya sevk ve fûruhta mecburiyet hâsıl olduğunu işiterek müteessir oldum. İstanbul'dan Balkan peynirleri getirip satan bayilere ve onları böyle hudut haricinden peynir celbine mecbur eden müşterilere bilmem ne demeli.

Muharriri: Süleyman Sami

Şehir Mektubu (18 Nisan 1928)

Şehrimiz ve havalisinin öteden beri ilkbahar aylarının birincisi addolunan nisan iptidasından yarısına kadar çok güzel geçen günler kuvve-i namiyesiyle evvelki şedit soğuklardan gübrelî yerlere emekli ekilmiş ve büsbütün bozulmamış afyon mezruatı köklerinde taze yapraklar peyda olarak çapasına koşan amele kadınlar ve başlarındaki mahsul sahibi güle, güvene dönerken gazetemizin geçen haftaki 256 numaralı nüshasında ikinci sayfanın birinci sütununda münderiç “Doğum Armağanı” makalesini işçileri başında okuyan bir kârî çarşıda okuyanların yanına geldiğinde sahib-i makalenin dediği “Türk dilinde bin işçi, bir başçı” darb-ı meseline göre gazetenin altıncı yaşına girmek muvaffakiyetini kutlamak lüzumundan evvel iki yüz elli dördüncü nüshadan itibaren mecmua şeklinde otuz iki, sekiz ve on iki sahife çıkarttırmaya müsaade ve hasr-ı himmet eden meclis-i umumî-i vilâyet reis-i muhteremi vali-i âlimiz Ekrem Bey Efendi hazretlerinin memleketimize geleli üç seneye yakın bir zamanda her türlü imarat ve inşaat ve ıslahat yolunda gösterdikleri vâkıfane mesai-i ciddiyeden beri denilebilecek bu tekemmülatı takdir ve teşekkür için iptida biz reis-i müşarünileyhe gitmeli ziyaret ve teşekkür etmeli idik, zira matbaa müdürü bilzat İstanbul’a kadar gidip ucuz ve gayet değerli makine ve levazımatı getirmiş vali-i sabık Müfit Bey hazretleride tesis ve gazete-i ihraca muvaffakiyet göstermiş idi ise de sürümünün mahdudiyetinden uzun müddet yaşayamayacağı zu’um ve zehabında bulunanlarımız eksik değil idi. Her teşebbüsün mevcudiyet ve mükemmeliyetini tasarruf ve iktisat noktasından nazara alan müşarünileyh Ekrem Bey Efendi hazretleri bin işçi bir başçılığı birinci derecede hakkıyla kendileri göstermekte bulduklarından her zaman kalben ve umumen minnettarlığımızı meyanemizde hiç birimiz unutmuyoruz, ama lâzım-ül ifâ vecibeyi dahi ihmal ve tesâmuh etmemeliydik demesine karşı huzzardan bir ikisi eyyam-ı münasebe ve tatiliyede münferiden ziyaretimiz esnasında bazı muvaffakiyetlerden bahis geçirildiğinde (ben millet-i necib-i Türkiyemizin efrad ve memûrîn-i amilesinden ve failesinden en aciz ve fakat millet ve milliyeti inkırâz-ı muhakkaktan kurtaran reisi cumhurumuz hazreti gazi halâskâr ve peyrevânının emir ve irşad-ı celilelerine tevfk-i hareket eylemek sureti ile o feyz ve ilhamdan mülhem bir vazifedarım ve vazifemi tamamıyla ifa edebilirsem bahtiyarım.

Biz müddet-i memuriyetimizde bulunduğumuz memleket terakkiyat ve mesudiyetine ne yapabilirsek hep o memleket sekenesinin mâlen bedenen hizmet ve muavenet ve târik-î mesâide birlikte çalışan küçük büyük bütün arka-

daşlarımızın gayret ve himmetleriyle yaparız hakk-ı takdir ve şükran, memlekete fevkalâde hizmet ve hamiyet gösterenlerindir, diyerek tevazu ve adem-i memnuniyet gösteriyorlar. Memleketimize yeni geldiklerinde her memurun evkât-ı işigalatında birtakım eski görenek ve adetlerle mesâlih-i ibadi ta'vik ve evkatı tazyik edecek merasimi men ve ilân etmediler mi dediler.

Akvam-ı müterakkiye beyninde hiç kimse yekdiğerinden bir şey ummaksızın efrad-ı milleti yürekten sever ve heyet-i ictimaiye-i memleketçe muhtac-ı muavenet ve faaliyet herhangi işe ve şahsa mûktedir olduğu hizmet ve yardım eder. Biz de yeni devre-i inkılâp ve terakkiyatımız başlangıcında bulduğumuzdan bundan böyle memurlarımızdan nümâyış değil iş ve her birimizden yekdiğeri hakikî seviş ve yardım ediş bekleyeceğiz. İnşallah beklediğimizi de göreceğiz eski zamanlarda sefalet ve atalet perverişgahı tekkeler, imaretler ve adım başına lüzumsuz mescitler zaviyeler yapmak için şehirde köylerde toprağın altına para gömmedik.

Şimdi ise hepimiz toprağın altından madenler servetler aramaya ve çıkarmaya çalışacağız gözümüzü daima hakikatler üzerine açacağız erbab-ı irfan ve ikanımız “gözünü hakâyika yuman kimselerden daha bedbaht kör yoktur” dememişler midir? Her ilmi ve fenni ve hem de ciddi ve ameli vazifesini bilen büyük küçük her memur bizim rehnümamızdır. Onların arkasından kesilmez de doğru yola gidersek asla tehlike kuyusuna düşmeyiz. Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin gözü gönlü daima efrâd-ı Millet ve arâmgâhımız olan muhit-i ihtiyâcât ve refah ve mesudiyetine münatıf değimlidir bunu böyle göstermiyor muyuz dedim.

Fentebihû yâ uli'l-elbâb

Muharriri: Süleyman Sami

Şehir Mektubu (15 Ağustos 1928)

Bu hafta eyyâm-ı bahûrun kızgın sıcakları kış günlerinin şiddetli soğuklarından soba başını terk edemeyen ihtiyatkârlara serin ârâm-gahlarından yakıcı meydanlara çıkmaklığa pek de imkân ve müsaade vermiyor olduğu halde şehrin pazarı olmak mülâbesesiyle işim olan birkaç dükkân ve mağazaya uğramıştım. Müşteri beklemekte olan dükkân ve mağaza sahipleriyle musahiplerden kimi epeyce zamandır devam eden ve kedadlıktan kimi yağmursuzluktan iskalarının azlığından gölcük suyunun birdenbire kesiliverdiğinden bu günlerde pek bol ve mebzul surette çarşıya gelecek yerli bamyâ, patlıcan, elma, armut, üzüm gibi sebze ve meyveler gelmediğinden ve kimi memleketi ziyaret buyuran ordu kumandanı Asım paşa ile adliye vekili Mahmut Esat Bey hazretinin memleketçe gösterilen mihmân-nevâzlık ve hüsn-i kabul ve istikbalden pek memnun gittiklerinden bahs ediyorlardı.

Bu sırada belediyemizin esnafla müştereken geçen sene getirttiği yeni sistem yangın tulumbası makinesiyle çarşının mühim ve geniş mahallerini sulamakta ve bir derece kadar halka serinlik vermekte olduğu görülmesi üzerine kıştan çıkınca ilkbaharda biraz daire-i faaliyete giren belediyemizin ara sıra da küçük büyük bazı teşebbüsât-ı mühimme için devam-ı faaliyet eseri göstermekte olduğuna beyan-ı şükran ve memnuniyetle beraber mademki sokakların arastaların genişlemesiyle kaldırımların otomobiller seyir-i hareketine elverişli ve yayaları sıkımayacak surette yapılmasına himmet olunmuş ve olunmaktadır.

Mağaza ve dükkânların önlerinden daima akmakta bulunan hark suları kenarına hükümet konağı ve daire-i askeriye ve belediye civarlarında dikilmiş olduğu veçhile yazda, kışta yeşilliklerini pek de kayıp etmeyecek olan akasya ve emsali ağaçlar diktirecek daimi bir gölgelik ve serinlik temin etmesi elzem ve münasip olduğunu söyleyenlere karşı belediyemiz hayli zamandır gazetemizle neşr ve ilânını ve varidat ve mesarifini bilmek üzere hiç olmazsa birer kalem olsun yekünleri miktarını görmek istediğimiz bütçesinde bu masrafa karşılık olup olmadığını söyleyen oldu.

Muharriri: Süleyman Sami

Mabadi gelecek nüshaya.

Şehir Mektubu (12 Eylül 1928)

Geçmiş zamanlarımızda hal-i atalet ve tereddimizi dürbün nazarlarla görenlerimiz göğüs geçire, geçire “Bir milletin mukadder olursa feyz ve saadeti” “Esbabını hazırlar elbette hakkın hükümeti” diyerek sahib-i zuhurun zuhurunu beklerler idi. Vakta ki münci-i halâskârımız adimül emsal reis-i cumhurumuz Gazi Mustafa Kemal ve avan ve ensarı hazeratı zuhur edip kâinatça malûm ve meşhud olan muzafferiyat-ı harikulâdât üzerine tesis eden Hükümet-i Cedide-i Cumhuriyet-i Mübeccelemizin tarih-i tesisinden beş sene zarfında görülen teceddüt ve inkılâbât-i mühimmemizden biri de Türkçe lisan ve yazımızın Türklüğe has istiklali teşebbüsü idi.

Bir seneden beri camilerimizde hatip efendilerin Türkçe okumaya başladıkları hutbelerden heyet-i içtimaiyemiz efrad-ı umumiyesi hakayık-i islamiye ve vacibat-ı insâniye-i medeniye ve mukteziyeyi anlayıp eski okumak, yazmak zorluğundan okuyamamış, yazamamış olanlarımıza şevk ve heves gelerek gece gündüz talim-i huruf kurslarına devam ediyorlar. Az zamanda Türkçe yazımını herkesin öğreneceklerine kanaat-ı kamile hasıl olmaktadır.

Gazi-i müşarünileyh hazretlerinin her vilâyette muhterem heykellerinin rezkini görenler, şehrimizde de bu eser-i bihterin vücudunu küçük büyük halkımızın her ferdi kemal-i iştiyakla yüreğinden arzu ve temenni edip Meclis-i umumî-i vilâyetin geçen seneki içtimaında tahsisatı bütçeye konulmuş ve levazımını istihzâr ve temine çalışılmakta bulunmuş olduğu anlaşılmiş idi. Şehrin medhalinde bu abidê-i muhteşemenin yeri idâre-i mülkiye ve askeriyeye hazırlanmakta ve vilâyetimize memur olalı üç senedir memleketin ihtiyacât-ı umraniye ve iktisadiyesini tekâmül-i tedrici usul-i kanuniyesine tevfikân nazarlarından hiçbir dakika dûr tutmayan valî-i âlimiz Ekrem Bey abide-i mebsuta istihzaratına bizzat devam ve nezaret etmekte iken arızâ-i vücudiyelerine binaen iki ay mezuniyetle meskat-i re’si olan Ankara’ya azimet etmeleri dolayısıyla takip ve ikmal işi bittabii avdetlerine muallak kalarak bu kere müddet-i mezuniyetinin karîn-i inkıza ve arıza-i vücûdiyesince lehül hamd mahzar-ı şifa olmasından dolayı bu lâzime-i mühimmenin dahi İstanbul ve İzmir’ce tekemmülüne ait vukuf ve ihtiyacı anladıktan sonra İzmir tarihiyle avdet edecekleri istihbar olunması üzerine vürudlarına intizar edilmektedir.

Bisselame geldiklerinde bu maksad-ı mübecceli ikmal ve derece-i gayeye isal ile beraber henüz vilâyet namına iştirâ ve resm-i tevsimi icra olunamayan

bir tayyarenin bedel-i iştirasını haddi kifayetine iblâğ ve bunu da mertebe-i matlubeye ifrağ etmek vecibesi öne gelir ki inşallahu Teâlâ hamiyet ve vatan-perver halkımızın bunda dahi olanca kudret ve himmetlerini diriğ etmeyeceklerini bedihî ve aşikârdır.

Vakia bu sene temadi eden yağmursuzluğun neticesi ihracat sebebiyle harıçten para getirecek afyon mahsulü hiç menzilesinde ve fiâtı düşkün olup mahsulât-ı sairenin dahi sene-i sabıka nisbetle nısf ve sülüsân derecesini geçmemiş ve suya muhtaç sebzevat vesairede pek az olmuş beynel esnaf kesadlık ve para darlığı elyevm devam etmekte bulunmuş ise de öteden beri tecrübekarlarımız 36 senede bir kere devir ve hava-i tebeddül ettiğinden böyle darlıklar ve aralıklar eski zamanlarda da görüldüğü halde bunu kıştan bilenler kış günlerinin yağmur ve kar sularıyla şehrin daimi cari sularını harimlerine, bahçelerine çevirir, sular ve ekip diktikleri yağmursuz susuz kalırsa bile büsbütün yağmaz ve kurumaz ve az çok menfaatten mahrum kalmaz iken bu sa'y tecrübeyi atf-ı nazar olunmaması yüzünden bu darlık ve ızdırıp bu sene ziyadece görülmüştür.

Bunu fenni ve ilmi tetkik eden “Abdülfeyyaz Tefvik” Cumhuriyet Gazetesi'nin 8 Ağustos (1)928 tarihli nüshasında diyor ki 35–36 senede bir kere bu hal-i ahkâm cûya muktezasından olup bu kuraklığa yeni girdiğimizden gelecek senelere âit zirâi faaliyetlerimize dikkat etmek ve iska ve irva çarelerini kıştan düşünmek lâzımdır. Buna sa'y ve gayret etmelidir. Lâkin bizde sa'y ve gayretin şekli eskiden ahlâken seciye-i salime ve mutarridesine tevfikan mesaide şen ve şâtır yaşamak ve zerk ve sa'y ın birbirini itmam edecek intizam cereyanına riayet ve dikkat eylemek ehem-i vacibatdan olduğu halde esbab-ı mucibe-i ızdırıp ve müşkülâtı nazar-ı dikkate almaksızın başladığımız işler biraz makûs neticeler verince dûçâr olduğumuz gam ve endûhı gidermek için hemen meyhanelere, kerhanelere koşuyoruz.

Aklen, fennen muzır-ı sıhhat ve hayat şeyleri irtikâpla daha ziyade yeis ve fütura dûçâr ya iflâs veya intihar gaye-i feciasına giriftar oluyoruz bunlardan sarf-ı nazarla gördüğümüz müşkilat ve ızdırabatı meda-i intibah addederek sa'y-i icab-ı hal ve zamane göre tezyid ve tedâbire tevfik etmek şeklinde izale-i yeis ve fütura hasr-ı âmâl ve efâl etmeliyiz. Zira şehrimizin başucunda ovamızın her tarafına cari olabilecek bir gölcük ve suyunu akıtacak bir buçuk asırlık erbab-ı fen ve tecrübenin yaptırdığı bir de tünel vardır. Makine devrinde bulunuyoruz. Gerek bütün sulara memur belediyemiz ve gerek ashab-ı emlâk ve arazi birliğiyle bir motor getirтип lüzumunda kifayet miktarı iska ve irva suyu icra edilse ve kıştan şehir yağmur ve kar suları boşa akıtılmaksızın eski tec-

rübe adamlarının yaptıkları veçhile bağlar, bahçelere su verilse ve idare-i ruz-merrece de her ferd, her aile, her sınıfımız kazandığımızı göre harçlanacağı-mızı muvazene edip ihtiyâcâtımızı mahsul ve emtia-i dâhiliyemizden teminle modaperestliğe ve yek diğere ittiba ve taklid-i hal ve hareketle kazanmadan borca girmeye ve muzır-ı sıhhat ve haysiyet sefahatlere yeltenmeye koşulmasa elbette halen ve istikbalen bu derece müşkülât ve ızdırıp görülmeyeceğinde ve belki ihtiyât-ı sermayesi bile kısmen elde edileceğinde şüphe yoktur.

Mabadı var...

Şehir Mektubu (3 Ekim 1928)

Bu hafta bağlar bozulup havanın serinlik hâsıl ettiği ve şiddet-i harareten şikâyete mahal kalmadığı cihetle herkes kış hazırlıklarına devam etmekteyse de aylardan beri temâdi eden yağmursuzluk her hâsılatı feyiz ve bereketçe nakısadar ettiği halde üzüm mahsulünün sene-i sabıka nispetle biraz feyz-nak olduğundan her bağ sahibi kış günlerinde yenilecek pekmezlerini sirkelerini yapmışlardır. Fakat yine yağmursuzluğun yüzünden üzümlerden eskisi gibi bereketli şire çıkmayıp senenin kuraklığından kır bağları sahipleri ağustos içinde sergi yapıp sinîn-i sabıkadan ziyade üzüm kurutmuşlar kış yiyeceklerini kilerlerine koymuşlardır.

Bu mevsimde hicret eden Rum ve Ermenilerin üzüm ve cebreden taktir ettikleri rakı faidesini nazara alan iktisatçı gençler bir küçük şirket akdiyle Isparta ve havalisinin müsekkirat işlerini yolunda deveran ettirmekte bulunan Müsekkirat İdare-i Mahsariyesi müdürü Refik Bey'e bil-müracaa gösterdiği teshilat üzerine Aydın müdüriyet-i merkeziyesine kadar gidip Isparta'da bir müsekkirat fabrikası tesisi esbabına teşebbüs eylemişler ve bu sebeple Isparta ve havalisi üzüm bağlarının teksirine yeltenenler peyda olmaktadır.

Bu sebeple memleketin terakkî-i hars ve iktisadına yeni bir vesile daha elde edileceği nazar-ı memnuniyetle müntezar ve ümit olunmaktadır. İlk güzlük mevrûâtı'nın zamanı gelerek yağmursuzluk dolayısıyla kuruya ekilemeyen afyon mahsulünün susanlarla ve harimlerini afyondan istifadeyi temin etmek üzere şehirde ve köylerde bağ ve bahçeler iska ve irvasına mahsus menba sularını sebzevatça ihtiyaç kalmamasından dolayı afyon tarlalarına çevirerek gece gündüz sulamakta ve mevsim geçmeksizin güzlük afyonları ekmektedir. İnşaallah kariben bereketli yağmurlar da yağar da zer'iyât-ı saire dahi vaktinde ekilir dikilir.

Muharriri: Süleyman Sami

Şehir Mektubu (14 Kasım 1928)

Bütün vilâyetimizde olduğu ve olmuş olacağı veçhile şehrimizde de geçen haftanın en şen ve şakrak günü birinci teşrinin yirmi dokuzuna rastgelen beynel avam ağras günü dediğimiz Pazartesi günü olmuştur. O günün sabahında mahallatda kâin emakin-i resmîye ve hususîye-i ma'rûfe cephele millî bayraklarla donatıldığı gibi çarşı içinde ve daire-i hükümet civarında bulunan mağazalarla dükkân ve emâkin-i saire cephele dahi millî sancaklarla donatılmış ve saat dokuz buçukda binlerce erkek, kadın hükümet pişegâhında ve daire-i askeriye önünde toplanıp merasim-i tebrik ve tesid yapılmış ve bunun bahşettiği sürur ve ibtihaç halkımızı bir nur-ı feyz ve inşirahla akşama kadar ve gecede âsâr-ı şâdımani nümayişleri içinde çok sevinçli yaşattırmıştır. Çünkü bu id-i millî Türk devlet-i müstakilleminin ilk İdare-i Cumhuriyesi ilânına rastgelen mübarek günün altıncı senesi dönümüne âlâmet ve işaret olan en büyük Türk bayramıydı.

Bunda his olunan sevinçler ferahlar küçük, büyük her Türk ferdinin yüreğinden kopup gelen âsâr-ı mesâr ve şetâattan olduğuna zerre kadar şüphe yoktur. Zira hak ve adalete teşne olan ruh-ı beşer idare-i sabika ve sâkıtanın müddet-i medide tevali ve her sene tezaid eden hüzn-aver mahrumiyetlerini hatıra getirdikçe ve İdare-i Celîle-i Cumhuriyemizin de beş sene zarfında âsâr-ı mesudiyet ve terakkîyatını gördükçe bilmukayese his ve müşahede ettikleri muvaffakiyetin sürur-ı bî-gâyatını yürekten gelme bir his-i ceditle izhar etmeleri tabii bir haldir.

İnkılap ve İdare-i Cedide-i Mübeccelemiz ne yaptı, bize neler gösterdi evvel be evvel bunu mücmelen beyan edelim.

1-Harb-i Umumî-i meşumun neticesinde inkırâz ve in'idâme mahkûmiyetimizi kararlaştıran zümre-i âliye taraf taraf bazı vilâyetimizin işgal ile kuvve-i işgalîyenin çizmeleri altında payimal-ı hakaret ve sefalet olan yüzlerimiz kanlara bulanmış olduğunu gören nazar-ı ilâhî masum kullarına rahmet ve adaletle bakarak "izâ erâdallahu şeyen heyee esbâbehu" mısdağınca takdir-i ezelisinde maye-i hilkat ve mevcudiyetini hubb-ı vatan ve sadakatle yoğurtmuş olduğu münci-i halâskâr ve bütün enzar-ı âlemde daha ve muvaffakiyeti teslimgerde sığar ve kibar olan reis-i cumhurumuz hazreti gazi-i peygamber şiarı meydan-ı mücadele rehberliğine sevk ile haksız müstevlileri ve hem fikirleri ülkemizden çıkarmak ve Türkiyemizi sahib-i hakîkileri elinde bırakmak kudretini izhar buyurmuştur.

Mabadı var

Şehir Mektubu (18 Haziran 1930)

İki hafta evvelki Cuma günü askeri talimgâhında orta mektep talebelerinin yaptıkları idman bayramında gösterdikleri çeviklik ve intizam şehrimizin halkınca bais-i sürur olduğundan başka, kızların oğlanlardan daha parlak eseri istidat ve maharetleri şâyân-ı şükran görülmüştür. Mekteplerimizin hepsinde kâfi derecede “Futbol” meydanları olmadığı halde görülen muvaffakiyetin bu derecesini vucuda getiren muallimlerin hizmetlerine diyecek olmamakla beraber orta mektebimizin semt-i şimalisinde Tahir Paşazade Salih Bey'in bahçesini müdür Hilmi Bey iki bin küsür liraya istimlak ederek hudut duvarını yaptırmış ve meydan-ı matlubu gelecek seneye hazırlamakta bulunmuşlardır.

On beş sene evvel mektebin ilk binasını müteakip garp cihetinde tefrik edilen bu meydanı o vaktin müdür ve muallimlerin aylarca maaş alamamaları dolayısıyla jandarma dairesine satıp maaşları alabilmişlerdi. Muhasebe-i hususiye-i vilâyetin kâffe-i mekatip muhassasatını temin ve aybaşında ita ettirmeğe maarif perverlerinden mââda böyle şiddetli lüzumu tâbii ve bedihî görünen şeyler bedellerini de karşılaştırması asarı terakki ve inkişafatın sene be sene tedricen husule getirilmesinin bürhan-ı celilidir. Kimi satar kimi alır her kimse eserile anılır derler.

Fırka-i askeriyenin teşekkülünden beri bu sahada görülen âsâr-ı ümran ve intizamdan daire-i askeriye ve mektep cepheleri mebdde ile eski debboya doğru yapılan yeni yol şosesinden sonra mahfili askeri arkasından dahi ciheti askeriyece istimlak olunan bahçeden bir küçük park şeklinde yeni bir bahçe ve havuz yaptırılması ve mekteple daire arasında kargir bir de efrat koğuşu yaptırılmakta bulunması ayrıca yine şayan-ı teşekkürdür. Kıştan evvel hükümet konağı cephesinde vâsi ve merasime kâfi hale getirilmesinde binaya yanaşan cihetlerin yapılacak çimento ameliyatı havanın müsaadesine teallük olunmuş kalmıştı. Haziran'ın hulül ve duhulüyle bu ameliyeye dahi başlanılarak parka doğru olan şark cephesinin garp cihetindeki yeni çeşme ve civarı sahalarının çimentoya müteallik işleri yapıлып bitirilmiştir.

Bu hal-i intizam ve manzara-i insicamı görenler vali-i âlimiz Ekrem Beyefendi memleketimizde vürûduna kadar niçin nazar-ı dikkate alınmadığına teessüfle vali müşarunileyhin bu ve bu kabilden olan mehasını iğmâz-ı ayn etmeyerek sene be sene, peyderpey vucuda getirmekte olmasını şükürle yâd ediyorlar. Mabadi haftaya

Muharriri: Süleyman Sami

Şehir Mektubu (22 Temmuz 1930)

Mekteplerimiz derslerini, imtihanlarını bitirip mevsimin hararetili günlerinde dimağlarının vücutlarının dinlenmesi için talebesini bir devre-i istirahatete sevk ve ithal eylediler.

Bunlar meyanında Konya Lisesi ile Isparta orta tedrisatını ikmal ve sınıfın üst tarafına da intikal eden hafidlerim arz-ı teşekkürde muvaffakiyetlerini müjdelediklerinde bu teşekküratınızı muallim ve mürebbilerinize arz ve takdimle devr-i cedit ve celil-i cumhurumuzun hal ve istikbalinin sizden ve rüfeka-yı sairenizden istediği asarı muvaffakiyata hasrı fikir ve vücut edip asar-ı amelîyesini gösterdiğiniz zamanda kendiniz dahi şayanı tebrik ve takdir görülebirlersiniz. Çünkü bilmek, işlemek içindir. İyi işleyebilmek için de her şeyin fenni usulünü bilmek lazımdır. Bellenilen şeyler işlenmezse bu hal yerler altındaki altın madenlerini keşfedip hafriyatını yapmayarak yalnız keşif halinde bırakmak, ne kendimizi ve ne de efrad-ı umumiye-i millete bir gûna faide verememek, demek olur.

Kemâlât-ı beşeriyenin tekemmülâtı medeniyesini bin üç yüz bu kadar seneden beri her asrın her ferdine tebliğ ve tavsiye eden evamir ve ahkâm-ı islamiye insanların ilmihâllerini bilmekliği farz eylemiştir. Bunu yalnız abdest, namaz, oruç, zekat, hac gibi ibadât-ı bedeniye ve maliyeye münhasır zanneden muallimîn-i eslâf vazifelerini böyle bir şeyler öğretmekten ibaret sayıyor ve öğrenenler de abdestlik, namazlık okumayı öğrendik kafidir diyor. Bu kadarla kanaat ediyorlardı. Hâlbuki ilmihâl denilince dünyevî, uhrevî her faideyi, her zararlı şeyleri bilip faidelilerini mâ-dâme'l-hayât artırmak ve zararlılarından kaçmak farz kılındığı ve bu cihetle, dünya âhiretin ekinliği olması nokta-i nazarından evvelâ dünyalığı bilmeli ki saadet-i uhreviyeyi tamamıyla bulmaya muvaffak olmalıdır, diye mekteplerimizin senelere ve derecelere ayırdığı mütenevvi dersleri bilmek zarûri bulunduğu cihetle çokluğundan ekserinizin yılgınlık getirdiğiniz malûmat-ı müktesebenizi her suretle temin-i maişet ve istikbal edebilecek zan ve kanaatında bulunmayınız.

Yani bir diploma aldıkyı, bu diploma amel-i mesaide bulunalım, bulunmayalım bizi her yerde her zaman arzumuza göre yaşattırır zannetmeyiniz nimet külfet mukâbilidir. Külfetsiz nimet olmaz olsa da payidar olamaz. Tahsil ettiğiniz ilim şü'abât-ı mütenevviaya ayrılan ulûm-ı âliyenin pek cüz'î bir nev'idir. Bu nev'î nef-i âmm olan ameliyat-ı sınıyede tatbika özenmelisiniz de hey'et-i

içtimaiyede sırf hava-yı nefse tabi müstehlik ve sefih sınıfında değil, hûsn-i hâl ve harekâta sahip ve her işinizde rağbet ve itimadı calip birer müstahsil sınıfında bulunmalısınız.

Meselâ insanların her yerde muhtaç oldukları yiyecek, giyecek, oturacak ve yatacak levazımını mümkün olduğu derecede kendi ülkemizde yetiştirmek ve yetiştirdiğimizi kullanmak en çok menfaatli ve umuma lâzım şeylerden olduğu halde bu gün cahil dediğimiz şehirli, köylü, çiftçiler ekin, diken işlerini yapmasalar, açıklıktan, tezgâh dokuyanlar, bez, alaca, şayak ve emsalini vücuda getirmeseler ve Avrupalılar göndermeseler, çıplaklıktan ve debbağ haneler kösele, vidale, gön, sahtiyan ve uskar çıkarmasalar, yalınayaklıktan duvarcılar, dülgerler ve kiremitçiler oturacağımız yerleri yapıvermeseler, açıkta kalmaktan kurtulamayacağımızı hep görüyoruz. Bunların fennî amelî terakkiyatına çalışmak mektep görenlerin üzerlerine farz olan ilmihâlimizdendir.

Öğrendiğinizi papağan gibi söylemekle değil söylediğinizi işlemekle gösterebilmelisiniz dedim. Konya lisesinden gelen hafidim üzerindeki giydiği elbise kumaşının Karamürsel fabrikası ve astarlar, kravatlar, mendiller Adana ve Bursa fabrika ve tezgâhları ve iskarpin yerli debbağ haneleri ve çoraplar...

Mabadı var

Muharriri: Süleyman Sami

 Dizin

A

Abdi Paşa 36, 38
Abdülfeyyaz Tevfik 67
Adalar Denizi 7
Adliye Nezaret-i Celilesi 2
Adrasan Burnu 7
Afşar 8, 9, 10, 17, 24
Afyon 63, 67
Ağros 17
Ahali Fırkası 3
Ahmet Müfit Bey 21, 34
Akdeniz 7, 38
Akşehir 8, 9, 10, 11
Akşehir Beli 9
Alan 9
Anamas Yaylası 62
Ankara 62, 66
Antalya 5, 6, 7, 8, 10, 11, 16, 19, 21, 32,
38, 40, 41, 55
Aristidi Paşa 11
Arnavutlar 44
Atabey 24
Avrupa 6, 7, 11, 45, 48, 60, 61
Ayazmana 56
Aydın 2, 4, 6, 7, 9, 10, 48, 61, 69

B

Bağdat 30
Balkan 21, 62
Barla 17
Böcüzâde 18
Bucak 6, 41
Bulgaristan 11, 12, 13
Burdur 6, 7, 9, 12, 13, 21, 41, 55, 56
Bursa 61, 73

C

Çankaya 43
Çapalı 9
Çarıksaray 16
Çay Köprüsü 11
Çimendere 9

Cumhuriyet Gazetesi 67
Çünür 5, 23

D

Deliktaş 8, 9
Denizli 56
Derbent 23
Dereboğazı 5, 6, 19, 40
Dinar 2, 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 23
Doktor Hüseyin Remzi Bey 44

E

Ebubekir-i Sıddık 37
Ebuzziya Tevfik Bey 50, 51
Eğirdir 2, 3, 4, 8, 9, 10, 11, 17, 24, 42,
56
Ekrem Bey 34, 63, 66
Eskişehir 42

F

Fahrettin Paşa 33
Fandas 23
Fevzi Bey 25
Finike 8
Fransa 11
Frengi Hastanesi 21

G

Garkın Çiftliği 8
Gülhâne Hatt-ı Hümayunu 15
Gurebâ Hastanesi 17

H

Hacı Emin Efendi 36, 38
Hacı Eşref Ağa 2
Hacı Said Efendi 2
Hafız İbrahim Bey 28
Halil Hamit Paşa Kütüphanesi 25
Hamidâbad Sancağı 1, 4, 10, 11, 13
Harb-i Umumî 40, 70
Hasan Efendi 12
Hasan Tahsin Paşa 35

Havuzlu Pınarlar 56
Hilmi Bey 71
Hızır Bey 24
Hoca Hacı Hüsnü 28
Hoyran 10, 17
Hüsnü Bey 35, 55

I

İleydağı 9
İngiliz 62
İran 30
İskenderiye 6
İsmet Paşa 39, 64
Isparta 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11,
12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21,
23, 24, 33, 41, 42, 43, 55, 56, 61,
69, 72
İstanbul 1, 2, 7, 10, 15, 28, 34, 48, 49,
50, 53, 62, 63, 66
İttihat ve Terakki 3, 19
İzmir 7, 10, 11, 39, 40, 43, 48, 50, 66
İzmit 8

K

Karaağaç 2, 9, 10, 11, 16, 24
Karahisar 8, 40
Karaman 6
Karamürsel 73
Kaş 8
Kastamonu 22
Kavak Alanı 9
Kaya Çeşme 22
Kaymakam Sami Bey 24
Kaymak Kapı 22, 56
Kaymak Kapı Caddesi 22
Kazanlıklı Rıfat Efendi 12
Keçiborlu 9, 11, 17
Kekova 8
Kıbrıs 7
Konya 3, 4, 6, 8, 10, 11, 13, 14, 17, 21,
33, 38, 53, 61, 72, 73
Koz Ağacı 14

Küçük Hacılar 13
Kumdanlı 10

M

Mahmut Esat Bey 65
Maliye Nezareti 13
Medrese-i İrfaniye 28
Mehmed Emin Efendi 3
Minasun 14
Mustafa Kemal Paşa 42, 58

N

Nadir Bey 17
Nafia Nezareti 3, 5, 6, 7, 10, 14, 16
Nazif Bey 28
Nuri Efendi 22

O

Orhan Sami Bey 29
Örkenez 8, 9, 10, 11
Osman Gazi 30
Osmanlı Devleti 2, 12

P

Pavlu 17

R

Ravza-i İrfan Mektebi 28
Refik Bey 69
Rıfat Bey 24
Rumeli 8
Rusya 8, 21
Rusya İmparatoru 8

S

Şakir Efendi 21
Şam 6, 7, 8, 30
Sami Bey 17
Şark Halı Kumpanyası 56
Selahattin Bey 23
Senirce 3, 5, 10

Senirkent 10
Şeyh Ali Ağa 24
Seyit Battal Gazi 42
Sultan Mahmud-ı Sani 33
Şûrâ-yı Devlet 17

T

Tahir Paşazade Salih Bey 71
Takfuryan Efendi 7
Tanzimat-ı Hayriye 15
Tayyare Cemiyeti 37, 55
Tefenni 2
Titreyen Beli 5
Tülü boğazı 9
Turan 30
Türkiye 30, 33, 42, 54
Türk Ocağı 56

U

Uluborlu 9, 10, 11, 18, 24, 29

Y

Yalak Beli 6
Yalvaç 8, 9, 10, 11, 16, 24
Yerli Mamulât ve Mahsulâtımızı
Koruma Cemiyeti 60
Yunan Muharebesi 7

Z

Zengibar 9
Zeynelabidin 3, 4, 14
Ziraat Bankası 31
Ziraat Nezareti 12

Kısa Lügatçe

Abidât-ı milliye: Milli anıtlar
 Adimü'l-emsal: Emsalsiz şey
 Ale'l-ıtlak: Umumiyetle, genel olarak, mutlaka, nasıl olursa olsun
 Âlimâne: Âlime yakışacak surette
 Âmâl ve ef'âl: Ümitler, dilekler ve işler
 An-samim-i temenni: İçinden temenni etmek
 Ârâm-gâh: Dinlenilecek yer, dinlenme yeri
 Asar-ı ameliye: Pratik vazife
 Ayş u Nûş: Yaşama ve ölme
 Ba'de'l- asır: Asırdan sonra
 Ba-husus: en çok, hele
 Bidaye-i inkılap: İnkılabın başlangıcı
 Bilmuvasala: Vasil olma, varma, yetişme
 Cehl: Câhillik, bilmemezlik.
 Cemre-i sâniye: İkinci cemre.
 Dimâğ: Beyin, akıl, şuur
 Edvâr-ı sâbika: Eski devirler
 El-akdem fel-akdem: En öncesi en sonrası
 Emtia-i ecnebiye: Yabancı memleket malları.
 Enzar-ı âlem: Âlemin bakışları
 Evamir-i aşere: Yahudilikte riayet edilmesi şart olan on kaide
 Evvel Be Evvel: Her şeyden evvel
 Eyyam-ı bahur: Ağustosun ilk haftasında olan en sıcak günler
 Fetâva: Fetvalar
 Fevt: Bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma
 Feyz-nâk: Feyizli, bereketli.
 Füyuz-ı milli: Milli ilerleme, çoğalma, verimlilik
 Güft ü gû: Dedikodu

Günâ gün: Günden güne
 Hadşe bahş-ı derun: İç üzüntüsü oluşturmak
 Hafid: Evlat, Oğul, torun
 Hal-i atalet: Bomboş yatıp durma, boş dolaşmak
 Hasb-el-mevsim: Mevsime göre.
 Heyet-i muhtereme: Değerli kurul
 Hulûl: Girme, Gelip çatma
 İdare-i beytiyye: Ev idaresi.
 İhtifalât-ı lâzime: Gerekli merasimler, törenler
 İlga: Lağv etme, kaldırma, bozma
 İllet-i mezkure: Adı geçen hastalık
 İn'ikat: Kurulma, düzenlemek.
 İnkişâfât: Gelişmeler, meydana çıkmalar, buluşlar
 İntişar-ı illet: Hastalığın yayılması
 İnzal-i mesaib: Felaketlerin gönderilmesi
 İrva ve iska: Sulamak ve su vermek.
 İsrifat-ı memnua: Yasak edilmiş harcamalar
 İyal: Bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler, kadın, eş.
 Kâbil-i sükena: Oturmaya elverişli, oturulabilir
 Kâffe-i mahallat: Bütün mahalleler
 Kâffe-i Mekatip: Bütün Mektepler
 Kavaid: Kaideler, usuller, kurallar
 Kavanin-i Cedide: Yeni kanunlar.
 Kemâlât-ı Beşeriye: İnsanların bilgi ve ahlâk güzelliği bakımından olgunluğu
 Kuvve-i nâmiye: Nemâlandırıcı kuvvet
 Labecin: Sızdırmaz
 Lâpçın: Ayağa geçirildikten sonra gaytanla bağlanan mest.
 Lâzım-ı tesviye: Düzeltmeye gerek duymak.

Maarif-perver: Eğitimi koruyan, eğitimi seven

Makamat-ı mühimme: Mühim makamlar.

Malûmat-ı Müktesebe: Kazanılmış, Elde edilmiş malûmat

Matlub: Talep edilen, İstenilen, Aranılan şey

Meclis-i işret: uygun

Menâtik-ı münâsibe: uygun bölgeler

Memba-ı İlim: İlim kaynağı.

Mesâî-i meşkûra: Teşekküre değer çalışmalar ve gayretler

Mihmannüvaz: Misafire ikram eden, misafiri ağırlayan

Muhassasât: Bir kimseye verilmiş olan maaş

Mukniane: İnandırıcı (iknâ edici)

Musahabet: Sohbet

Muvaffakiyet: Allahın yardımı ile başarı gösterme

Muztarr: Zorunlu

Mücerrebân: Denenmiş olanlar, denenmişler.

Müddet-i medide: Uzun zaman

Münderic: İçinde bulunulan, yer almış,

Münhedim: Yıkılmış, harap olmuş.

Müskirât: Sarhoş eden şeyler.

Nakise-dâr: Kusurlu, eksiği olan.

Nazar-ı memnuniyet: Hoş bakış.

Nâsa: İnsanlara

Nev-residegân: Yeni yetişmiş gençler

Nev-Be-Nev: Yeniden yeniye

Peyda olmak: Meydanda, açıkta.

Pey-der-pey: Birbirinin ardı sıra, Yavaş yavaş

Pey-revan: Ardından gelen

Pişgâh: İş yeri, fabrika

Pişvâyân: Reisler, başkanlar

Rekz: Dikmek

Rub' asır: Çeyrek asır

Sağır ve kebir: Küçük ve büyük

Sarf-ı Nazar: Vazgeçme

Sekene: Sakinler

Selef ve eslef: Eski ve yeni

Semti-i şimâli: Kuzey bölge

Sene be-sene: Seneden seneye

Sığar ve Kibar: Küçükler ve büyükler

Surur-ı bigâyât: Sonsuz sevinçler

Şayan şükran: Şükrana lâyık olan

Şiddet-i Bürudet: Şiddetli soğuklar.

Şiddet-i Hararet: Şiddetli sıcaklık

Şimendifer: Demir Yolu

Şuûn-ı mühimme: Önemli işler

Taammüm: Yaygınlaşmış

Tabib-i hâzika: İşinin ehli doktor

Teceddüd- perver: Yenilik taraflısı

Tedabir-i mukteziye: Gereken tedbirler

Tedabir-i müessire: Etkili, İz bırakan tedbirler.

Tefrik: Ayırma, Seçme

Tekemmülât-ı Medeniye: Medeniyetin tekâmülü

Temâdi: Sürme, sürüp gitme.

Ümid-i ati: Gelecek ümit

Vâcibât: Yapılması gerekli olan şeyler, görevler

Vareste: Geri kalmış

Zükûr ve inas: Erkekler ve kadınlar

Zeriyât-ı saire: Diğer ekinler.

Zî-hayat: Canlı

Ekler

ŞEHİRMEKTUBU

İki hafta evvelki cuma günü askeri talimgâhında orta mektep talebelerinin yaptıkları idman bayramında gösterdikleri çeviklik ve intizam şehriniz halkınca baa-isi sürur olduğundan başka kızların oğlanlardan daha parlak eseri istidat ve maharetleri şayanı şükran görülmüştür. Mekteplerimizin hepsinde kâfi derecede «Fotbol» meydanları olmadığı halde görülen muvafakiyetin bu derecesini vücud getiren muallimlerin hizmetlerine deyecek olmakla beraber orta mektebimizin semti şimalisinde Tahir paşa zade Salih beyin

beş on günlük bir sabır gösterip ondan sonra sevki tabiatla refikalarına sokulacaklar ve aldıkları marazı onlara da musallât etmekte gecikmiyecektir.

Bundan sonra; bir taraftan, kendilerinde mesane, husye iltihapları, fistüller ve akameter ve eğer firengi varsa felçlar ve hezeyanlar başgösterirken, ötede masum kadın da şedit rahim ve kasık ağrıları içinde kıvrılarak sesi kısılacak, çaçı dökülecek. Hamile kalırsa sukutlar bir-birini tevali edecek. Kazara dünyaya gelen evlatta ya matuh, ya malûl doğacaktır:

Dikkat ediniz! Yolunuz levisten, çirkâptan uzak, taşsız, dikensiz bir hayat yolu bir sıhhat yolu olsun.

Doktor
Mâhip Nuretin

bahçesini müdür Hilmi bey ikibin küsur liraya istimlak ederek hudut divarını yaptırmış ve meydana matlubu gelecek seneye hazırlamakta bulunmuşlardır.

Onbeş sene evvel mektebin ilk binasını müteakip garp cihetinde tefrik edilen bu meydanı o vaktin müdür ve muallimlerin aylarca maaş almamaları dolayısıyla jandarma dairesine satıp maaşları alabilmişlerdi

Muhasebei hususiyeyi vilâyetin kâffei mekâtip muhassasatını temin ve ay başında ita ettirmeğe maarif perverlerinden maada böyle şiddeti lüzumu tabii ve bedhîî görünen şeyler bedellerini de karşılaştırması asarı tarakkî ve inkişafatın sene besene tedricen husule getirilmesinin bürhanı celilidir. Kimi satar kimi alır her kimse eserile andır derler.

Fırkai askeriyenin teşekkülündenberi bu saha da görülen asarı ümrân ve intizamdan dairei askeriyeye ve mektep cepheleleri mebdelen eski debboya doğru yapılan yeni yol şosesinden sonra mâhfilî askerî arkasından dahi ciheti askeriyeye istimlak olunan bahçeden bir küçük park şeklinde yeni bir bahçe ve havuz yapılması ve mekteple daire arasında kârkir bir defrat koguşu yaptırılmakta dülunması ayrıca yine şayanı teşekkürdür.

Kıştan evvel hükûmat konağı cebhesinde

Fıkra

Herifin biri eline bir testi alıp çarşıya nevale tedarikine çıkmış.

Bir bakkal dükkânına girip bakkal demiş iyi pekmez var mı?

Bakkal :

— Alâsi var !

Diye gaz tenekesin de duran pekmezi mayrabaya doldurup müşterisine uzatmış. Herif tatmış bakmış ki enfes.

— Şu testiye bir okka koy demiş, ben şimdi gelir alırım ve dükkândan çıkıp kasaba zerzevatçıya uğramış fakat olacak buya cebindeki parada bitmiş sonra tekrar bakkala dönerek :

— Ağam demiş ben senin pekmezini ben yendim amma yanımda para kalmadı şu testi ver de başka zaman alırım !

Meğer bakkal da vereceği pekmeze yarı yarıya su katmış imiş bu sulu pekmezi nereye boşaltacağını şaşırarak bakkal :

— A birader demiş madem ki almıyacaksın nedeye pekmeze su kattırdın !

vasi ve merasime kâfi hale getirilmesinde binaya yanaşan cihetlerin yapılacak çimentö ameliyatı havanın müsaadesine taallik olunmuş kalmıştı. Haziranın hulûl ve duhuluna bu ameliyeye dahi başlanılarak parka doğru olan şark cebhesinin, garp cihetindeki yeni çeşme ve civarı sahalarının çimentoya müteallik işleri yapılarak bitirilmiştir.

Bu hal intizam ve

Suret

Vilâyetten :

26 - 5 - 930 tarih ve 7780 , 196 numaralı tahrirate zeyildir tasika iktiran eden vilâyetin 930 bütçesi mucibince yol mükeliffiyeti nakidisi olan sekiz liraya 1618 numaralı kanuna tevfikan iki lira mumarif vergisi zam olunarak on liraya balığ olduğunda ol verilebile istifası tamim olunmuştur .

Bosna hersek havalisinde bulunup hükümet tarafından içindeki çiftçilere tevzi edilmiş olan beylük arazinin o bapdaki kanun mahsusuna nazaran Bosna hersekte bevilik arzabî bulunan tebaamızın tayin edilecekleri vekiller marifetle hukuksa tasarruflarını isbat ve mahkemei aidesinden istihsalî lâzım gelen evrak bir an evvel tedarik etmeleri zarurî bulunduğundan muamele meşkurenin ifası zımında icabı hale tevessül cümleleri lüzumunun Bosna hersekte tebaamızın matbuat ve suveri saire ile âcilen tebliğ hariciye vekâletinin 2-6-930 tarih ve 87894 numaralı tezkeresinin atfen Dahiliye vekâletinin 3-6-930 tarih ve 396 numaralı tahriyatını umumiyesinde bildirilmekle keyfiyet tamimen tebliğ olunur efendim .

Yöğsulayya hükümetinin ahiren nerettiği bir kanun mucibince gelecek kanunu evvelin 16 sını kadar tevidden alınacak tapuların her türlü rüşudından muaf olduğu ve mezkûr memlekette emlakî olan ve yedierinde olan eski tapuları bulunan tebaamızın işbu mühlet zarfında tapularını tevid etmeleri hususunun matbuat ve suveri saire ile alakadarına tebliğ hariciye vekâletinin 2-6-930 tarih ve 87892 , 2287 numaralı tezkeresine atfen Dahiliye vekâleti celilesinin 3-6-930 tarih ve 935 numaralı tahriyatında bildirilmekle keyfiyet tamime tebliğ olunur .

manzarai insicam görenler valî âlimiz Ekrem beyefendi memleketimize vüruduna kadar niçin nazarı dik kate alınmadığına teessüfle valî müşarûn ileyhin bu ve bu kabilenden olan mehasini iğmazı ayn etmiyerek sene besene, peyderpi vücud getirmekte olmasın şükürle yadediyorlar .

— Mab-nîi hafıya —
Muharriri : Ş. Sami

Şehir mektubu

Mekteplerimiz derslerini , imtihanların bitirip mevsimin hararetili günlerinde dimağlarının vücutlarının dinlenmesi için talebelerini bir devrci istirahatete sevk ve ithal eylediler .

Bunlar meyanda Konya Lisesi ile Isparta orta tedrisatını ikmal ve sınıfının üst tarafına da intikal eden hafiflerim arzı teşekkürde muvaffakiyetlerini müdeediklerinde bu teşekküratınızı muallim ve mütebbillerinize arz ve takdimle devri credit ve celli

ka da hastanelere 168 milyon halka mahsus umumi yerler için de 155 milyon dolar sarfedilmiştiir .

Ş
Bundan yedi sene evvel afrikada çok eski bir mağara bulunmuştu . Bumagağarada (Rodesyon) denilen bir mahlûkun kemikleri vardı bunun leani ve ne olduğunu araştıran bir inkiliz âlimi bu mahlûkun insanla maymunlar arasında bir şey olduğunu ve bu yarım insanın bizim gibi ayakta yürüyemez beli büyük yüzü daıma yere doğru gezdıği anlaşılmıştır . Bu insan veya hayvan doğrulmak için elinde daıma uzun bir sopa bulundurmuş şimdi bu nu tetkik eden âlimler insanların cetlerinin aceba hep böyle mi olduğunu araştırıyor lar .

*
Dünyada en çok pamuk yetiştiren memleketlerden birincisi Amerika ikincisi Hindistan'dır . Geçen sene Amerika da 14 milyon 158 bin balya Hindistan da da 3 milyon 33 bin balya pamuk çıkarmıştır .

Mısır 1,435,000 çin 695 bin Rus 905 bin İran 139 bin balya pamuk yetiştirmiştir .

cümhurumuzun hal ve istikbalinin sizden ve rifekayı sairerizden istediği âsarı muvaffakiyete hasrı fikir ve vücut edüp âsar amelîyesini gösterdiğiniz zamanda kendiniz dahi şayanı tebrik ve takdir görülebilirsiniz . Çünkü bilmek , işlemek içindir . İyi işleyebilmek için de her şeyin fennî usulünü bilmek lâzımdır . Belenilen şeyler işlenmezse bu hal yerler altındaki altın madenlerini keşfedüp hafriyatını yapıyarak yalnız keşif halinde bırakmak , ne kendinizi ve ne de efradı umumiyei millete bir göna faide verememek , demek olur .

Kemalâtı beşeriyenin tekemmülâtı medeniyesini bin ücütüz bu kadar senedenberi her asrın her ferdine teblig ve tavsiye eden evamir ve ahkâmı islâmiye insanların ilmühallerini bilmekliği farzeylemiştir .

Bunu yalnız abdest , namaz , oruç , zekât , hac gibi ibadâtı bedeniyeye ve maliyeye münhasır zanneden muallimin islâf vazifelerini böyle bir şeyler öğretmekten ibarettir sanıyor ve öğrenenler de abdestlik , nanaalık okumayı öğrendik kâfidir diyor . Bu kadaria kanaat ediyorlardı .

Halbuki ilmühâl denilince dünyevî , uhrevî her faideyi , her zararlı şeyleri bilip faidelerini mademülhayat artırmak ve zararlılarından kaçmak farz kılındığı ve bu cihetle dünya ahiretin ekinliği olması noktâ nazarında evvelâ dünyelığı bilmek ki seadeti uhreviyeyi temamille bulmağa muvaffak olmalıdır diye mekteplerimizin senelere ve derecelere ayırdığı mütenevvî dersleri bilmek zarurî bulunduğu cihetle çokluğundan ekserinizin yalgnlık getirdiğiniz malûmatı müktesebenizi her suretle temini maişet ve istikbal edebilecek zan ve kanaatında bulunmayınız yani bir diploma aldıkyı , bu diploma amelî mesaiide bulunalım , bulunmayalım bizi her yerde her zaman arzu muza göre yaşattırır zannetmeyiniz Nîmet külfet mukabildir . külfetsiz nîmet olmaz olsa da paydar olamaz . Tahsil ettiğiniz ilim şüabatı mütenevviyaya ayrılan ulûmu aliyenin pek cüzî bir nevîdir . Bu nevî nefî am olan amelîyatı snaiyede tatbika özenmelisiniz de hey'eti ictimaiyede sırf havayı nefse tâbî müs-tehlik ve sefilî sınıfında değil , hüsnühâl ve harekâta sahip ve her işinizde râğbet ve itimadı calıp birer müstahsil sınıfında bulunmalısınız .

Meselâ insanların her yerde muhtaç oldukları yiyecek , giyecek , oturacak ve yatacak le-vazımını mümkün olduğu derecede kendi ülkemizde yetiştir-

Yalvaç orta m mübayaee komisyonu

Bedeli keşfi 750 liradan ibaret buluşimal cephesinin natemam kısmının liradan ibaret bulunan mektebe bacaya inşa edilcek kezalik bedeli keşfi 900 lirac inşa edilecek çeşme ile mektebe su getirması .

13 Temmuz 930 tarihinden itibaren vazedilmiştir . Taliplerin şeraiti anlama bizzat veya mektup veyahut telgrafila ve keşifnameyi görmeleri ve taliplerin dipozito ve evraklarla 3 Ağustos 930 icra edileceğinden yevmi mezkûrda hı

Tefenni icra M dan:

Fethiyede azız ağa zade Mustafa efendiye maa masarif ve saire 1827 liraya borçlu Yūsufca karyesinden Veysel oğlu molla Velinin karyede kâin bir bap hane yerile muhtelif mevakide kâin ve müzayede kaimesinde muharrer 95 dönüm tarlaları işbu deyninden dolayı satışı çıkarılmıştır . İhale en az yirmi gün ve en son üç ay içinde icra edileceğinden taliplerin Tefenni icra dairesine müracaatları

Zayı

Geçen sene Isparta orta mektebinin ikincî sınıfından aldığım tas-tiknameyi zayı ettim yenisini alacağım dan eskisinin hükmü olmadığı ilân olunur .

Alikoc oğlu Bekir

mek ve yetiştirdiğimizi kullanmak en çok menfaati ve umuma lâzım şeylerden olduğu halde bugun cahil dediğimiz şehirli köylü çiftçiler ekin , dikin işlerini yapmasalar açlıktan , tez gâh dokuyanlar , bez , alaca , şayak ve emsalini vücuda getirmeseler ve Avrupalılar gön-dermeseler cıplaktıktan ve dibâg haneler kösüle , vidale , gön , sehtiyan ve oskar çıkarmasalar yalınayaklıktan diyareçılar , dülgeler ve kiremitçiler oturaca -ğımızı yerleri yapıvarmeseler açıkta kalmaktan kurtulamaz -cağımızı hep görüyoruz . Bunların fenni amelî terekkiyatına çalışmak mektep hârenlerin üzerlerine farzolan ilmühâlimizdendir

Öğrendiğimizi Papagan gibi söylemekle değil söylediğimizi işlemele gösterile bilmesiniz . dedim . Konya lisesinden gelen hafidim üzerindeki geydiği el-bise kumaşının karamürsel fabrikası ve astarlar , kravatlar , mendiller Adana ve Bursa fabrika ve tezgâhları ve iskarpin yerli dibâghaneleri ve coraplar

— Mabadi var —

Muharriri : S. Sami

Doç Dr. Hasan BABACAN'ın Özgeçmişi

1966 yılında Isparta'da doğdu, ilk ve orta öğrenimini Isparta'da tamamladı. 1988 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. 1988-92 yıllarında çeşitli orta öğretim kurumlarında Tarih Öğretmeni olarak görev yaptı. 1992-1993 yıllarında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Bölümü Araştırma Görevlisi olarak çalıştı. 1993-2005 yıllarında Süleyman Demirel Üniversitesi, 2005-2011 yıllarında Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde görev yaptı. Halen Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünde görevini sürdürmektedir.

Hasan Babacan, 1991-1993 Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, "1590 tarihli Tapu Tahrir Defterine Göre Revan Kazası" konulu Yüksek Lisans Tezini, 1994-1999 Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, "Mehmed Talât Paşa 1874-1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)" konulu doktora tezini tamamladı. 2008 yılında Doçent unvanını kazandı.

Çalışmalarının önemli bir kısmı, son dönem Osmanlı Tarihi, Ermeni Meselesi ve Millî Mücadele Döneminde Isparta ve yöresi üzerinedir. *Hafız İbrahim Demiralay'ın Hatıratı ve Millî Mücadele'de Isparta ile İlgili Belgeler*, Isparta 1998, *Mehmed Talât Paşa 1874-1921 (Siyasi Hayatı ve İcraatı)* Ankara 2005, *Mülazım Mehmet Sinan Harp Hatıralarım (Çanakkale-İrak-Kafkas Cephesi)* Ankara 2006, *Miralay Süleyman Şakir Cepbeden Hatıralar Altıncı Fırka Çanakkale Harbi'nde*, Ankara 2006, *Ermeni Sorunu Üzerine Makaleler*, Afyonkarahisar 2007, *Türkmen Aşiretleri*, Ankara 2008, *Isparta Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin Yazışma ve Karar Defteri*, Isparta 2009, *Enver Paşa Nasıl Öldürüldü?*, İstanbul 2011, *Üç Devirde Gördüklerimiz*, Ankara 2011, *Tarihçe-i Harb*, Ankara 2012 adlı on kitabı ve yirmiyi aşkın makalesi ve pek çok ilmi tebliği olan Doç Dr. Hasan Babacan, evli ve üç çocuk babasıdır.

